

Monitor 2024

NATIONAAL PROGRAMMA GRONINGEN

GRONINGEN / OKTOBER 2024

**K
PLUS
V**

**sociaal
planbureau
 groningen**

Aletta Advies

METEN EN LEREN VAN EFFECT EN IMPACT

Management-samenleving

Nationaal Programma Groningen wil haar ambities op het gebied van Economie, Werken & Leren, Leefbaarheid en Natuur & Klimaat realiseren en daarmee een flinke bijdrage leveren aan de verbetering van het imago van Groningen en de regionale brede welvaart. Als onderdeel van een langjarige monitorings- en evaluatiecyclus geeft de jaarlijkse monitor de ontwikkeling van het programma en de voortgang ten aanzien van de onderliggende ambities weer ten opzichte van de startsituatie van de regio, zoals opgetekend in de nulmeting. Jaarlijks worden nieuwe meetwaarden van de verschillende indicatoren toegevoegd, waardoor we zicht krijgen op de feitelijke ontwikkeling van de vier ambities, het imago, de brede welvaart en de projectenportefeuille.

Waarde van monitoring: opmaken van de tussentijdse balans

In de monitor kijken we terug naar de historische ontwikkeling van de verschillende onderwerpen waarop het programma impact wil hebben. Dat doen we jaarlijks. Hoe langer de programmaperiode voortduurt, hoe meer zicht we krijgen op de trendmatige ontwikkeling. Zicht dat onder meer nodig is om in de tussenevaluatie van 2025 en in de eindevaluatie na 2029 aannemelijke verbanden te kunnen leggen tussen de bestede programmamiddelen en projectresultaten aan de ene kant en de ontwikkeling van de vier ambities, de brede welvaart en het imago van Groningen aan de andere kant.

Zo halverwege de programmaperiode is Nationaal Programma Groningen behoorlijk op stoom. Meer dan de helft van het totaal aan beschikbare middelen voor de uitvoering van het programma is inmiddels toegekend aan projecten. Veel van de projecten waar in de afgelopen jaren middelen aan zijn toegekend, zijn nog in uitvoering en slechts een

beperkt aantal projecten is afgerond. Dit maakt dat halverwege de programmaperiode ongeveer 25% van de totaal beschikbare middelen voor de uitvoering van Nationaal Programma Groningen ook daadwerkelijk is uitgegeven. Mede daarom is het niet aannemelijk te veronderstellen dat de trendmatige ontwikkelingen die wij in deze Monitor waarnemen, worden veroorzaakt door de bestede programmamiddelen en projectresultaten. Monitor 2024 heeft daarmee nog een zeer beperkte zeggingskracht over de effectiviteit van het programma. De waarde van de Monitor zit op dit moment vooral in het verkrijgen van een antwoord op de vraag of de regio, gelet op de ambities van Nationaal Programma Groningen, de gewenste kant op beweegt.

Tegen deze achtergrond maken we hieronder een voorlopige tussenbalans.

De regio staat er beter voor dan bij aanvang van Nationaal Programma Groningen

In Monitor 2024 vergelijken we de ontwikkeling van de aardbevingsgemeenten en de provincie Groningen met de periode voorafgaand aan Nationaal Programma Groningen. Door de ooghalen kijkend staat de regio, halverwege de programmaperiode, er op veel aspecten beter voor dan bij aanvang van het programma. De regio telt meer banen dan ooit tevoren, waardoor het werkloosheidspercentage historisch laag is en de arbeidsparticipatiegraad historisch hoog. Ook hebben gemiddeld genomen alle huishoudens in de aardbevingsgemeenten en de provincie meer inkomen te besteden. Tot slot constateren we dat ondanks de groei van de economie, de broeikasgasemissies in de regio per saldo zijn gedaald.

De geschetste vooruitgang en de daarmee gepaard gaande toename van de beschikbaarheid van werk en het feit dat meer mensen een betaalde baan hebben, zijn ook een belangrijke verklaring voor het feit dat de brede welvaart in alle aardbevingsgemeenten en in de provincie Groningen als geheel op een hoger niveau ligt dan in 2018. Hoewel het imago van Groningen lager gewaardeerd wordt dan bij aanvang van Nationaal Programma Groningen, is er in het afgelopen jaar wel sprake van herstel. De dip die we vorig jaar zagen als gevolg van de parlementaire enquête naar aardgaswinning is voorbij. Veel leefaspecten in Groningen worden door zowel inwoners als niet-inwoners ook hoger gewaardeerd dan in 2020.

De biodiversiteit ging de afgelopen jaren achteruit

Dit jaar bevat de monitor op verzoek van het Algemene Bestuur van Nationaal Programma Groningen ook een verdiepend hoofdstuk over biodiversiteit en landschapskwaliteit. De voornaamste constatering hierin is dat de biodiversiteit in de afgelopen jaren achteruit is gegaan. Belangrijkste verklaring hiervoor is de negatieve ontwikkeling van de biodiversi-

teit binnen het ecosysteem boerenland. Op dit moment zijn er 17 projecten binnen Nationaal Programma Groningen die primair beogen de biodiversiteit te verbeteren. Het grootste gedeelte van de toegekende middelen aan deze projecten moet nog worden uitgegeven.

Om de gewenste impact te realiseren moet de kloof met de rest van Nederland verder worden gedicht

Het realiseren van de ambities van Nationaal Programma Groningen vraagt om meer dan een positieve ontwikkeling. Het is ook de bedoeling om een inhaalslag te maken ten opzichte van de rest van Nederland. In dit licht staat de regio nog altijd voor een grote opgave. Uit deze monitor blijkt dat de regio op meer dan de helft van haar ambitiedoelstellingen een bovengemiddelde ontwikkeling heeft doorgemaakt. Ten

opzichte van de referentiegebieden presteert de regio met name goed op de ambities rondom Economie en Werken & Leren en in mindere mate op Natuur & Klimaat. Relevant is wel dat de data van de meeste indicatoren één of meerdere jaren achterloopt.

Meer dan de helft van de doelstellingen voor de vier ambities ligt op koers. Toch heeft dit nog niet de gewenste impact. Want hoewel de brede welvaart zich positief ontwikkelt ten opzichte van de uitgangssituatie, blijft de ontwikkeling in alle aardbevingsgemeenten, met uitzondering van Het Hogeland, en in de provincie als geheel achter bij de referentiegroepen. In relatieve zin is de brede welvaartssituatie ten opzichte van de rest van Nederland daarmee verslechterd. En hoewel het imago van Groningen de dip van vorig jaar te boven is, is er op dit moment nog geen sprake van de gewenste flinke verbetering van het imago van Groningen.

Kortom, om de geambitieerde verbetering van de brede welvaart en het imago te realiseren, veronderstellen we dat op meer programmadoelstellingen een bovengemiddelde ontwikkeling gerealiseerd moet worden. Het zijn met name de programmadoelstellingen rondom leefbaarheid die een ondergemiddelde ontwikkeling laten zien. Tegelijkertijd constateren we dat juist deze programmadoelstelling in de huidige projectenportefeuille bovengemiddeld lijkt te worden bediend. Dit maakt dat er vanuit Nationaal Programma Groningen de komende jaren nog de nodige investeringen zijn te verwachten op dit thema.

	EEMSDDELTA	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
IMPACTDOELSTELLING BREDE WELVAART						
HOOFDINDICATOR: Brede Welvaart Index [BW1]	✗	✗	✓	✗	✗	
IMPACTDOELSTELLING IMAGO						
HOOFDINDICATOR: Groningers [I1]						✗
HOOFDINDICATOR: Niet-Groningers [I2]						✗
HOOFDINDICATOR: Groningse bedrijven [I3]						✗
HOOFDINDICATOR: Niet-Groningse bedrijven [I4]						✓
HOOFDAMBITIE ECONOMIE						
HOOFDINDICATOR: Bruto Toegevoegde Waarde incl. delfstoffenwinning [E1]						✓
HOOFDINDICATOR: Bruto Toegevoegde Waarde excl. delfstoffenwinning [E2]						✓
HOOFDAMBITIE WERKEN & LEREN						
HOOFDINDICATOR: Netto arbeidsparticipatie [W1]	✓	✓	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR: Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's [W2]	✗	✓	✗	✗	✗	
HOOFDINDICATOR: Percentage uitstroom hbo en wo [W3]	✗	✓	✓	✓	✓	
HOOFDAMBITIE LEEFBAARHEID						
HOOFDINDICATOR: Leefbaarheidsscore [L1]	✗	✗	✗	✗	✗	
HOOFDAMBITIE NATUUR & KLIMAAT						
HOOFDINDICATOR: Living Planet index [N1]						✗
HOOFDINDICATOR: Broeikasgasemissies per inwoner inclusief elektriciteitsproductie [N2]	✓	✗	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR: Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie [N3]	✗	✗	✗	✓	✓	

Voortgang van de hoofdindicatoren bij de impactdoelstellingen en hoofdambities van Nationaal Programma Groningen. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Inhoudsopgave

	Managementsamenvatting	2	5	Output	87
1	Inleiding	7	5.1	Projectenanalyse	87
1.1	Aanleiding	7	5.1.1	Samenstelling projectenportefeuille	89
1.2	Langjarige monitorings- en evaluatiecyclus	7	5.1.2	Voortgang projecten	90
1.3	Doelstelling	8	5.1.3	Afgeronde projecten	90
1.4	Werkwijze	8	6	Verantwoording	91
1.5	Leeswijzer	8	6.1	De jaarlijkse monitor als onderdeel van een langjarige monitorings- en evaluatiecyclus	91
2	Impact	9	6.2	Indicatoren	94
2.1	Brede welvaart	10	6.2.1	Aanpassingen in indicatoren	95
2.2	Imago	16	6.2.2	Indicatoren die vanaf Monitor 2024 niet meer worden opgenomen	96
3	Outcome	24	6.2.3	Nieuwe indicatoren	97
3.1	Economie	26	6.3	Samenstelling van referentiegroepen	98
3.2	Werken & Leren	36	6.4	Monitoring impact: Brede welvaart, imago	100
3.3	Leefbaarheid	51	6.4.1	Brede welvaart	100
3.4	Natuur & Klimaat	61	6.4.2	Imago	105
4	Verdieping biodiversiteit en landschapskwaliteit	71	7	Het consortium	107
4.1	Ontwikkeling Biodiversiteit	71	8	Bijlagen	108
4.2	Projecten binnen Nationaal Programma Groningen ten behoeve van biodiversiteit	78		Bijlage A: beschrijving gebruikte indicatoren	109
4.3	Landschapskwaliteit	80		Bijlage B: ontwikkeling outcome en impact in de overige Groningse gemeenten	114
			9	Colofon	154

1

Inleiding

1.1 Aanleiding

Nationaal Programma Groningen wil een flinke impuls aan Groningen geven. De Rijksoverheid heeft €1,17 miljard beschikbaar gesteld als startkapitaal voor het programma. De gemeenten Eemsdelta, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt en de provincie Groningen hebben programmaplannen ingediend, voorstellen ter besteding van de beschikbare middelen. Naast deze provinciale en lokale programmaplannen, heeft het programma ook een aantal speciale programma's van middelen voorzien. Al deze plannen richten zich op de vier ambities van Nationaal Programma Groningen: Economie, Werken & Leren, Leefbaarheid en Natuur & Klimaat. Met het behalen van doelen op deze vier onderwerpen, wil Nationaal Programma Groningen de Groningse brede welvaart versterken en het imago van de regio verbeteren. Sinds begin 2020 werken wij, een consortium van KplusV, Sociaal Planbureau Groningen en Aletta Advies, aan de structurele monitoring van Nationaal Programma Groningen.

1.2 Langjarige monitorings- en evaluatiecyclus

We beschreven de startsituatie van Groningen voorafgaand aan de programmaperiode in de nulmeting¹. Deze is in februari 2021 gepubliceerd. Vanaf 2021 rapporteren we met een jaarlijkse monitor over de ontwikkeling van de regio ten opzichte van de startsituatie, de mate waarin het programma op koers ligt om haar ambities te realiseren en de resultaten van de diverse programma's en projecten waar Nationaal Programma Groningen een bijdrage aan levert.

De informatie die we jaarlijks verzamelen in deze Monitor fungeert verder als dataverzameling voor een tussen- en een eindevaluatie van Nationaal Programma Groningen. De tussenevaluatie van Nationaal Programma Groningen zal plaatsvinden in 2025. Hierin beoordelen we de doelmatigheid, doeltreffendheid en impact van het programma in de volle breedte. De *ex durante* evaluatie zal het karakter hebben van een lerende evaluatie, waarbij lessen worden getrokken voor de dan resterende programmaperiode.

Ook met de meest actuele waarden lopen veel van de indicatoren in Monitor 2024 nog enkele jaren achter. Het beeld dat

¹ De nulmeting is te raadplegen via www.nationaalprogrammagoningen.nl/app/uploads/2021/03/Rapportage-Nulmeting-Nationaal-Programma-Groningen.pdf.

Monitor 2024 van de regio geeft is een beeld van de beginfase van de programmaperiode, een periode waarin veel van de huidige projecten binnen Nationaal Programma Groningen nog niet in uitvoering waren of slechts in voorbereiding. Het gepresenteerde beeld wordt verder nog altijd beïnvloed door externe factoren zoals de coronapandemie, die met name in de peiljaren 2020 en 2021 voor grote veranderingen in de cijfers zorgde. Dit alles betekent dat op basis van deze monitor nog geen uitspraken kunnen worden gedaan over de effecten van Nationaal Programma Groningen.

1.3 Doelstelling

Het doel van de jaarlijkse monitor is de voortgang van Nationaal Programma Groningen inzichtelijk te maken aan de hand van de voortgang van de programma's en projecten, de ontwikkeling van de indicatoren op het gebied van de vier ambities en de ontwikkeling van de brede welvaart en het imago van Groningen.

1.4 Werkwijze

Nationaal Programma Groningen heeft de volgende overkoepelende doelstelling geformuleerd: **Nationaal Programma Groningen verbetert, naarmate de uitvoering van het programma vordert, de brede welvaart en het imago van de regio Groningen.**

In de monitoring en evaluatie van Nationaal Programma Groningen werken wij 'van buiten naar binnen'. Dat betekent dat we starten bij de overkoepelende doelen van het programma, zoals hierboven geformuleerd. Om de gestelde doelen te bereiken, zijn vier ambities geformuleerd aan de hand waarvan het programma bij dient te dragen aan de brede welvaart en het imago: Economie, Werken & Leren, Leefbaarheid

en Natuur & Klimaat. Projecten en programma's moeten met de resultaten die zij behalen bijdragen aan deze ambities. Volgens deze logica leveren de middelen zo gedurende de looptijd een bijdrage aan de overkoepelende doelstelling van het programma. In de structuur en werkwijze van de jaarlijkse monitor volgen wij deze logica: we starten bij de impact en pellen de ontwikkelingen via de vier ambities verder af naar projectresultaten en investeringen vanuit Nationaal Programma Groningen.

1.5 Leeswijzer

In deze Monitor kijken we vanuit de overkoepelende programmadoelen naar de ambities en de projecten.

- Hoofdstuk 2 bevat de ontwikkeling van de impact van Nationaal Programma Groningen, op het gebied van brede welvaart en het imago van de regio;
- Hoofdstuk 3 staat in het teken van de vier ambities, in de volgorde Economie, Werken & Leren, Leefbaarheid en Natuur & Klimaat;
- Hoofdstuk 4 betreft de thematische verdieping over biodiversiteit;
- Hoofdstuk 5 biedt inzicht in de voortgang van de projecten en programma's onder Nationaal Programma Groningen;
- Hoofdstuk 6 gaat in op de verantwoording en onderzoeksmethode;
- In het laatste hoofdstuk introduceren we het consortium.

In de bijlagen zitten tot slot een overzicht van de gehanteerde indicatoren en een beknopte analyse van de overige vijf gemeenten in Groningen.

2

Impact

Nationaal Programma Groningen heeft de overkoepelende doelstelling om, naarmate de uitvoering van het programma vordert, de brede welvaart en het imago van de regio Groningen te verbeteren. In dit hoofdstuk kijken we naar de ontwikkeling van de brede welvaart en het imago.

Brede welvaart: Hoofdstuk 2.1 bevat een duiding van de ontwikkeling van de Groningse Brede Welvaartsindicator (BWI);

Imago: Hoofdstuk 2.2 bevat een duiding van de resultaten uit de Imagomonitor.

In de verantwoording hebben we uitgebreid beschreven hoe deze twee concepten gemeten worden.

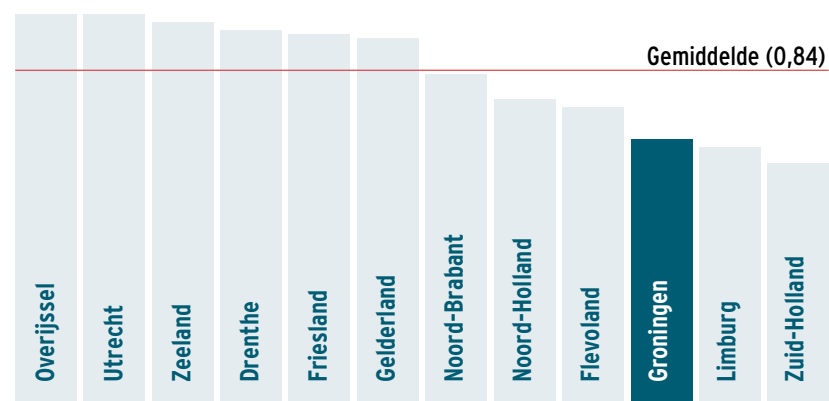

2.1 Brede welvaart

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Brede Welvaart Index (2022) [BW1¹]	+0,09	0,49	+0,18	0,71	+0,19	0,70	+0,19	0,71	+0,23	0,56	+0,16	0,66
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,20	0,94	+0,22	0,60	+0,19	0,95	+0,25	0,97	+0,24	1,00	+0,20	0,79
Ranking Brede Welvaart Index (0-100) (2022) [BW2²]	-3	97	-1	83	-1	86	+1	84	+2	95	-1	10
Gemiddelde in de referentiegroep	-3	46	+3	91	-6	44	+10	41	+6	35	nvt	

1 **BW1** In Monitor 2024 vergelijken we de ontwikkeling van de aardbevingsgemeenten en de provincie Groningen met de periode voorafgaand aan Nationaal Programma Groningen.

2 **BW2** Dit is de plaats die de betreffende gemeente inneemt op een welvaartsranglijst van 0 tot en met 100 in een gegeven jaar. Op basis van de Brede Welvaart Index worden gemeenten in 100 percentielgroepen ingedeeld. De gemeente met de hoogste brede Welvaart Index heeft positie 0, terwijl de gemeente met de laagste Brede Welvaart Index positie 100 heeft.

Ranking van Groningen (2022): de plaats die Groningen inneemt op de welvaartsranglijst van de 12 Nederlandse Provincies.

Brede welvaart

Om de voortgang van Nationaal Programma Groningen inzichtelijk te maken en om te bepalen hoe Groningen ervoor staat, is brede welvaart als maatstaf gekozen. Brede welvaart kijkt naar meer dan economische welvaart alleen. Met Nationaal Programma Groningen wordt een duidelijke verbetering in brede welvaart beoogd.

Ten behoeve van de monitoring van het programma is een 'Brede Welvaart Index NPG' ontwikkeld waarin de verschillende aspecten van het brede welvaart-concept van CBS (2020) zijn gewogen naar het belang dat inwoners van de provincie Groningen aan deze aspecten hechten. Voor de verantwoording verwijzen wij naar paragraaf 6.4 in deze rapportage en naar het artikel over dit onderzoek.²

Herijking BWI-NPG

In lijn met de reguliere outcome-indicatoren in Monitor 2024, gebruiken wij 2018 als peiljaar voor de BWI-NPG 2018 (in voorgaande jaren was dit 2019). Het gebruik van 2018 als basisjaar is haalbaar omdat de Regionale Monitor Brede Welvaart van CBS ook gegevens over 2018 bevat. Verder maken we vanaf Monitor 2024 gebruik van geüpdatete en de meest recente cijfers van de Regionale Monitor Brede Welvaart 2023. Daarnaast zijn "afstand tot OV" en "de hoeveelheid blauw-groene ruimte" toegevoegd aan de indicatorenset.

Elke brede welvaartsindicator heeft een wegingsfactor, gebaseerd op de relatieve voorkeur die het Groninger Panel aan

Voor de monitoring van het programma kijken we naar twee maten:

1. Brede Welvaart Index Nationaal Programma Groningen (BWI-NPG). Dit is een gewogen somscore van een veertigtal indicatoren uit de Brede Welvaartsmonitor van CBS. De score van de BWI-NPG is genormaliseerd naar een bereik 0 - 1 in peiljaar 2018. Afhankelijk van de ontwikkeling kan de score in de jaren na 2018 buiten het bereik 0 - 1 liggen.
2. Ranking Brede Welvaart Index Nationaal Programma Groningen (BWI-NPG). Dit is de plaats die de betreffende gemeente inneemt op een welvaartsranglijst van 0 tot en met 100. De gemeente met de hoogste BWI-NPG heeft positie 0, terwijl de gemeente met de laagste BWI-NPG positie 100 heeft.

Voor Monitor 2024 is CBS-data uit 2022 gebruikt, omdat de data beschikbaarheid twee jaar achterloopt.

de indicatoren toekent. Omdat de voorkeuren van inwoners en daarmee de wegingsfactoren over de tijd kunnen veranderen, hebben we voor Monitor 2024 de voorkeuren opnieuw aan het Groninger Panel uitgevraagd en de wegingsfactoren opnieuw berekend. In totaliteit zijn de voorkeuren vergelijkbaar met de meting in 2021 en statistisch niet significant veranderd (zie ook paragraaf 6.4 in deze rapportage). Net zoals in 2021 beschouwen inwoners van de provincie Groningen omgang in hun woonbuurt en gezondheid als de belangrijkste welvaartsaspecten. Werkgelegenheid is iets gedaald in de ranking van voorkeuren maar blijft een belangrijk aspect voor de inwoners van de provincie Groningen.

² Ooijen, R, Vaart, J. van der, Mierau, J., Regionale welvaartsindex wijst op structurele achterstand Groningen. ESB, 106(4800S), 26 augustus 2021.

Hoofdambitie: de brede welvaart van Groningen verbetert

- Het niveau van brede welvaart in Nederland is in de periode 2018-2022 gestegen van 0,59 naar 0,79.
- Brede welvaart in de provincie Groningen is relatief laag. De provincie Groningen staat in Nederland in 2022 op plaats 10 van 12 op de welvaartsranglijst. Zuid-Holland en Limburg staan lager. De plaats op de welvaartsranglijst is één lager dan in 2018 ten gunste van Flevoland, waarvan de brede welvaart dus relatief is toegenomen.
- De ontwikkeling in brede welvaart in Nederland in de periode 2018-2022 wordt in positieve mate verklaard door de stijging in de indicator beschikbaarheid van werk in de regio (vacaturegraad) en het aantal mensen met een betaalde baan. Daarnaast draagt de stijging in het aantal zonnepanelen in deze periode positief bij aan brede welvaart³.
- Tegenover de stijging in de beschikbaarheid van werk staat tussen 2018 en 2022 een relatief grote afname van de indicatoren gezondheid, gevoel van veiligheid in de woonbuurt en tevredenheid met contact met familie, vrienden en burens, dat ten koste gaat van brede welvaart in Nederland.
- De ontwikkeling in brede welvaart in Groningen wordt tussen 2018 en 2022 net zoals in Nederland in positieve mate verklaard door de stijging in de indicatoren beschikbaarheid van werk en het hebben van een betaalde baan. We weten dat het hebben van werk wordt geassocieerd met hoger persoonlijk welzijn. Zo geeft een passende baan plek voor sociale contacten, mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling en het gevoel een bijdrage te leveren aan de samenleving. Ook op regioniveau werkt een hogere mate van arbeidsparticipatie door op de brede welvaart. Het draagt bij aan een hoger bbp, maar ook aan het in stand houden van de sociale voorzieningen. In Groningen is de arbeidsparticipatie historisch gezien relatief laag, maar hier zien we een (bescheiden) inhaalslag (zie Werken & Leren). Anders dan in Nederland (zonnepanelen) is tevredenheid met sociale aspecten in de woonbuurt een belangrijke positieve factor voor de ontwikkeling van brede welvaart in de provincie Groningen.
- Evenals voor Nederland wordt de ontwikkeling van brede welvaart in Groningen in negatieve mate bepaald door de ontwikkeling van gezondheid en tevredenheid over het contact met familie, vrienden en burens. Gezondheid wordt gezien als een van de belangrijkste voorspellers van welzijn.^{4 5} In het hoofdstuk Leefbaarheid zien we dat de gezondheid in Groningen is gedaald. Het is bovendien sterker gedaald dan landelijk. Anders dan in Nederland (veiligheid in de woonbuurt) draagt tevredenheid over de woonomgeving relatief negatief bij aan de ontwikkeling van brede welvaart in Groningen.
- Deze ontwikkelingen sluit aan bij eerder verdiepend onderzoek onder het Groninger Panel. We zagen in 2020 heel duidelijk dat wonen en gezondheid de belangrijkste basis vormden voor persoonlijk welzijn van Groningers⁶. Naast de daling in Groningers met goede ervaren gezondheid, is ook de tevredenheid met de woonomgeving relatief negatief, met name voor de aardbevingsgemeenten. Het gevoel van veiligheid en de ervaren stress van de herstelopgave ligt hier waarschijnlijk aan ten grondslag.
- Brede welvaart in aardbevingsgemeenten is relatief laag, met name in Eemsdelta en Oldambt die tot de laagste 5% van

³ Ondanks dat mensen zonnepanelen een relatief lage welvaartsscore geven, draagt het aantal zonnepanelen sterk bij aan de ontwikkeling van brede welvaart. Dit wordt verklaard doordat de indicatoren in 2018 zijn gestandaardiseerd, het aantal zonnepanelen in 2018 relatief gering was en vervolgens tussen 2018 en 2022 zeer sterk is toegenomen. Ook in vergelijking met de andere indicatoren.

⁴ Dolan, P., T. Peasgood en M. White (2008) Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective wellbeing. *Journal of Economic Psychology*, 29, 94-122.

⁵ Van Beuningen, J. en L. Moonen (2013) Gezondheid belangrijker voor geluk dan leefstijl. *Bevolkingstrends*, april 2013. Centraal Bureau voor de Statistiek

⁶ Sociaal Planbureau Groningen (2021). *Gronings welzijn. Wat bepaalt het persoonlijk welzijn van Groningers?*

Nederlandse gemeenten behoren waar het gaat om brede welvaart. De gemeente Groningen, Midden-Groningen en Het Hogeland behoren tot de laagste 15-20% van Nederlandse gemeenten.

- Net als in de rest van Nederland neemt in de aardbevingsgemeenten het niveau van brede welvaart sinds de start van de monitor toe. De toename is in alle Groninger gemeenten gelijk aan of iets lager dan de toename in de referentiegroep.

Brede welvaartsverhogende en -verlagende factoren

Voor de verschillende gemeenten onderzochten we welke factoren de sterkste verhogende en verlagende (ofwel 'remmende') bijdrage hebben op de groei van de brede welvaart

tussen 2018 en 2022. We bekijken hierbij welke drie indicatoren de grootste stijgers en dalers zijn ten opzichte van 2018 en hoe dit zich verhoudt tot de referentiegemeenten.

Gemeente Eemsdelta

- Gemeente Eemsdelta is tussen 2018 en 2022 iets gedaald, van plaats 94 naar 97, op de welvaartsranglijst.
- Brede welvaart wordt in 2022 het meest positief verklaard door het aantal vacatures, aantal zonnepanelen en de gemiddelde schuld per huishouden⁷. Het meest negatief wordt brede welvaart in Eemsdelta verklaard door tevredenheid met woonomgeving, gezondheid en tevredenheid met de woning.
- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van het aantal vacatures, aantal mensen met

een betaalde baan en tevredenheid met reistijd, en het meest negatief op het gebied van tevredenheid met de woonomgeving, tevredenheid met de woning en het aantal misdrijven.

- Brede welvaart ontwikkelt in Eemsdelta tussen 2018 en 2022 het meest positief ten opzichte van de referentiegroep op het gebied van tevredenheid met contact met familie, vrienden of burens, tevredenheid met reistijd en het aantal mensen met een baan. En het meest negatief op het gebied van tevredenheid met woonomgeving, tevredenheid met de woning en tevredenheid met vrije tijd.

Gemeente Groningen

- Gemeente Groningen is tussen 2018 en 2022 iets gedaald, van plaats 82 naar 83, op de welvaartsranglijst.
- Brede welvaart wordt in 2022 het meest positief verklaard door het aantal vacatures, vertrouwen in de medemens en tevredenheid met reistijd; en wordt het meest negatief verklaard door

contact met familie, vrienden of burens, het aantal misdrijven en besteedbaar inkomen.

- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van het aantal vacatures, aantal mensen met een betaalde baan en tevredenheid met sociale aspecten van de woonbuurt; en het meest negatief op het gebied van gezond-

⁷ Het betreft de totale schuldenlast van huishoudens incl. hypotheekschuld van de eigen woning. De indicator geeft geen inzicht of schulden ook een probleem of een risico vormen voor huishoudens, zoals het risico op problematische schulden of op een restschuld voor woningbezitters. Het aantal personen met een risico op problematische schulden is juist relatief hoog in de provincie Groningen.

heid, tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren en tevredenheid met woonomgeving.

- In gemeente Groningen ontwikkelt brede welvaart tussen 2018 en 2022 het meest positief ten opzichte van de referentiegemeenten op het gebied het aantal mensen met een betaalde

baan, tevredenheid met sociale aspecten van de woonbuurt en gevoel van veiligheid in de woonbuurt. En het meest negatief op het gebied van tevredenheid met woonomgeving, tevredenheid met de woning en tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren.

Gemeente Het Hogeland

- Ook Het Hogeland is tussen 2018 en 2022 iets gedaald, van plaats 85 naar 86, op de welvaartsranglijst.
- Brede welvaart wordt in 2022 het meest positief verklaard door het aantal vacatures, tevredenheid met reistijd en het aantal zonnepanelen; en wordt het meest negatief verklaard door luchtkwaliteit, vertrouwen in de overheid en tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren.
- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van het aantal vacatures, aantal mensen met een betaalde baan en vertrouwen in de medemens; en het

meest negatief op het gebied van tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren, het aantal misdrijven en vertrouwen in de overheid.

- Ten opzichte van de referentiegemeenten ontwikkelt brede welvaart in Het Hogeland zich tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van luchtkwaliteit, gezondheid en vertrouwen in de medemens. Het meest negatief is de ontwikkeling op het gebied van tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren, het aantal zonnepanelen en gevoel van veiligheid in de woonbuurt.

Gemeente Midden-Groningen

- Vanaf 2018 is Midden-Groningen iets gestegen, van plaats 85 naar 84, op de welvaartsranglijst.
- Brede welvaart wordt in 2022 het meest positief verklaard door het aantal vacatures, het aantal zonnepanelen en tevredenheid met reistijd; en wordt het meest negatief verklaard door vertrouwen in de overheid, overgewicht en gezondheid.
- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van het aantal vacatures, aantal mensen met

een betaalde baan en het aantal zonnepanelen; en het meest negatief op het gebied van het aantal misdrijven, vertrouwen in de overheid en verrichten van vrijwilligerswerk.

- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief ten opzichte van de referentiegemeenten op het gebied van het aantal mensen met een betaalde baan, gezondheid en levensverwachting. En het meest negatief op het overgewicht, vertrouwen in de overheid en het aantal misdrijven.

Gemeente Oldambt

- Ook Oldambt is tussen 2018 en 2022 iets gestegen, van plaats 97 naar 95, op de welvaartsranglijst.
- Brede welvaart wordt in 2022 het meest positief verklaard door het aantal vacatures, het aantal zonnepanelen en tevredenheid met vrije tijd; en wordt het meest negatief verklaard door vertrouwen in de overheid, overgewicht en vertrouwen in de medemens.
- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief op het gebied van het aantal vacatures, aantal mensen met een betaalde baan, en het aantal zonnepanelen; en het meest negatief op het gebied van tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren, het aantal misdrijven en gevoel van veiligheid in de woonbuurt.
- Brede welvaart ontwikkelt tussen 2018 en 2022 het meest positief ten opzichte van de referentiegroep op het gebied van gezondheid, het aantal mensen met een betaalde baan en het aantal zonnepanelen. En het meest negatief op het gebied van tevredenheid met woonomgeving, tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren en tevredenheid met de woning.

Opvallende zaken ontwikkeling brede welvaart tussen 2018 en 2022

Wat in Monitor 2024 vooral opvalt in de ontwikkeling van brede welvaart tussen 2018 en 2022 in Groningse gemeenten in vergelijking met hun referentiegemeenten:

- Gezondheid heeft de ontwikkeling van brede welvaart positief beïnvloed in de gemeenten Oldambt, Het Hogeland en Midden-Groningen en het aantal mensen met een betaalde baan in de gemeenten Groningen, Midden-Groningen, Oldambt en Eemsdelta.
- Tevredenheid met woonomgeving en woning hebben de ontwikkeling van brede welvaart negatief beïnvloed in Eemsdelta, Groningen en Oldambt.
- Het aantal misdrijven heeft de ontwikkeling van brede welvaart negatief beïnvloed in Eemsdelta, Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt. Dit wordt met name verklaard door een negatieve ontwikkeling in het aantal misdrijven in 2021.
- De tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren heeft de ontwikkeling van brede welvaart negatief beïnvloed in Groningen, Het Hogeland en Oldambt. Dit komt doordat de tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren in de jaren 2019, 2020 en 2021 is gedaald. De tevredenheid met contact met familie, vrienden of buren is in iedere gemeente een beetje gestegen in 2022.

Conclusie

Groningen voldoet op dit moment niet aan de ambitie voor brede welvaart. Brede welvaart in de provincie Groningen is relatief laag. De provincie Groningen staat in Nederland in 2022 op plaats 10 van 12 op de welvaartsranglijst. De gemeenten Eemsdelta en Oldambt behoren tot de laagste 5% en de gemeenten Groningen, Midden-Groningen en Het

Hogeland tot de laagste 15-20% van Nederlandse gemeenten waar het gaat om brede welvaart. Het niveau van brede welvaart neemt net als in andere Nederlandse gemeenten wel iets toe sinds de meting in 2018. Ten opzichte van de referentiegemeenten is die toename in de Groningse gemeenten gelijk of iets lager.

2.2 Imago

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
Groningers (2024) [I1 ¹]	-0,2	6,3
Niet-Groningers (2024) [I2 ²]	-0,5	4
Groningse Bedrijven (2024) [I3 ³]	-0,8	5,8
Niet-Groningse bedrijven (2024) [I4 ⁴]	1,4	4,1

- 1 I1 Imago Groningers, zelfbeeld personen in Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.
 2 I2 Imago Niet-Groningers, ontvangen beeld personen buiten Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.
 3 I3 Imago Groningse bedrijven, zelfbeeld bedrijven in Groningen ((schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.
 4 I4 Imago Groningse bedrijven, zelfbeeld bedrijven in Groningen ((schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.

Hoofdambitie: het imago van Groningen verbetert binnen en buiten de provincie

De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat het imago van Groningen verbetert binnen en buiten de provincie. Om te bepalen of die doelstelling wordt behaald volgen we:

1. jaarlijks: het zelfbeeld van Groningers (wat vinden Groningers van Groningen);
2. jaarlijks: het beeld van niet-Groningers (wat vinden niet-Groningers van Groningen);
3. tweejaarlijks: het beeld van Groningse bedrijven (wat vinden Groningse bedrijven van Groningen);
4. tweejaarlijks: het beeld van niet-Groningse bedrijven (wat vinden niet-Groningse bedrijven van Groningen).

Omdat imago voor het eerst werd gemeten in 2020 is de score van dat jaar steeds het ijkpunt. We volgen periodiek of de gemiddelde score op elk van de vier onderdelen hoger is dan de score in de nulmeting en hoe de ontwikkeling ten opzichte van de voorgaande meting is. De schaal van de imagoscore⁸ is -10 tot +10. Dit is dus geen rapportcijfer: de negatieve scores tellen ook mee voor het gemiddelde. Aan het einde van de looptijd van het programma beschouwen we de ambitie als gehaald wanneer de scores hoger zijn dan 6,5 (zelfbeeld Groningers), 4,5 (beeld niet-Groningers) 6,6 (beeld Groningse bedrijven⁹) en 2,7 (beeld niet-Groningse bedrijven).

8 Image Sentiment Index (ISI), zie de verantwoording voor een toelichting op deze index.
 9 Achteraf blijkt de steekproef onder Groningse bedrijven tijdens de nulmeting te klein om in 2022 een trend te kunnen zien. In 2022 is de steekproef wel voldoende. Dat betekent dat voor het beeld van Groningse bedrijven 2022 als nulpunt wordt genomen. De steekproef onder niet-Groningse bedrijven was wel al in 2020 voldoende.

Zelfbeeld Groningers

HOOFDINDICATOR: **imagoscore Groningers**

	PROVINCIE GRONINGEN			
	2020	2022	2023	2024
Zelfbeeld Groningers [11]	6,5	6,8	5,7	6,3

1 Imago Groningers, zelfbeeld personen in Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.

- In 2024 herstelt het beeld dat Groningers van Groningen hebben ten opzichte van de dip van 2023. Uit aanvullend onderzoek bleek toen dat de parlementaire enquête naar de gaswinning, die volop in het nieuws was ten tijde van de uitvoering van het veldwerk, een negatieve impact op het imago van Groningen had¹⁰. In 2024 is de gemiddelde score op een schaal van -10 tot +10 6,3. Dat is bijna weer op het niveau van de nulmeting in 2020 (6,5). De onderzoekers geven op basis van hun kennis en ervaringen als referentie dat een 7 of hoger goed is.
- Opvallend is dat meer Groningers in 2024 een 10 geven (16% ten opzichte van 10% in 2020).
- 50% van de Groningers denkt dat het imago zich het komende jaar positief zal ontwikkelen. Over de ontwikkeling van het imago van Groningen in de komende vier jaar zijn Groningers even optimistisch als voorgaande jaren. 54% van de respondenten geeft aan dat het imago zich de komende vier jaar in positieve zin zal ontwikkelen. 36% van de Groningers vindt dat het imago van Groningen in het afgelopen jaar is verbeterd. Dat percentage is gelijk aan de nulmeting in 2020.
- Uit een open vraag blijkt dat de meeste toekomstverwachtingen, zowel de positieve als de negatieve, te maken hebben met (het stoppen van) de gaswinning.

- Op de vraag 'hoe trots bent u op wonen in Groningen' is het gemiddelde cijfer ten opzichte van 2023 gedaald van 8,5 naar 7,7. Deze 7,7 is ook iets lager dan de scores in 2020 (7,8) en 2022 (7,9). 76% van de Groningers geeft een 8, 9 of een 10 als het gaat om trots op wonen in de provincie. Groningen staat dit jaar wat deze score betreft landelijk op een met Drenthe gedeelde tweede plaats. In 2024 zijn opnieuw alleen de Friezen trotser op de eigen provincie.

GRONINGERS: WAARDERING LEEFASPECTEN	DIMENSIES	CIJFER SCHAAL 0 T/M 10		% DAT EEN 8 OF HOGER GEEFT	
		2020	2024	2020	2024
	studeren	8,3	8,4	79%	84%
	wonen	8	8,0	74%	69%
	opgroeien	7,2	7,8	65%	67%
	oud worden	7,8	7,7	70%	65%
	cultuur beleven	7,5	7,6	57%	60%
	recreëren	7,5	7,5	57%	59%
	ondernemen	6,9	7,1	38%	45%
	een baan te vinden	6,5	7,1	29%	43%

Tabel 1: De waardering die de respondenten (Groningers) geven aan acht verschillende leefaspecten, onderverdeeld in het gemiddelde cijfer op een schaal van 0-10 en in het percentage dat op een schaal van 0-10 een 8, 9 of 10 als cijfer geeft.

10 Rapportages van het imago-onderzoek en van het verdiepende onderzoek door Veran verschijnen op de website van Nationaal Programma Groningen.

- In tabel 1 is voor acht leefaspecten de waardering opgenomen die de Groningse respondenten ervoor hebben. Bij iedere meting wordt deze uitvraag gedaan. Interessant is hier of het eerste spontane algemene beeld dat respondenten hebben zich ook vertaald in de waardering voor deze acht specifieke aspecten. We tonen het gemiddelde cijfer op een schaal van 0-10 en het percentage respondenten dat een 8 of hoger geeft. We volgen de ontwikkeling van deze aspecten. We geven het cijfer of percentage een groene kleur als het hoger is dan de nulmeting, een rode kleur als het gelijk is aan of lager is dan de nulmeting.
 - Groningers beoordelen de aantrekkelijkheid van Groningen op alle aspecten goed. Alle aspecten scoren in 2024 een 7 of hoger. De ontwikkeling van de waardering van de leefaspecten is ook positief. Hoewel de verschillen klein zijn, zijn de rapportcijfers voor 5 van de 8 leefaspecten gestegen en is voor 6 van de 8 leefaspecten het percentage respondenten dat een 8 of hoger geeft gestegen. Dus als respondenten wordt gevraagd naar specifieke aspecten, zijn ze iets positiever dan in 2020.
 - Als plek om te studeren krijgt Groningen nog steeds het hoogste cijfer (8,4). Wonen staat in 2024 opnieuw op de tweede plaats, met een 8. Wel is het percentage respondenten dat een 8 of hoger geeft gedaald ten opzichte van 2020, van 74% naar 69%. De score op ondernemen steeg in 2023 naar een hoge 7,4. In 2024 is dit iets gedaald naar een 7,1. Dat is wel nog steeds hoger dan de 6,9 in 2020. Het aspect 'een baan vinden' kreeg in 2020 met een 6,5. In 2024 is dit cijfer gestegen naar een 7,1.
- Voor spontane associaties geldt:
 - Groningers denken minder vaak primair aan de Martinitoren (17% ten opzichte van 24% in 2023). In 2024 wordt Groningen vaker dan in eerdere metingen geassocieerd met de eigen woonplaats of provincie (26% ten opzichte van 17% in 2023).
 - De woorden nuchter en authentiek vinden Groningers nog steeds in zeer sterke mate bij Groningen passen. De termen ruimte en groen scoren ook hoog (91% en 89%). Groningen wordt ten opzichte van 2023 minder vaak als gezellig (daling van 94% naar 87%) en als gelukkig (daling van 84% naar 77%) gezien. De term veilig wordt daarentegen vaker dan in 2023 met Groningen geassocieerd (stijging van 76% naar 84%).

Beeld niet-Groningers

HOOFDINDICATOR: **imagoscore Groningers**

	PROVINCIE GRONINGEN			
	2020	2022	2023	2024
Beeld niet-Groningers [I2¹]	4,5	4,3	3,3	4

¹ I2 Imago Niet-Groningers, ontvangen beeld personen buiten Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.

- Onder de niet-Groningers is het imago net als bij de Groningers ten opzichte van de opvallend lage score in 2023 flink hersteld. In 2024 was de score op het imago op een schaal van -10 tot +10 gemiddeld een 4,0, ten opzichte van een 3,3 in 2023. Het imago is nog wel minder positief dan in 2020, toen de score 4,5 was. In 2024 geven meer niet-Groningers een neutrale score van 0 (20% ten opzichte van 15% in 2023) en het aantal niet-Groningers dat een 6 als score geeft stijgt (24% ten opzichte van 20% in 2023).
- In vorige rapporten benoemden we dat het gebruikelijk is dat de score die inwoners geven hoger is dan de score van mensen die niet in de onderzochte regio wonen. Dat het oordeel van anderen ook daadwerkelijk lager uitvalt komt eveneens stelselmatig voor. Wel zien we in 2024 opnieuw dat Groningers denken dat niet-Groningers Groningen nog negatiever beoordelen dan in werkelijkheid het geval is (de zogenaamde geprojecteerde score). Groningers denken dat de score van niet-Groningers gemiddeld 2,4 is, terwijl de daadwerkelijke score 4,0 is. Dit is overigens wel eveneens een herstel ten opzichte van 2023, toen de geprojecteerde score 1,0 was.
- 30% van de niet-Groningers denkt dat het imago zich het komende jaar positief zal ontwikkelen. Dat is een significante stijging ten opzichte van 2022 (22%) en 2023 (24%). 34% van de niet-Groningers verwacht dat het imago van Groningen zich de komende vier jaar positief zal ontwikkelen.

- Belangrijk om te vermelden is dat niet-Groningers die de provincie in de afgelopen vijf jaar hebben bezocht een hogere imagoscore geven dan niet-Groningers die niet in Groningen zijn geweest. De imagoscore van bezoekers is op een schaal van -10 tot +10 gemiddeld 5,1.

NIET-GRONINGERS: WAARDERING LEEFASPECTEN	DIMENSIES	CIJFER SCHAAL 0 T/M 10		% DAT EEN 8 OF HOGER GEEFT	
		2020	2024	2020	2024
	studeren	6,5	6,6	41%	41%
	wonen	5,1	4,9	17%	14%
	opgroeien	5,5	5,4	19%	16%
	oud worden	5,5	5,4	22%	19%
	cultuur beleven	6,1	6,1	29%	26%
	recreëren	6,3	6,1	34%	30%
	ondernemen	5,1	5,1	12%	10%
	een baan te vinden	4,8	5,0	10%	9%

Tabel 2: De waardering die de respondenten (niet-Groningers) geven aan acht verschillende leefaspecten, onderverdeeld in het gemiddelde cijfer op een schaal van 0-10 en in het percentage dat op een schaal van 0-10 een 8, 9 of 10 als cijfer geeft.

- In tabel 2 is ook de waardering opgenomen die de niet-Groningse respondenten voor acht leefaspecten hebben. Niet-Groningers beoordelen de aantrekkelijkheid van Groningen op de

verschillende hen voorgelegde aspecten veel lager dan Groningers. Studeren (6,6), recreatie (6,1) en cultuur (6,1) krijgen in 2024 van niet-Groningers net als in 2020 een voldoende (schaal 1-10). Wonen scoort in 2024 met een 4,9 het slechtst. In 2020 scoorde het aspect een baan vinden nog het slechtst.

- Het percentage respondenten onder de niet-Groningers dat een rapportcijfer van 8 of hoger geeft is alleen voor studeren met 41% gelijk gebleven ten opzichte van de nulmeting in 2020. Voor alle andere aspecten is dit percentage gedaald.
- Tussen de waardering van het aspect studeren en het beeld dat niet-Groningers van Groningen hebben bestaat een opvallend sterk verband. Niet-Groningers die een positief beeld van Groningen hebben geven ook vaak een hoge score op het aspect studeren.

- Voor spontane associaties die niet-Groningers met Groningen hebben geldt:
 - > In 2024 hebben niet-Groningers opnieuw een sterke primaire associatie met aardbevingen. Dat vaker het einde van de gaswinning wordt genoemd valt op.
 - > De begrippen groen, nuchter en ruimte worden door niet-Groningers in 2024 het sterkst met Groningen geassocieerd. Het begrip eigenzinnig wordt vaker dan in 2023 met Groningen geassocieerd (75% ten opzichte van 70%). Dit geldt ook voor veilig (stijging van 60% naar 70%), terwijl de begrippen gezellig (daling van 68% naar 63%) en aanpakkersmentaliteit (daling van 64% naar 55%) minder vaak op Groningen van toepassing worden geacht.

Beeld Groningse en niet-Groningse bedrijven

HOOFDINDICATOR: **imagoscore bedrijven**

	PROVINCIE GRONINGEN			
	2020	2022	2023	2024
Zelfbeeld Groningse Bedrijven [I3 ¹]	nvt	6,6	nvt	5,8
Beeld niet-Groningse bedrijven [I4 ²]	2,7	2,4	nvt	4,1

1 I3 Imago Groningse bedrijven, zelfbeeld bedrijven in Groningen ((schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.

2 I4 Imago Niet-Groningse bedrijven, ontvangen beeld bedrijven in Nederland (schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.

- Tweejaarlijks worden bedrijven meegenomen in het onderzoek naar de ontwikkeling van het imago van Groningen. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen Groningse en niet-Groningse bedrijven. De nulmeting voor niet-Groningse bedrijven werd uitgevoerd in 2020, die voor Groningse bedrijven in 2022. De ijkpunten voor beide groepen zijn dus verschillend.
- Groningse bedrijven geven het imago van Groningen een 5,8 op een schaal van -10 tot +10. Dit is een minder positief beeld dan in 2022. Op de schaal van -10 tot +10 scoorde Groningen onder Groningse bedrijven toen een 6,6 op dezelfde schaal.
- Opvallend is dat ten opzichte van 2022 een lager aandeel Groningse bedrijven een 10 als score geeft (daling van 11% naar 4%).
- De imagoscore voor Groningen van niet-Groningse bedrijven is daarentegen flink gestegen van een 2,4 in 2022 naar een 4,1 in 2024 op een schaal van -10 tot +10.
- Het percentage niet-Groningse bedrijven dat op een schaal van -10 tot +10 een 8 als score geeft is flink gestegen (van 14% in 2022 naar 31% in 2024) en het percentage niet-Groningse bedrijven dat een score lager dan 0 geeft is gedaald (van 22% in 2022 naar 11% in 2024).
- Het percentage Groningse bedrijven dat vindt dat het imago van Groningen zich het afgelopen jaar positief heeft ontwikkeld is flink gedaald ten opzichte van 2022. In 2022 was dit percentage 50% en in 2024 33%.
- 48% van de Groningse bedrijven is positief over de verwachte ontwikkeling van het imago in het komende jaar. 52% zegt positief te zijn over de ontwikkeling van het imago in de komende vier jaar.
- Onder niet-Groningse bedrijven is het percentage respondenten dat verwacht dat het imago zich de komende vier jaar positief ontwikkelt gestegen van 27% in 2022 naar 36% in 2024. Dit percentage ligt op het niveau van 2020, toen 34% van de niet-Groningse bedrijven positief was over de imago-ontwikkeling in de komende vier jaren.
- In de tabellen 3 en 4 is voor de acht leefaspecten de waardering opgenomen die de bedrijven die deelnamen aan het imago-onderzoek ervoor hebben. Als referentiejaar nemen we voor zowel de Groningse als de niet-Groningse bedrijven hier 2022. De respons onder niet-Groningse bedrijven was, aldus de onderzoekers, in 2020 voor dit onderdeel te laag om er gedegen uitspraken over te kunnen doen.

GRONINGSE BEDRIJVEN: WAARDERING LEEFASPECTEN	DIMENSIES	CIJFER SCHAAL 0 T/M 10		% DAT EEN 8 OF HOGER GEEFT	
		2020	2024	2020	2024
	studeren	8,4	8,3	86%	82%
	wonen	7,8	7,7	69%	65%
	opgroeien	7,5	7,5	62%	63%
	oud worden	7,3	7,5	61%	69%
	cultuur beleven	7,6	7,4	59%	53%
	recreëren	7,6	7,5	58%	56%
	ondernemen	7	7,1	45%	50%
	een baan te vinden	7	7,1	39%	43%

Tabel 3: De waardering die de respondenten (Groningse bedrijven) geven aan acht verschillende leefaspecten, onderverdeeld in het gemiddelde cijfer op een schaal van 0-10 en in het percentage dat op een schaal van 0-10 een 8, 9 of 10 als cijfer geeft.

- Groningse bedrijven beoordelen de aantrekkelijkheid van Groningen op alle aspecten goed. Alle aspecten scoren in 2024 een 7 of hoger. De scores liggen heel dicht bij die van 2022. Groningse bedrijven vinden Groningen op alle aan hen voorgelegde aspecten aantrekkelijker dan niet-Groningse bedrijven. Het meest aantrekkelijk vinden Groningse bedrijven Groningen om te studeren (82%), gevolgd door oud worden (69%).
- Er is ten opzichte van 2022 onder niet-Groningse bedrijven een positieve ontwikkeling te zien in de beoordeling van verschillende omgevingsaspecten. 51% van de niet-Groningse bedrijven geeft Groningen op een schaal van 1 tot 10 een 8 of hoger op het aspect studeren, ten opzichte van 44% in 2022. 35% van de niet-Groningse bedrijven geeft een 8, 9 of 10 op het aspect recreëren (24% in 2022), 26% doet dit voor cultuur beleven

NIET-GRONINGSE BEDRIJVEN: WAARDERING LEEFASPECTEN	DIMENSIES	CIJFER SCHAAL 0 T/M 10		% DAT EEN 8 OF HOGER GEEFT	
		2020	2024	2020	2024
	studeren	6,4	6,9	44%	51%
	wonen	4,8	5,1	13%	18%
	opgroeien	5,1	5,5	15%	20%
	oud worden	5,2	5,5	18%	25%
	cultuur beleven	5,8	6,2	20%	26%
	recreëren	5,8	6,3	24%	35%
	ondernemen	5,1	5,1	10%	10%
	een baan te vinden	4,9	4,9	8%	9%

Tabel 4: De waardering die de respondenten (niet-Groningse bedrijven) geven aan acht verschillende leefaspecten, onderverdeeld in het gemiddelde cijfer op een schaal van 0-10 en in het percentage dat op een schaal van 0-10 een 8, 9 of 10 als cijfer geeft.

- (20% in 2022) en 25% voor oud worden (18% in 2022). Het laagste percentage van scores van 8 of hoger dat niet-Groningse bedrijven geven betreft de aspecten ondernemen (10%) en een baan vinden (9%).
- Over spontane associaties die bedrijven met Groningen hebben valt het volgende te rapporteren:
- Net als Groningers en niet-Groningers associëren zowel Groningse (74% versus 87% in 2022) als niet-Groningse bedrijven (47% versus 57%) Groningen minder vaak met gelukkig.
 - Niet-Groningse bedrijven associëren daarnaast ook leefkwaliteit minder vaak met Groningen dan voorheen (65% ten opzichte van 70% in 2022).

Conclusie

Groningen voldoet op dit moment alleen voor de doelgroep niet-Groningse bedrijven aan de hoofdambitie van Nationaal Programma Groningen. Zij geven in 2024 een hogere imagoscore dan in 2020. Groningers, niet-Groningers en Groningse bedrijven geven allemaal een lagere score dan in 2020. Wel herstellen de imagoscores voor Groningers en

niet-Groningers zich ten opzichte van 2023, toen de parlementaire enquête naar de gaswinning volop in het nieuws was ten tijde van de meting. Dat nieuws was van negatieve invloed op het imago. Dit jaar valt in het kader van de gaswinning op dat niet-Groningers Groningen vaker spontaan associëren met het einde van de gaswinning dan voorheen.

3

Outcome

Om de doelstellingen op het gebied van brede welvaart en Imago te bereiken, zijn vier ambities geformuleerd in het Programmakader. Door met projecten in te zetten op deze ambities, verwacht Nationaal Programma Groningen de doelen te kunnen realiseren.

De vier ambities luiden als volgt:

- > **Economie:** de bruto toegevoegde waarde stijgt sterker in Groningen dan gemiddeld in Nederland.
- > **Werken & Leren:** iedere gemeente in het aardbevingsgebied presteert op netto-participatiegraad, gemiddeld besteedbaar inkomen en uitstroom per opleiding beter dan de gemiddelde ontwikkeling in haar referentiegroep.
- > **Leefbaarheid:** iedere gemeente in het aardbevingsgebied presteert op de leefbaarometer beter dan de gemiddelde ontwikkeling in haar referentiegroep.
- > **Natuur & Klimaat:** de regio Groningen presteert beter op de Living Planet Index dan het Nederlands gemiddelde.

In dit hoofdstuk (3.1 t/m 3.4) brengen we de voortgang op het gebied van de ambities in kaart. Dit hebben we gedaan met behulp van een indicatorenset die bij de nulmeting is vastgesteld en jaarlijks herijkt wordt. De set bestaat uit hoofdindicatoren die de voortgang op de genoemde ambities meten, en sub-indicatoren die achterliggende ontwikkelingen inzichtelijk maken. Voor de sub-indicatoren hebben we de ontwikkeling afgezet tegen de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegroep. In de verantwoording is opgenomen hoe de referentiegroepen zijn samengesteld.

Per ambitie worden de cijfers gerapporteerd in tabellen. Per indicator hebben we de ontwikkeling ten opzichte van de waarde die we rapporteerden in de nulmeting laten zien. Wanneer de hoofdindicatoren de ontwikkeling zoals hierbo-

ven beschreven laten zien, kleuren ze groen; zo niet, kleuren ze rood. Bij de sub-indicatoren kleuren de indicatoren groen wanneer de ontwikkeling van de indicator ten opzichte van de nulmeting positiever is dan in de referentiegroep. Is de ontwikkeling gelijk aan of negatiever dan in de referentiegroep, dan kleurt de indicator rood. Het kan dus zo zijn dat een gemeente een positieve ontwikkeling laat zien op een indicator, maar toch negatief kleurt omdat de positieve ontwikkeling in de referentiegroep sterker is. De meest recente waarden (het niveau van de indicator) geeft aan waar de gemeente staat, maar hier is geen ambitie op geformuleerd vanuit het programma en is daarom neutraal gekleurd. Ook de verandering en waarde op provincieniveau krijgt om dezelfde reden geen rode of groene kleur.

3.1 Economie

	EEMSDelta	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Bruto Toegevoegde Waarde [E1] incl. delfstoffenwinning						✓
HOOFDINDICATOR Bruto Toegevoegde Waarde [E2] excl. delfstoffenwinning						✓
SUBINDICATOR Werkgelegenheid [E3]	✗	✓	✓	✓	✗	
SUBINDICATOR Aantal oprichtingen [E4]	✓	✗	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Snel groeiende vestigingen [E5]	✓	✗	✓	✗	✓	
SUBINDICATOR Exporterende vestigingen [E6]	✓	✓	✗	✗	✓	
SUBINDICATOR Interne O&O uitgaven [E7]						✓
SUBINDICATOR Investerings in materiële vaste activa [E8]						✗

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Economie. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdambitie: bruto toegevoegde waarde

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Inclusief delfstoffenwinning (2022) [E1¹]	132,9	€29.211
Waarde in de referentiegroep	124,1	€859.803
Exclusief delfstoffenwinning (2021) [E2²]	113,3	€21.567
Waarde in de referentiegroep	112,1	€768.479

- 1 E1 Bruto toegevoegde waarde basisprijzen : BTW bruto, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid
- 2 E2 Bruto toegevoegde waarde basisprijzen : BTW bruto exclusief delfstoffenwinning, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de totale bruto toegevoegde waarde in de provincie Groningen in de komende periode sterker stijgt dan gemiddeld in Nederland. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling van de totale omvang van de in de provincie Groningen gerealiseerde bruto toegevoegde waarde nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker moet zijn dan de gemiddelde landelijke ontwikkeling.
- Over de gehele periode van monitoring, van peiljaar 2018 tot de laatste meting, steeg de bruto toegevoegde waarde inclusief delfstoffenwinning in de provincie Groningen (+32,9%) harder dan die van Nederland als geheel (+24,1%). In 2022 bedroeg de totale bruto toegevoegde waarde in de provincie Groningen €29.211 miljoen.
- Ten opzichte van het voorgaande peiljaar (2021) is sprake van een forse groei van de absolute omvang van de bruto toegevoegde waarde. De bruto waarde inclusief delfstoffenwinning ontwikkelde zich in de periode 2021-2022 zowel voor Nederland als geheel (+11,0%) als voor de provincie Groningen (+25,3%) bovengemiddeld positief. Deze forse absolute groei wordt mede verklaard door de hoge inflatie in 2022. De coronagolven in 2020 en 2021 hebben een prijsopdrijvend effect gehad in 2022. Daarnaast heeft de energiecrisis als gevolg van uitbreken van de oorlog in Oekraïne de prijzen verder verhoogd. Om een beeld te geven van de reële groei (exclusief prijsstijgingen) presenteert het CBS jaarlijks ook de volumemutatie van de bruto toegevoegde waarde ten opzichte van het voorgaande jaar. Hieruit blijkt dat de reële groei in Groningen in de periode 2021-2022 (+2,1%) achterbleef bij de reële groei van de bruto toegevoegde van Nederland als geheel (+4,8%). Hieruit blijkt dat prijsstijgin-

gen een bovengemiddelde invloed hebben gehad op de absolute ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde ontwikkeling in Groningen. Het grote aandeel van de delfstofwinning en de energievoorziening in de totale bruto toegevoegde waarde in Groningen is hier mede oorzaak aan omdat juist in deze sectoren de prijsstijgingen als gevolg van de energiecrisis sterk waren. Het beeld van een achterblijvende (reële) groei van de bruto toegevoegde waarde in Groningen is overigens in lijn met constatering uit de voorgaande rapporten die in kader van de monitoring van Nationaal Programma Groningen zijn gepubliceerd. Een belangrijke verklarende factor vormt de snelle afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld.

- Als we de cijfers uitsplitsen naar de verschillende COROP-regio's in de provincie zien we een divers beeld. In de regio's Delfzijl en omgeving kwam de volumemutatie van de bruto toegevoegde waarde uit op -0,2%. In de COROP regio's Oost-Groningen (+2,7%) en Overig Groningen (+2,2%) was wel sprake van een reële toename van de bruto toegevoegde waarde, maar bleef de toename wel achter bij het landelijke beeld.
- Door het nog altijd grote aandeel (7,5% anno 2021) van de delfstofwinning in de totale bruto toegevoegde waarde in Groningen kan snel een vertekend beeld van de economische ontwikkeling in Groningen ontstaan. Daarom kijken we in het

kader van de monitoring van Nationaal Programma Groningen ook naar de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde exclusief delfstofwinning. Doordat deze cijfers later beschikbaar worden gesteld door het CBS, ligt het peiljaar een jaar eerder, in deze meting op 2021.

- In de periode 2018-2021 steeg de omvang van de bruto toegevoegde waarde exclusief delfstofwinning in de provincie Groningen met 13,3%. Deze stijging was relatief hoger dan de ontwikkeling in Nederland in dezelfde periode, die uitkwam op 12,1%. Met name de forse absolute groei van de bruto toegevoegde waarde in de sector energievoorziening in zowel Groningen als Nederland in de periode 2018-2021 vormt hiervoor een belangrijke verklaring. Omdat het aandeel van deze sector in Groningen (6,9% in 2021) in vergelijking tot de rest van Nederland (1,3% in 2021) fors hoger ligt profiteert Groningen in relatieve zin hier meer van. Wat verder opvalt is dat de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde in de industrie in Groningen (+3,3% in de periode 2018-2021) fors achterblijft bij de landelijke ontwikkeling in dezelfde periode (+12,5%). Gelet op de ambitie van Nationaal Programma Groningen en het feit dat de industrie, na de zorgsector, het grootste aandeel heeft in de totale bruto toegevoegde waarde die in Groningen wordt gerealiseerd is dit geen wenselijk beeld.

Subindicator: werkgelegenheid

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal banen per 1.000 inwoners (2023) [E3']	102,3	564	110,3	913	113,1	505	108,5	506	106,5	554	109,2	692
Gemiddelde in de referentiegroep	106,8	606	106,5	818	104,6	552	107,3	698	108,2	622	107,2	715

1 E3 Het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15-75 jaar

- Het aantal banen per 1.000 inwoners in de provincie Groningen laat ten opzichte van de uitgangssituatie voorafgaand aan de start van Nationaal Programma Groningen een positieve ontwikkeling zien. In de afgelopen vijf jaar is het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijdscategorie 15 tot 75 jaar in de provincie met 9,2% toegenomen. Doordat het landelijke gemiddelde met 7,2% steeg, kan geconcludeerd worden dat de werkgelegenheidsfunctie van provincie Groningen in relatieve zin is toegenomen. In absolute zin telt de provincie Groningen ondanks deze stijging nog altijd minder banen per 1.000 inwoners dan gemiddeld in Nederland.
- In absolute zin groeide het aantal banen in de collectieve dienstverlening in de provincie Groningen in de afgelopen vijf jaar het hardst (+13.280 banen) gevolgd door de zakelijke dienstverlening (+ 10.080 banen). Ook landelijk nam de werkgelegenheid in deze sectoren in absolute zin het meeste toe. In vergelijking tot het landelijke beeld valt verder op dat de relatieve groei van de werkgelegenheid in de industrie in de provincie Groningen (+4% in de periode 2018-2023) achterblijft bij het landelijke beeld (+9%). Gelet op de hoofdambitie is dit een ongewenste ontwikkeling, gegeven de bovengemiddelde toegevoegde waarde per baan in de industrie.
- In alle aardbevingsgemeenten heeft het aantal banen per 1.000 inwoners zich positief ontwikkeld ten opzichte van de uitgangssituatie in 2018. De gemeente Het Hogeland laat de sterkste groei noteren in de afgelopen vijf jaar met een stijging van 13,1%. Daarmee was de toename van de werkgelegenheid in deze gemeente een stuk hoger dan die van de referentiegroep. Ondanks de sterke groei telt Het Hogeland in absolute zin nog altijd minder aantal banen per 1.000 inwoners dan de referentiegroep. In de gemeente Groningen (+10,3%) en de gemeente Midden-Groningen (+8,5%) ligt de groei van het aantal banen per 1.000 inwoners over de periode sinds de start van Nationaal Programma Groningen ook boven het gemiddelde in de referentiegroepen. Voor Midden-Groningen geldt dat hierdoor het absolute verschil in het aantal banen per 1.000 inwoners ten opzichte van de referentiegroep afnam, terwijl in Groningen het verschil juist positief toenam.
- In tegenstelling tot bovengenoemde gemeenten en de provinciale ontwikkeling, blijft de ontwikkeling van het aantal banen per 1.000 inwoners in de gemeenten Oldambt en Eemsdelta achter bij de ontwikkeling in de referentiegroep. In beide gemeente name het absolute verschil in aantal banen per 1.000 inwoners met de referentiegroep hierdoor verder toe.

Subindicator: oprichtingen

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal oprichtingen per 1.000 inwoners (2023) [E4¹]	178,2	12,6	135,3	19,2	149,8	11,9	155,1	14,3	128,6	10,9	139,5	15,2
Gemiddelde in de referentiegroep	129,8	14,1	135,7	19,4	135,6	14,3	139,1	15,1	127,1	13,7	134,4	19,4

1 E4 Het aantal nieuw opgerichte vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15- 75 jaar

- Het aantal nieuw opgerichte vestigingen per 1.000 inwoners in de provincie Groningen ontwikkelde zich ten opzichte van de uitgangssituatie positief. De provincie Groningen telde in 2023 39,5 % meer oprichtingen per 1.000 inwoners dan in de uitgangssituatie. Het aantal nieuw opgerichte vestigingen per 1.000 inwoners nam in de provincie sinds het indexjaar daarmee harder toe dan gemiddeld in Nederland (+34,4%). Hoewel er relatief gezien in de provincie Groningen nog altijd minder vestigingen worden opgericht per 1.000 inwoners is het verschil met landelijke gemiddelde hierdoor kleiner geworden.
- Ten opzichte van de uitgangssituatie ontwikkelde het aantal oprichtingen per 1.000 inwoners zich in alle aardbevingsgemeenten, met uitzondering van de gemeente Groningen, positiever dan de referentiegroepen. Voor alle aardbevingsgemeenten geldt dat er in 2023 in absolute zin minder oprichtingen waren per 1.000 inwoners dan in de referentiegroepen.
- Opvallend is dat het aantal vestigingen in de provincie Groningen in de periode 2018-2023 (+26%) in relatieve zin fors harder groeide dan de werkgelegenheid in dezelfde periode (+11%). Ook in de aardbevingsgemeenten en de rest van Nederland is een vergelijkbaar beeld van schaalverkleining zichtbaar. Deze ontwikkeling wordt verklaard door een forse toename van het aantal zelfstandig ondernemers ten opzichte van de uitgangssituatie. Een trend die al wat langer zichtbaar is in Nederland en er voor zorgt dat de gemiddelde omvang (in aantal banen) van een onderneming terugloopt. In het licht van de hoofddambitie is deze ontwikkeling ongewenst. Zelfstandigen creëren gemiddeld genomen minder toegevoerde waarde per arbeidsplaats dan een medewerker in loondienst.

Subindicator: snelle groeiers

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage snel groeiende vestigingen (2023) [E5]	+0,5	1,9%	-0,4	1,6%	+0,4	1,4%	-0,4	1,3%	+0,0	1,8%	-0,2	1,5%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,2	1,6%	-0,2	1,8%	-0,2	1,3%	-0,1	1,9%	-0,1	1,6%	-0,2	1,6%

1 E5 Bedrijven met 10 of meer werknemers in het begin van het startjaar met een gemiddelde autonome groei van 10% per jaar of meer over een periode van 3 jaar

- De ontwikkeling van het percentage snelgroeiende vestigingen ten opzichte van het totaal aantal vestigingen laat een diffuus beeld zien. Voor de provincie Groningen geldt dat het aandeel snelgroeiende vestigingen in het totaal aantal vestigingen ten opzichte van de uitgangssituatie licht is teruggelopen. Ten opzichte van 2018 daalde het aandeel snel groeiende vestigingen in de provincie met 0,2 procentpunt, net als het landelijke gemiddelde. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde telt de provincie Groningen anno 2023 een iets lager percentage snelgroeiende vestigingen.
- De gemeenten Eemsdelta, Het Hogeland en Oldambt laten allen een positieve ontwikkeling zien van het aandeel snelgroeiende vestigingen ten opzichte van de ontwikkeling in de referentiegroep. Voor alle drie gemeenten geldt bovendien dat op het laatste peilmoment het aandeel snelgroeiende vestigingen in het totaal aantal vestigingen in absolute zin hoger ligt dan in de referentiegroepen.
- Voor zowel de gemeente Groningen (-0,4 procentpunt) als Midden Groningen (-0,4 procentpunt) geldt dat het aandeel snelgroeiende vestigingen een negatieve ontwikkeling laat zien ten opzichte van de uitgangssituatie. De negatieve ontwikkeling in beide gemeenten is bovendien groter dan de eveneens negatieve ontwikkeling van het aandeel snelgroeiende vestigingen in de referentiegroepen. Mede hierdoor telt zowel de gemeente Groningen als de gemeente Midden-Groningen nog altijd minder snelgroeiende vestigingen ten opzichte van het totaal aantal vestigingen dan het gemiddelde in de referentiegroepen.

Subindicator: exporterende vestigingen

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage exporterende vestigingen (2023) [E6']	+0,1	6,4%	-0,7	5,2%	-0,1	5,2%	-0,8	5,4%	-0,3	7,1%	-0,5	5,7%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,8	7,1%	-1,0	6,9%	+0,0	6,4%	-0,5	8,3%	-0,6	8,1%	-0,9	6,8%

1 E6 Aantal exporterende vestigingen per 1.000 vestigingen, gemiddelde over 3 jaar

- Het percentage exporterende vestigingen in de provincie Groningen daalde in de periode 2018-2023 met half procentpunt. Landelijk kwam de daling van het percentage exporterende vestigingen hoger uit (-0,9 procentpunt). Ondanks de positieve ontwikkeling van de provincie Groningen ten opzichte van de landelijke ontwikkeling, telt Groningen anno 2023 nog altijd een lager percentage exporterende vestigingen dan gemiddeld in Nederland. Ook in alle aardbevingsgemeenten ligt het percentage exporterende vestigingen lager dan in haar respectievelijke referentiegroep. De ontwikkeling van het percentage in periode 2018-2023 verschilt wel sterk per aardbevingsgemeente.
- In de gemeente Eemsdelta nam het percentage exporterende vestigingen toe ten opzichte van de uitgangssituatie (+0,1 procentpunt), dit in tegenstelling tot haar referentiegroep waar sprake van een daling (-0,8 procentpunt).
- De overige aardbevingsgemeenten noteerden allen een negatieve ontwikkeling van het percentage exporterende vestigingen in de periode 2018-2023. Voor gemeente Groningen en Oldambt geldt dat de ontwikkeling minder negatief was dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegroep. Voor Het Hogeland en Midden-Groningen geldt juist dat de negatieve ontwikkeling van het percentage exporterende vestigingen groter was dan in de referentiegroepen.

Subindicator: interne O&O uitgaven

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2019	Meest recente waarde
Interne O&O uitgaven (2023) [E7']	-3,7	15,3%
Gemiddelde in de referentiegroep	(FR) -6,1	(FR) 15,5%
	(DR) -9,4	(DR) 10,0%

1 E7 Interne O&O uitgaven als percentage van de omzet (t.o.v. Drenthe en Friesland)

- De cijfers in Monitor 2024 laten zien dat bedrijven in de provincie Groningen in 2023 relatief minder geld uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet dan in 2019. Ten opzichte van het vorige meetmoment is in de provincie Groningen wel sprake van een lichte stijging (+ 2,1 procentpunt). Uit de onderliggende cijfers blijkt dat het aantal medewerkers dat aan onderzoek en ontwikkeling werkt bij de bedrijven in de steekproef in de provincie Groningen afnam ten opzichte van het vorige meetmoment. Dit terwijl de O&O uitgaven als percentage van de omzet steeg. Onderzoekers geven aan dat dit waarschijnlijk wordt verklaard door stijgende salariskosten als

gevolg van inflatie en niet het gevolg is van een dalend omzetniveau bij bedrijven.

- Ook in de provincies Drenthe en Friesland gaven bedrijven in 2023 relatief minder geld uit aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet dan in 2019. De ontwikkeling ten opzichte van het vorige meetmoment laten in beide provincies een verschillend beeld zien. In Friesland namen, net als in Groningen, de uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet toe. In Drenthe zette de dalende trend daarentegen verder door.

Subindicator: investering in materiële vaste activa

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2019 = 100	Meest recente waarde
Investerings in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen (2022) [E8']	84,2	56,0
Gemiddelde in de referentiegroep	102,9	46,6

1 E8 Investerings in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen in mln euro

- De investeringen in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen is in de provincie Groningen in de periode 2018-2022 afgenomen (-15,8%). De provincie Groningen laat daarmee een afwijkend beeld zien in vergelijking tot het landelijk gemiddelde, waar sprake was van een lichte stijging van de investering

(+2,9%). Hierbij moet vermeld worden dat de investeringen in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen per jaar flink kunnen fluctueren, zeker op provinciaal niveau. De ontwikkeling van deze indicator in de komende jaren zal moeten uitwijzen hoe het provinciale beeld zich tot het landelijke verhoudt.

Conclusie

De provincie Groningen voldoet op dit moment aan de hoofdambitie van Nationaal Programma Groningen: de bruto toegevoegde waarde in de provincie Groningen laat ten opzichte van de uitgangssituatie een positievere ontwikkeling zien dan de landelijke ontwikkeling. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de inflatie zorgt voor een enigszins vertekend beeld. De provincie Groningen 'profiteert' door haar economische structuur (oververtegenwoordiging van delfstofwinning en energievoorziening) bovengemiddeld van de forse inflatie in 2022. Terwijl tegelijkertijd, ten opzichte van het vorige peilmoment, de volumemutatie van de bruto toegevoegde waarde in de provincie juist achterblijft bij het landelijke gemiddelde. Hieruit maken we op dat de reële groei van de Groningse economie juist achterblijft bij de landelijke groei.

- Het is positief om waar te nemen dat ook de bruto toegevoegde waarde exclusief delfstoffenwinning in de provincie Groningen over de periode 2018-2021 harder stijgt dan in Nederland. Een beeld dat ook is terug te zien in zowel de ontwikkeling van het

aantal banen als het aantal oprichtingen in de provincie Groningen. Voor de realisatie van de hoofdambitie is dit een wenselijk ontwikkeling. De bovengemiddelde ontwikkeling van de toegevoegde waarde exclusief delfstofwinning, werkgelegenheid en oprichtingen impliceren namelijk allen dat de economie van Groningen ondanks de afbouw van de aardgaswinning groeit.

- Er zijn in deze monitor ook minder positieve ontwikkeling zichtbaar. Monitor 2024 laat zien dat zowel het percentage snelgroeiende vestigingen als het aandeel exporterende vestigingen in Groningen terugloopt ten opzichte van de uitgangssituatie. Zowel snelgroeiende bedrijven als internationaal actieve bedrijven leveren namelijk een disproportioneel grote bijdrage aan het verdienvermogen van de regio. Daarnaast is ook zichtbaar dat bedrijven in relatieve zin minder investeren in onderzoek en ontwikkeling en de investeringen in materiële activa blijven achter bij het landelijke beeld. Genoemde ontwikkelingen vormen in potentie allen een bedreiging voor de realisatie van de hoofdambitie.

Raakvlakken met overige ambities

- Monitor 2024 laat zien dat er in alle aardbevingsgemeenten en in de provincie als geheel sprake is van een positieve ontwikkeling van de werkgelegenheid. Een groeiend aantal banen leidt over het algemeen tot een hogere netto arbeidsparticipatie en een lagere werkloosheid, mits de beroepsbevolking een passende aansluiting kan vinden op de regionale arbeidsmarkt. De positieve ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie en de daling van het werkloosheid die zichtbaar is in deze monitor impliceren dat dat in Groningen het geval is.

- De bovengemiddelde groei van de economie in Groningen leidt (nog) niet in alle aardbevingsgemeenten tot de gewenste ontwikkeling van verschillende sociaaleconomische factoren. Ondanks de bovengemiddelde groei van de economie zien we dat de ontwikkeling van het gemiddelde inkomen per huishouden in enkele aardbevingsgemeenten bijvoorbeeld nog altijd achter blijft bij de referentiegroep. En ten opzichte van de uitgangssituatie geven in 2023 meer inwoners in Groningen aan moeite te hebben met rond te komen. Kortom, niet alle inwoners in Groningen lijken in gelijke mate te profiteren van de economische groei in de regio.

3.2 Werken & Leren

	EEMSDDELTA	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Netto arbeidsparticipatie	✓	✓	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's	✗	✓	✗	✗	✗	
HOOFDINDICATOR Percentage uitstroom hbo en wo	✗	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Percentage werkloosheid	✓	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Sociaaleconomische status	✓	✗	✗	✓	✓	
SUBINDICATOR Percentage huishoudens met problematische schulden	✓	✗	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen	✓	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen	✓	✗	✗	✓	✓	
SUBINDICATOR Aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen (per 1000)	✗	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Aandeel hbo- en wo-opgeleid	✗	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Voortijdig schoolverlaters	✗	✗	✓	✓	✗	
SUBINDICATOR Percentage laaggeletterdheid						

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Werken & Leren. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdambitie: netto arbeidsparticipatie

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Netto arbeidsparticipatie (2023) [W1]	+3,9	68,1%	+5,7	71,2%	+4,2	70,7%	+4,7	70,1%	+6,0	68,1%	+5,1	70,6%
Gemiddelde in de referentiegroep	+3,6	73,7%	+4,5	71,8%	+3,7	73,0%	+4,2	74,5%	+3,9	73,7%	+4,0	73,1%

1 W1 Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking 15-75 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking)

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de netto arbeidsparticipatie in de aardbevingsgemeenten sterker stijgt dan gemiddeld in de referentiegebieden. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker is voor de aardbevingsgemeenten dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegebieden.
- De netto arbeidsparticipatie in de provincie Groningen steeg in 2023 duidelijk ten opzichte van de Ausgangssituatie voorafgaand aan Nationaal Programma Groningen (2018). De gemiddelde groei in de provincie was +5,1%-punt van 65,5% naar 70,6%. Landelijk groeide de netto arbeidsparticipatie minder hard: van 69,1% naar 73,1% (+4,0%-punt). Dat betekent dat het verschil tussen de provincie Groningen en het landelijk niveau kleiner is geworden.
- We zien een eenduidig beeld in de ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie: in alle vijf aardbevingsgemeenten is de groei hoger dan in de referentiegemeenten. Oldambt groeide het sterkst (+6,0%-punt) en het positieve verschil met de referentiegemeenten is hier het grootst. Ook in de gemeente Groningen steeg de netto arbeidsparticipatie sterk (+5,7%-punt). Daarmee voldoen de aardbevingsgemeenten aan de ambitie van het programma.
- De netto arbeidsparticipatie ligt, net als voor de start in 2018, onder het gemiddelde van de referentiegroepen. Het verschil tussen de aardbevingsgemeenten en de referentiegroepen is het grootst voor Eemsdelta en Oldambt (beiden 5,6%-punt lager dan de referentiegroep). Voor alle gemeenten is het verschil met de referentiegroepen kleiner geworden dankzij de sterkere positieve ontwikkeling ten opzichte van 2018 in de aardbevingsgemeenten. In 2023 kwam de ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie in een lagere versnelling terecht als gevolg van een beperkte economische groei en aanhoudende personeelstekorten¹¹.
- In lijn met de ambitie bewegen alle vijf aardbevingsgemeenten in de goede richting.

11 UWV (2024). Regionale Arbeidsmarktprognose 2024-2025 Groningen. Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Auteur: Erik Oosterveld

Hoofdambitie: mediaan besteedbaar huishoudinkomen

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's (2021) [W2]¹	106,3	€27.000	109,1	€23.900	106,4	€28.100	106,6	€27.300	106,5	€26.300	107,4	€26.200
Gemiddelde in de referentiegroep	106,4	€30.000	108,2	€26.300	106,4	€29.900	107,4	€30.600	107,1	€30.300	106,8	€29.800

¹ **W2** Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro. Bij de berekening wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat het besteedbaar huishoudinkomen in de aardbevingsgemeenten in de komende periode sterker stijgt dan gemiddeld in de referentiegebieden. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling van het besteedbaar inkomen nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker is voor de aardbevingsgemeenten dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegebieden.
- In 2021 bedraagt het (mediaan) besteedbaar huishoudinkomen in de provincie Groningen € 26.200. Landelijk bedraagt dit € 29.800. De provincie Groningen heeft het laagste besteedbaar inkomen van alle provincies in Nederland. De groei van het besteedbaar inkomen is in de provincie wel iets hoger dan landelijk (+7,4% en +6,8%). In absolute zin is de groei landelijk echter hoger, namelijk € 2.900,- in Groningen en € 3.200,- landelijk. Het besteedbaar inkomen van lage inkomensgroepen stijgt minder hard in absolute zin bij gelijke relatieve groei, dus: in regio's met een relatief grote groep met een laag inkomen stijgt het gehele besteedbaar inkomen minder hard. Dit komt doordat het aantal huishoudens met een laag inkomen is toegenomen en tegelijkertijd de beschikbare inkomens zijn achtergebleven bij de groei van de economie¹².
- Het besteedbaar huishoudinkomen is in alle aardbevingsgemeenten gegroeid tussen 2018 en 2021 (percentages van 6,3% tot 9,1% groei). De groei was in de gemeente Groningen sterker dan in de referentiegroepen. In Het Hogeland was de groei lichtelijk lager dan in de referentiegroepen, en in Eemsdelta, Midden-Groningen en Oldambt geldt dat zij een minder sterke groei doormaakten dan de referentiegroepen.
- De gemeente Groningen valt op met het laagst besteedbaar huishoudinkomen (€ 23.900). Dit hangt samen met een hoog percentage studenten én veel huishoudens met een laag inkomen (11,8%). Op Rotterdam na (12,9%), kent de gemeente Groningen het hoogste percentage huishoudens met een laag inkomen in Nederland.
- Het niveau van het besteedbaar huishoudinkomen ligt in alle vijf aardbevingsgemeenten onder het niveau van hun referentiegroep. Kijken we naar de ambitie, dan zien we dat het verschil met de referentiegroep in Groningen kleiner is geworden. In Eemsdelta en Het Hogeland is het verschil ongeveer gelijk gebleven en in Midden-Groningen en Oldambt is het verschil groter geworden.

¹² CBS (2021). Inkomens Nederlanders in 50 jaar meer dan verdubbeld. April 2021. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek

Hoofdambitie: uitstroom opleidingen

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage uitstroom hbo en wo (t.o.v. totale uitstroom) (2022) [W3']	+1,6	10,9%	+2,7	63,6%	+3,1	13,9%	+3,3	14,1%	+3,2	13,2%	+3,6	39,1%
Gemiddelde in de referentiegroep	+2,4	16,1%	+2,2	47,4%	+2,9	15,6%	+3,2	15,8%	+2,5	17,8%	+3,4	28,3%

1 **W3** Percentage gediplomeerden op hbo en wo niveau ten opzichte van het totaal aantal gediplomeerden

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat het opleidingsniveau in de aardbevingsgemeenten in de komende periode sterker stijgt dan gemiddeld in de referentiegebieden. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling in de uitstroom van hbo- en wo-opgeleiden nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker is voor de aardbevingsgemeenten dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegebieden.
 - We zien een positieve ontwikkeling in de uitstroom van hbo en wo studenten in de provincie Groningen (+3,6%-punt). Dit is positief ten opzichte van het landelijk beeld (+3,4%-punt).
 - Het aandeel hbo en wo studenten dat uitstroomt in de provincie Groningen is hoog (39,1%). Het verschil met het landelijke gemiddelde is in deze periode iets groter geworden (28,3% landelijk). Het provinciale gemiddelde wordt in belangrijke mate beïnvloed door het hoge percentage van de gemeente Groningen.
 - We zien in alle aardbevingsgemeenten een positieve ontwikkeling van het percentage uitstroom hbo en wo studenten.
- In Eemsdelta was deze ontwikkeling als enige lager dan in de referentiegroepen.
- Net als in 2018 ligt in 2022 het aandeel van studenten hbo en wo dat uitstroomt voor iedere gemeente in het aardbevingsgebied onder het gemiddelde van de referentiegroepen, uitgezonderd in de gemeente Groningen. In de gemeente Groningen is het aandeel van studenten dat hbo en wo uitstroomt hoog en ten opzichte van 2018 gestegen (+2,7%-punt, het totaal is 63,6%). De gemeente Groningen fungeert met de universiteit en hogescholen als magneet voor Noord-Nederland. Jongeren uit de wijde omgeving gaan studeren in Groningen, waardoor het niveau in de regio lager is.
 - In lijn met de ambitie groeide in alle aardbevingsgemeenten en alle referentiegroepen de uitstroom hbo en wo ten opzichte van de totale uitstroom. Alleen in Eemsdelta was de groei minder sterk dan in de referentiegroep. De stijging in de uitstroom kan gedeeltelijk verklaard worden door de inhaalslag na de pandemie enerzijds¹³ en door de verhoging van de instroom in het hbo en wo in 2019 en 2020 anderzijds¹⁴.

¹³ Rijksoverheid (2022). Meer tijd voor herstel na corona in mbo en hoger onderwijs. Geraadpleegd via www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/06/03/meer-tijd-voor-herstel-na-corona-in-mbo-en-hoger-onderwijs

¹⁴ ArbeidsmarktInZicht (2021). Aantal hbo'ers in Groningen. Geraadpleegd via <https://arbeidsmarktinzicht.nl/aantal-hbo-ers-in-groningen>

Sub-indicator: werkloosheid

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage werkloosheid (2023) [W4']	-1,7	3,7%	-2,7	4,8%	-1,7	3,1%	-2,3	3,6%	-2,9	3,6%	-2,3	4,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	-1,2	3,0%	-1,3	4,1%	-1,3	3,0%	-1,3	2,9%	-1,3	2,9%	-1,3	3,6%

1 **W4** De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking. Personen van 15-75 jaar zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn

- In de provincie Groningen nam de werkloosheid af in de periode 2018 - 2023 tot een waarde van 4,0% (-2,3%-punt). Ook landelijk daalde de werkloosheid (-1,3%-punt). De trendlijn laat al jaren een daling zien, met als uitzondering het eerste coronajaar 2020 waarin de werkloosheid gelijk bleef. Sindsdien zet de daling weer verder in. Ondanks de sterke daling is het werkloosheidspercentage in de provincie Groningen structureel hoger dan het landelijk gemiddelde.
- De werkloosheid is in alle aardbevingsgemeenten afgenomen. In alle gevallen is de daling tevens sterker dan in de referentiegemeenten. Dit heeft te maken met de huidige krappe arbeidsmarkt (tekort aan arbeidskrachten voor openstaande vacatures) en de ruimte die in de aardbevingsgemeenten relatief gezien nog beschikbaar was (beschikbare arbeidskrachten in die regio): we zien hier een wisselwerking met de arbeidsparticipatie. Niet iedereen die beschikbaar is kan ook daadwerkelijk participeren¹⁵.
- Net als in eerdere jaren ligt het niveau van de werkloosheid in 2023 boven het gemiddelde van de referentiegroepen. De relatief hoge werkloosheid in de aardbevingsgemeenten laat zich verklaren door een relatief groot aantal kwetsbare groepen wonend in deze gemeenten, deels met een afstand tot de arbeidsmarkt¹⁶. Vaak hebben mensen uit deze groepen moeite om aan te haken door de hogere en veranderende eisen van werk. Dit betreft bovendien een groep die het minst geneigd is te verhuizen en in verhouding meer achterblijft. Mensen met een zwakkere arbeidsmarktpositie dreigen hierdoor uitgesloten te worden van de arbeidsmarkt, denk bijvoorbeeld aan langdurig (oudere) werklozen of mensen die door gezondheidsproblemen in de participatiewet terecht zijn gekomen.
- De daling van de werkloosheid is in alle aardbevingsgemeenten sterker dan in de referentiegemeenten. Dit betekent dat de aardbevingsgemeenten hun achterstand op de referentiegemeenten aan het inhalen zijn.

¹⁵ Sociaal Planbureau Groningen (2023). Arbeid en vrije tijd. December 2023. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen

¹⁶ UWV (2022). Duiding arbeidsmarktontwikkelingen, april 2022. UWV Arbeidsmarktinformatie en -advies

Sub-indicator: sociaaleconomische status

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Sociaaleconomische status - rangorde (2022) [W5']	99,1	317	110,6	342	99,7	269	96,6	307	91,0	304	n.v.t.	n.v.t.
Gemiddelde in de referentiegroep	100,8	218	103,8	336	97,3	195	102,4	192	94,2	196	n.v.t.	n.v.t.

1 **W5** Rangnummer in rangorde binnen Nederland. De indicator sociaaleconomische status is een samengestelde indicator voor gemeenten, waarbij de aandacht uitgaat naar de gemiddelde waarde van de huizen, het aandeel (sociale) huurwoningen, het aandeel bijstands- en arbeidsongeschiktheidsontvangers, het aandeel werklozen en het aandeel huishoudens met laag inkomen, met een hoog inkomen en het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente. De indicator wordt uitgedrukt in ranking van de sociaal economische status ten opzichte van Nederland (van de 345)

- De indicator sociaaleconomische status is een samengestelde indicator voor gemeenten, bestaande uit de gemiddelde waarde van de huizen, het aandeel (sociale) huurwoningen, het aandeel bijstands- en arbeidsongeschiktheidsontvangers, het aandeel werklozen en het aandeel huishoudens met laag inkomen, het aandeel huishoudens met een hoog inkomen en het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente. De indicator wordt uitgedrukt in de plaats op de ranglijst van de 352 Nederlandse gemeenten in 2022. Een hogere notatie op de ranglijst betekent een hogere sociaaleconomische status: 1 is de gemeente met de hoogste status en 352 met de laagste status.
- Alle aardbevingsgemeenten staan laag op de ranglijst van sociaaleconomische status. Op een schaal van 1 tot 352 ranken de aardbevingsgemeenten van 269 in Het Hogeland tot 342 in Groningen. Het totale aantal gemeenten is van 380 naar 352 gegaan tussen 2018 en 2021. Dit heeft tot gevolg dat de rangorden niet één op één vergelijkbaar zijn tussen de jaren. De rangorden geven echter wel een indicatie van verschuivingen van jaar op jaar.
- De sociaaleconomische status ontwikkelde zich gunstig in vier van de vijf van de aardbevingsgemeenten (index waarden onder 100), de gemeenten stegen enkele plekken in de ranglijst ten opzichte van de nulmeting. Alleen de gemeente Groningen zakte juist op de ranglijst¹⁷.
- Hoewel de sociaaleconomische status in Eemsdelta, Midden-Groningen, en Oldambt zich beter ontwikkelt dan in hun referentiegemeenten, ligt de sociaaleconomische status van alle aardbevingsgemeenten sterk lager dan die van hun referentiegemeenten. Dit hangt onder meer samen met de lagere scores op de indicatoren gemiddelde woningwaarde, het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente, en het aandeel huishoudens met een hoog inkomen ten opzichte van de referentiegemeenten. In de gemeente Groningen en Het Hogeland is de ontwikkeling negatief ten opzichte van de referentiegemeenten, zij raken ten opzichte van de referentiegemeenten verder achterop sinds de start van het programma.

¹⁷ Voor het berekenen van de ontwikkeling is rekening gehouden met de tussentijdse gemeentelijke herindelingen.

Sub-indicator: problematische schulden

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage huishoudens met problematische schulden (2023) [W6¹]	-0,6	9,6%	-0,2	6,9%	+0,1	6,5%	-0,4	10,2%	-0,1	10,5%	-0,3	8,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,3	6,4%	-0,2	8,9%	+0,4	6,4%	+0,4	6,9%	+0,2	6,2%	+0,3	8,6%

1 W6 Percentage huishoudens met problematische schulden

- Het percentage huishoudens in de provincie Groningen dat met problematische schulden kampt, is gedaald ten opzichte van 2018. De gemiddelde daling in de provincie was -0,3%-punt, terwijl landelijk een stijging plaatsvond van 0,3%-punt.
- Het aandeel huishoudens in de provincie Groningen dat te maken heeft met geregistreerde problematische schulden was 8,0% in 2023.
- In alle vijf aardbevingsgemeenten daalde het aandeel huishoudens met problematische schulden tussen 2018 en 2023, met uitzondering van Het Hogeland. In de referentiegroepen vond juist een toename in het percentage huishoudens met problematische schulden plaats, met uitzondering van de referentiegroep van de gemeente Groningen.
- In de gemeente Groningen gaat de daling van het percentage huishoudens met problematische schulden gelijk op met de referentiegroep, in de andere aardbevingsgemeenten is de ontwikkeling positief ten opzichte van de referentiegroepen.

Sub-indicator: percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen (2022) [W7']	-1,5	2,6%	-5,1	1,9%	-1,2	1,7%	-1,5	2,3%	-1,6	2,7%	-2,7	2%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,8	1,3%	-2,5	2,6%	-0,9	1,3%	-0,9	1,3%	-0,9	1,2%	-1,5	1,8%

1 **W7** Percentage huishoudens onder de lage inkomensgrens gedurende een periode van vier jaar

- Het percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen is in deze monitor voor het eerst opgenomen. De indicator is bedoeld als aanvulling op de indicatoren mediaan besteedbaar huishoudinkomen en percentage huishoudens met problematische schulden en biedt inzicht in de situatie en de ontwikkeling van armoede.
- In 2022 leeft 2% van de huishoudens in de provincie Groningen op een langdurig laag inkomen (dat betekent 4 jaar of langer laag inkomen). Dit aandeel is sinds 2018 gedaald met -2,7%-punt. Landelijk is het aandeel in minder sterke mate gedaald (-1,5%-punt). Door de sterkere daling is Groningen dichterbij het landelijk gemiddelde toe bewogen (1,8%).
- In alle aardbevingsgemeenten is het percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen gedaald ten opzichte van 2018, en in sterkere mate ten opzichte van de referentiegroepen. Met name de gemeente Groningen heeft een sterke daling ervaren ten opzichte van 2018 (-5,1%-punt). Deze zeer positieve ontwikkeling moet wel in de juiste context worden geplaatst. We blikken daarvoor iets verder terug: In Groningen nam het aantal huishoudens met een langdurig laag inkomen tussen 2014 en 2019 toe, van 3,7% naar 4,8%. In 2020 daalde het aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen in Groningen voor het eerst weer licht om - net als landelijk - in 2022 te halveren naar 2,0%. In 2022 zagen we het laagste aantal huishouden onder de lage-inkomensgrens in 45 jaar. De verklaring hiervoor vinden we vooral in de maatregelen rondom de energiecrisis, waarbij huishoudens een toeslag ontvingen voor de hoge energielasten, verklaren voor een belangrijk deel deze sterke daling. Wanneer de toeslag en extra financiële regelingen buiten beschouwing worden gelaten, kwamen juist meer mensen onder de lage-inkomensgrens uit¹⁸. De verwachting is dan ook dat het percentage weer oploopt met het stoppen van de steunmaatregelen.
- Het percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen ligt voor het merendeel van de aardbevingsgemeenten hoger dan in de referentiegroepen, behalve in de gemeente Groningen, daar ligt het percentage lager dan in de referentiegroep.

18 CBS (2023). Laagste armoederisico in 45 jaar door energietoeslag. www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/45/laagste-armoederisico-in-45-jaar-door-energietoeslag

Sub-indicator: percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen (2022) [W8]	+0,7	19,8%	+3,1	23,4%	+0,4	15,8%	-0,5	17,6%	-2,8	19,1%	+1,3	20,4%
Gemiddelde in de referentiegroep	+2,0	15,5%	+2,4	22,5%	+0,3	15,1%	+0,4	15%	+2,1	15,7%	+0,6	18,8%

1 W8 Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen

- Het percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen is ook een nieuwe indicator in aanvulling op het huishoudinkomen en problematische schulden. De toevoeging van een subjectieve indicator geeft voor het totaal beter inzicht in de stand van en ontwikkeling van armoede. Mensen met een laag inkomen hebben een groter risico op armoede en problematische schulden, vooral wanneer deze situatie lang aanhoudt. De inkomensgrens vertelt echter niet het volledige verhaal. De mate waarin mensen zelf aangeven te kunnen rondkomen biedt aanknopingspunten om materiële welvaart te duiden.
- In 2022 gaf 20,4% van de inwoners in Groningen aan moeite te hebben met rondkomen. Dit is een groter aandeel dan landelijk (18,8%) en het resultaat van een stijging van 1,3%-punt ten opzichte van 2018. Landelijk is het percentage inwoners dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen minder sterk gegroeid (0,6%-punt).
- In Eemsdelta, gemeente Groningen en Het Hogeland is het percentage inwoners dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen gestegen ten opzichte van 2018. In de gemeente Groningen is de grootste stijging zichtbaar (+3,1%-punt) en deze was sterker dan in de referentiegroepen. In Het Hogeland was de stijging ook lichtelijk sterker dan in de referentiegroepen. Wel is het aandeel inwoners dat moeite heeft met rondkomen in zowel gemeente Groningen als Het Hogeland bijna gelijk aan het aandeel in de referentiegroepen.
- In Midden-Groningen en Oldambt gaf een kleiner aandeel inwoners aan moeite te hebben met rondkomen ten opzichte van 2018 en hier was de ontwikkeling positiever dan in hun referentiegroepen. Toch ligt het aandeel inwoners dat moeite heeft met rondkomen in de aardbevingsgemeenten nog steeds hoger dan in de referentiegroepen. Door een hoger aantal huishoudens in de laagste inkomensgroepen in de provincie Groningen worden de effecten van de inflatie in deze provincie sterker gevoeld. Ook ligt het aandeel vrijstaande en slecht geïsoleerde woningen hoog, en in combinatie met de hoge energieprijzen kan dit leiden tot een mindere mate waarin men kan rondkomen van het huishoudinkomen. Ook zijn in een provincie als Groningen, met grote afstanden tussen voorzieningen, meer mensen aangewezen op eigen vervoer, waarvoor de benzineprijzen sterk zijn gestegen.

Sub-indicator: stapeling in voorzieningen

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen (2 of meer) (per 1000) (2023) [W9¹]	132,0	96,3	85,1	84,0	74,9	109,3	107,1	125,7	79,2	165,3	71,4	114,0
Gemiddelde in de referentiegroep	106,5	91,9	109,3	98,6	95,5	78,8	113,4	86,5	99,4	91,6	77,5	103,3

1 W9 Stapeling in voorzieningen huishoudens (2 of meer) per 1.000 huishoudens gemiddelde over een periode van drie jaar

- De stapeling van voorzieningen geeft een indicatie van de (soms veelzijdige) problematiek van inwoners. Deze cijfers geven inzicht in het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van twee of meer gemeentelijke voorzieningen in het sociaal domein: de Wmo, de Jeugdwet en/ of de Participatiewet. Vanwege zeer wisselende jaar-op-jaar gegevens is hier gekozen om een doorlopend gemiddelde op basis van drie jaar te nemen als meetwaarde. Hiermee ontstaat een stabiel beeld over de doorlopende ontwikkeling.
- In de provincie Groningen neemt het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van twee of meer gemeentelijke voorzieningen in het sociaal domein af, van 159,6 naar 114,0 per 1.000 huishoudens (-28,6%). Landelijk is er sprake van een iets minder sterke afname, namelijk van 133,3 naar 103,3(-22,5%).
- Ten opzichte van zowel het provinciale gemiddelde als de referentiegroepen, maken in gemeente Groningen minder huishoudens gebruik van twee of meer voorzieningen. In de andere vier gemeenten wordt er relatief (veel) meer gebruik gemaakt van voorzieningen¹⁹.
- Het aantal huishoudens dat gebruikt maakt van twee of meer voorzieningen neemt af in de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Oldambt (index lager dan 100). In Eemsdelta en Midden-Groningen neemt het aantal toe per 1.000 huishoudens (index hoger dan 100) en alleen in Eemsdelta was de ontwikkeling negatief ten opzichte van de referentiegemeenten.
- Sinds 2018 is er jaar-op-jaar een licht dalende lijn te zien op provincieniveau. De individuele gemeenten fluctueren sterk in hun ontwikkeling door de jaren heen.

¹⁹ De stapeling in voorzieningen is zeer volatiel. Daarom werken we met driejarige gemiddelden. Voor Eemsdelta en het Hogeland ontbreken er waarden voor de jaartallen 2017 en 2018. Voor deze meting is daarom voor deze twee gemeenten gekozen voor de absolute waarde uit 2019 als waarde voor de nulmeting in plaats van een driejarig gemiddelde. De waarden voor 2023 en de bijbehorende referentiewaarden zijn allen wel gebaseerd op driejarige gemiddelden.

Sub-indicator: aandeel hbo- en wo-opgeleid

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Aandeel hbo- en wo-opgeleid (2022) [W10¹]	+0,3	17,9%	+2,9	44,2%	+1,4	24,1%	+2,2	22,1%	+1,8	18,1%	+2,2	30,8%
Gemiddelde in de referentiegroep	+1,4	23,1%	+2,4	38,3%	+1,1	22,7%	+2,1	24,1%	+2,2	24,6%	+2,5	32,0%

1 W10 Percentage van de bevolking van 15-75 jaar dat hoger onderwijs heeft afgerond (op het niveau van hbo of wo)

- Het aandeel hbo- en wo-opgeleiden in de provincie Groningen is 30,8% in 2022. Het percentage ligt iets onder het landelijk gemiddelde (32,0%).
- Het aantal hbo- en wo-opgeleiden in de aardbevingsgemeenten neemt jaarlijks toe (sinds 2018, maar ook al in de jaren daarvoor). In Eemsdelta en Oldambt is de toename minder sterk dan gemiddeld in de referentiegemeenten.
- Het aandeel inwoners met een hbo- of wo-opleiding is in het aardbevingsgebied onevenredig verdeeld. Net als in andere universiteitssteden zijn er in de gemeente Groningen relatief veel hbo- en wo-opgeleiden (44,2%). De andere vier gemeenten liggen onder het landelijk gemiddelde. De gemeenten Het Hogeland en Midden-Groningen hebben gemiddeld 23% hbo- en wo-opgeleiden. Plaatsen als Bedum en Winsum trekken hbo- en wo-opgeleiden Groningers uit de stad aan (suburbanisatie over korte afstand). Stedelijke omgevingen hebben vaak een hoger percentage werk voor hbo- en wo-opgeleiden. Rurale gebieden hebben een kleiner aandeel. In de overige aardbevingsgemeenten die wat verder van de stad gelegen zijn, heeft ongeveer 18% een hbo- of wo-opleiding.
- Het aandeel hbo- en wo-opgeleiden steeg in alle vijf gemeenten. In de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Midden-Groningen is de toename sterker dan de gemiddelde toename in de referentiegemeenten.

Sub-indicator: voortijdig schoolverlaters

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Voortijdig schoolverlaters (2022) [W11¹]	+1,1	3,2%	+0,6	3,7%	+0,3	2,3%	+0,5	2,7%	+1,2	3,5%	+0,7	3,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,5	2,3%	+0,4	3,5%	+0,7	2,3%	+0,7	2,7%	+0,6	2,4%	+0,4	2,8%

1 **W11** Leerlingen die in een gegeven jaar het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. Het gaat hierbij dus om de jaarlijkse aanwas. Een in Nederland gangbare leeftijdsgrens is 23 jaar bij schoolverlaten

- Het aandeel voortijdig schoolverlaters in de provincie Groningen in het schooljaar 2022-2023 is 3,0%²⁰. Dit is een stijging van 0,7%-punt ten opzichte van 2018. Het betreft leerlingen die in een gegeven jaar het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. In de provincie is het aandeel iets sterker toegenomen (+0,7%-punt) ten opzichte van de landelijke stijging (+0,4%-punt).
- In 2018, voor aanvang van Nationaal Programma Groningen, was het provinciaal gemiddelde gelijk aan het landelijk gemiddelde (2,3%). In de schooljaren 2019-2020 en 2020-2021 zagen we een landelijke daling. Door de coronacrisis en het vele thuisonderwijs is de registratie van het aandeel schoolverlaters in die schooljaren minder goed dan 'normale' schooljaren. Scholen waren in deze periode niet verplicht om verzuimmeldingen door te geven aan gemeenten. Na deze periode is er in heel Nederland een stijging te zien.
- Het aandeel leerlingen dat het onderwijs zonder startkwalificatie verlaat in de aardbevingsgemeenten in het schooljaar 2022-2023 ligt tussen de 2,3% en 3,7%. In alle aardbevingsgemeenten ligt het aandeel hoger of gelijk aan het aandeel in de referentiegroepen. Naast structurele redenen om voortijdig de school te verlaten zoals schulden en psychische klachten, verkeerde studiekeuze en onvoldoende begeleiding, speelt nog steeds de demotivatie die ontstond tijdens de coronaperiode een rol. Daarnaast verleidt de krapte op de arbeidsmarkt tot verkiezen van werk boven school²¹.
- De toename is in Eemsdelta, gemeente Groningen en Oldambt sterker dan de gemiddelde toename in de referentiegemeenten. In Het Hogeland en Midden-Groningen was de toename minder sterk ten opzichte van de referentiegroepen.

²⁰ Voorlopige cijfers.

²¹ Rijksoverheid (2023). Aanvalsplan tegen voortijdig schoolverlaten in het mbo. Geraadpleegd via www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/04/03/aanvalsplan-tegen-voortijdig-schoolverlaten-in-het-mbo

Sub-indicator: percentage laaggeletterdheid

	EEMSDelta	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde
Percentage laaggeletterdheid (2022) [W12]¹	19,0%	9,0%	10,0%	10,0%	16,0%	14,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	12,0%	12,0%	12,0%	10,0%	11,0%	12,0%

1 W12 Percentage laaggeletterdheid

- Het percentage laaggeletterdheid is een nieuwe toevoeging aan Monitor 2024. Deze indicator is opgenomen als aanvulling op de indicatoren rondom leren en opleidingsniveau. Het biedt inzicht over het 'niet mee kunnen komen of meedoen in de samenleving'. Laaggeletterdheid betekent moeite hebben met lezen, schrijven en rekenen en werken met computers. Dit kan problemen geven met werk vinden of geld beheren. Een laaggeletterde kan wel lezen en schrijven, maar niet goed genoeg om volledig mee te doen in de samenleving.²² In 2022 is 14% van de bevolking in provincie Groningen laaggeletterd. Landelijk is dit 12%.²³
- In de aardbevingsgemeenten verschilt het aandeel laaggeletterden sterk. In de gemeente Groningen is het aandeel laaggeletterden het laagst (9%), gevolgd door Het Hogeland en Midden-Groningen (beide 10%). Dit zijn ook de drie gemeenten waar het aandeel laaggeletterden ten opzichte van de referentiegroepen gunstiger is. Verschillen in laaggeletterdheid kunnen voor een deel verklaard worden door de samenstelling van de bevolking: er zijn bijvoorbeeld vaak minder laaggeletterden in gemeenten waar mensen gemiddeld meer onderwijsjaren hebben gevolgd en vaker fulltime werken²⁴.
- In Eemsdelta en Oldambt is het aandeel het hoogst (19% en 16% respectievelijk), en hoger dan in de referentiegroepen.

²² Stichting Lezen en Schrijven (2024). Over Laaggeletterdheid. Geraadpleegd via www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid

²³ Dit betreft de eerste meting van deze indicator. Hierdoor zijn er geen cijfers beschikbaar voor het meten van de ontwikkeling ten opzichte van de nulmeting.

²⁴ Huijts, T., Bijlsma, I. & van der Velden, R. (2020). Wetenschappelijke Verantwoording Doelgroepenanalyse Laaggeletterden. Sittard: Etil Research Group

Conclusie

- Wat betreft de ambitie om beter te presteren op netto arbeidsparticipatie dan gemiddeld in de referentiegebieden, bewegen de aardbevingsgemeenten in de goede richting. De ontwikkeling van de netto arbeidsparticipatie in 2023 is voor alle aardbevingsgemeenten gunstiger dan de referentiegemeenten.
- De stijgende arbeidsparticipatie gaat gepaard met een dalende werkloosheid. Er is nog steeds sprake van een relatief lage arbeidsparticipatie in de aardbevingsgemeenten ten opzichte van de referentiegroep en landelijk. Dit hangt samen met een relatief groot aantal kwetsbare groepen wonende in de gemeenten, deels met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- In alle vijf aardbevingsgemeenten is in de afgelopen periode het besteedbaar huishoudinkomen gestegen. Echter, in Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt steeg het besteedbaar inkomen minder sterk dan gemiddeld in de referentiegebieden. Ook in 2021 ligt het besteedbare huishoudinkomen in alle vijf aardbevingsgemeenten onder het gemiddelde van de referentiegroep.
- Op dit moment voldoen drie van de vijf aardbevingsgemeenten aan de ambitie uit het programmakader om beter te presteren op de uitstroom van hbo- en wo-studenten dan de referentiegemeenten. Alle vijf gemeenten laten in 2022 een stijging zien maar in de gemeenten Eemsdelta en Oldambt is deze positieve ontwikkeling minder sterk dan in de referentiegemeenten.
- Het aandeel hbo- en wo-studenten dat in 2022 uitstroomt ligt, net als het jaar daarvoor, onder het gemiddelde van de referentiegemeenten. De gemeente Groningen vormt daarop een uitzondering.
- Binnen de regio zijn zeer grote verschillen. De gemeente Groningen fungeert met de Rijksuniversiteit Groningen en hogescholen als magneet voor Noord-Nederland: jongeren uit de wijde omgeving gaan studeren in Groningen. In de afgelopen jaren zien we een positieve ontwikkeling voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt.
- Alle drie hoofdindicatoren ontwikkelen zich duidelijk in lijn met de ambitie. Het is echter lastig om een duidelijke link met Nationaal Programma Groningen te maken. Bovendien wordt op de sub-indicatoren veel minder positief gescoord. In het verlengde daarvan zien we vaak een samenhang tussen verschillende aspecten; een stapeling in voorzieningen komt bijvoorbeeld vaker voor bij huishoudens met problematische schulden, bij werkloosheid en/of huishoudens in een lage inkomenscategorie. Ook het fenomeen vroegtijdig schoolverlaten hangt samen met een dergelijke multiproblematiek.

Raakvlakken met overige ambities

- De arbeidsmarkt heeft impact op andere aspecten van brede welvaart en wordt zelf ook door de andere thema's beïnvloed. Zo heeft werkloosheid ook impact op de economie, omdat er bij minder inkomsten minder geconsumeerd en geproduceerd wordt. Zo kan een afname in werkloosheid leiden tot een groei in de vraag naar recreatieve activiteiten (horeca, cultuur, evenementen). Door deze toename in vraag zal het aanbod ook toenemen, wat de werkloosheid verder kan verminderen.²⁵
- De veronderstelling is dat een groter aandeel hbo/ wo-opgeleiden op termijn van invloed zal zijn op de gestelde ambitie op het vlak van leefbaarheid en brede welvaart. Onderwijs vormt - samen met inkomen - het fundament van het persoonlijk welzijn van Groningers. Hoewel het aantal hbo- en wo-opgeleiden in de aardbevingsgemeenten jaarlijks toeneemt, is het nog steeds zo dat de gemeenten Eemsdelta, Midden-Groningen en Oldambt een minder groot aandeel hbo en/ of wo-geschoolde bevolking hebben dan vergelijkbare regio's in het land. Er bestaat een duidelijke samenhang tussen het behalen van een hbo- of wo-opleiding en een hoger inkomen, een betere ervaren gezondheid en hogere tevredenheid met het leven. Mensen met een lager inkomen lopen een hoger risico op (problematische) schulden. Bovendien verklaart inkomen voor een belangrijk deel onze ervaren gezondheid, veiligheid en sociale contacten. Hier zien we tevens een relatie met kunnen rondkomen. Een aanzienlijk deel van de Groningers geeft aan af en toe (of vaker) moeite te hebben met rondkomen. Financiële stress kan ook een zware wissel trekken op het (mentale) welbevinden van mensen.
- Daarbij is een groter aandeel hbo- wo-opgeleid niet voor alle gemeenten even belangrijk: een goede match tussen de uitstroom uit het onderwijs en samenstelling van arbeidsplaatsen in relevante sectoren is mogelijk belangrijker. Soms is het belangrijker dat er bijvoorbeeld meer technisch geschoold personeel beschikbaar komt binnen alle opleidingstypes dan dat er een verschuiving plaatsvindt tussen de opleidingstypen.
- De arbeidsparticipatie in Groningen is relatief gezien laag. Dat betekent dat er veel 'onbenut' arbeidspotentieel is. In de een krappe arbeidsmarkt is het voor werkgevers extra lastig om geschikt personeel te vinden. De combinatie tussen een lagere arbeidsparticipatie en een krappe arbeidsmarkt heeft invloed op het innovatie- en groeivermogen van het MKB, een relevante factor voor de economie. Daarnaast geeft een hogere arbeidsparticipatie hogere scores op ervaren kwaliteit van leven, wat relevant is voor de leefbaarheid en voor de brede welvaart (overkoepelend).
- In Groningen, Midden-Groningen, Oldambt en Eemsdelta is daarnaast het aantal mensen met een betaalde baan toegenomen. Het hebben van werk heeft een belangrijke plaats in het leven van mensen en hangt samen met andere thema's die in hun leven van waarde zijn. Arbeidsdeelname heeft grote invloed op het besteedbaar inkomen en persoonlijk welzijn. Op regionaal niveau kan het van invloed zijn op verschillende facetten van brede welvaart; zo kennen regio's met een lagere werkloosheid vaak een hoger gezondheids- en welzijnsniveau (denk aan psychische problematiek, leefstijl) en een hogere kwaliteit van huisvesting (bijvoorbeeld door beter onderhoud).

²⁵ Sociaal Planbureau Groningen, Planbureau Fryslân, Trendbureau Drenthe (2023). Werken en wonen in het noorden - Een analyse van brede welvaart en arbeidsmarkt in Drenthe, Fryslân en Groningen.

3.3 Leefbaarheid

	EEMSDelta	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Leefbaarheidsscore	✗	✗	✗	✗	✗	
SUBINDICATOR Percentage inwoners met goede gezondheid	✗	✗	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Kwaliteit van woning	✓	✓	✗	✗	✓	
SUBINDICATOR Tevredenheid met het leven	✓	✗	✗	✗	✓	
SUBINDICATOR Tevredenheid met woning						✗
SUBINDICATOR Tevredenheid met woonomgeving						✗

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Leefbaarheid. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdambitie: leefbaarheidsscore

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Leefbaarheidsscore (2022) [L1]	+0	6	+0	7	+0	7	+0	6	+0	6	+0	6
Gemiddelde in de referentiegroep	+0	7	+0	6	+0	7	+1	7	+0	7	+0	7

1 L1 Score voor leefbaarheidssituatie op basis van meerdere sub-indicatoren, waarbij 1= zeer onvoldoende, 2=ruim onvoldoende, 3=onvoldoende, 4=zwak 5=voldoende, 6=ruim voldoende, 7=goed, 8= zeergoed, 9=uitstekend

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de leefbaarheid in de aardbevingsgemeenten in de komende periode sterker stijgt dan gemiddeld in de referentiegebieden. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling van de leefbaarheid nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker is voor de aardbevingsgemeenten dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegebieden.
- De leefbaarheidsscore van de Leefbaarometer²⁶ voor de provincie Groningen in 2022 was 6,0 (ruim voldoende) ten opzichte van een 7,0 (goed) landelijk, op een schaal van 1,0 (zeer onvoldoende) tot 9,0 (uitstekend). Voor de aardbevingsgemeenten varieerden de scores tussen 6,0 (Eemsdelta, Midden-Groningen en Oldambt) en 7,0 (Groningen en Het Hogeland). Deze scores zijn ten opzichte van 2018 en 2020 gelijk gebleven. In de referentiegebieden zijn de leefbaarheidsscores ook gelijk gebleven.
- In Eemsdelta, Midden-Groningen en Oldambt liggen de leefbaarheidsscores (6,0) onder het niveau van de referentiegebieden (7,0).
- De leefbaarheidsscores blijken zeer stabiel over de jaren heen. Met betrekking tot de hoofdambitie is daarom noch een positieve ontwikkeling te zien ten opzichte van indexjaar 2018, noch een sterkere ontwikkeling ten opzichte van de referentiegebieden. Veranderingen in leefbaarheid gaan langzaam en voegen zich niet altijd naar de tijdsduur van programma's of politieke doorloop²⁷.

²⁶ De Leefbaarometer is samengesteld uit objectieve indicatoren waarmee een schatting van de leefbaarheid wordt gemaakt. De score bestaat uit vijf onderliggende dimensies: fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen, sociale samenhang, overlast en onveiligheid. Het instrument is te raadplegen via: www.leefbaarometer.nl.

²⁷ Leach, J. M., Rogers, C. D., Ortegón-Sánchez, A., & Tyler, N. (2019, January). The Liveable Cities Method: establishing the case for transformative change for a UK metro. In Proceedings of the Institution of Civil Engineers-Engineering Sustainability (Vol. 173, No. 1, pp. 8-19). Thomas Telford Ltd.

- De leefbaarheidsscore wordt berekend op basis van vijf onderliggende dimensies. De vijf aardbevingsgemeenten scoren wisselend op deze dimensies:
 - > Fysieke omgeving (zoals ligging aan bos, bedrijventerreinen); de aardbevingsgemeenten scoren allen positief op deze dimensie. Daarbij scoren vier van de vijf gemeenten ook beter dan het gemiddelde uit de referentiegroep. Alleen Het Hogeland scoort minder positief dan de referentiegroep.
 - > Veiligheid (minder onveiligheid en overlast); gemeente Groningen scoort negatief op deze dimensie. De andere vier gemeenten scoren positief op dit punt. Ten opzichte van de referentiegroep scoren gemeente Groningen en Het Hogeland beter op veiligheid. De andere drie gemeenten scoren op deze dimensie lager dan de referentiegroep.
 - > Woningvoorraad (aanwezigheid en kwaliteit van woningen); gemeente Groningen scoort negatief op deze dimensie.

De andere vier gemeenten scoren hierop positief. Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt scoren daarbij ook beter dan de referentiegroep. Eemsdelta en gemeente Groningen scoren lager dan de referentiegroep.

- > Sociale samenhang (bevolkingssamenstelling); gemeente Groningen scoort negatief op deze dimensie. De andere vier gemeenten scoren positief op dit punt. Gemeente Groningen scoort hierop echter wel hoger dan de referentiegroep. Dit geldt ook voor Het Hogeland. De andere drie gemeenten scoren lager op sociale samenhang dan het gemiddelde uit hun referentiegroep.
- > Voorzieningen (afstanden tot voorzieningen, in kilometers); gemeente Groningen scoort positief op deze dimensie. Daarbij scoort gemeente Groningen ook beter op dit punt dan de referentiegroep. Voor de andere vier aardbevingsgemeenten geldt dat zij negatief scoren op deze dimensie en daarbij ook lager scoren dan de referentiegroep.

Sub-indicator: percentage inwoners met goede gezondheid

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde
Percentage inwoners met goede gezondheid (2022) [L2']	-8,7	61,4%	-8,5	70,3%	-5,1	71,8%	-4,8	68,6%	-3,6	67,4%	-6,8	69,1%
Gemiddelde in de referentiegroep	-6,0	72%	-5,7	68,7%	-7,4	71,9%	-5,7	71,9%	-5,9	71,2%	-5,6	70,0%

1 L2 L2 Percentage van de bevolking van 19 jaar en ouder vindt eigen gezondheid (zeer) goed. Deze indicator is sinds Monitor 2023 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van Monitor 2024 zijn ten opzichte van de vorige meting geen nieuwe waarden bekend voor het percentage inwoners met een goede gezondheid. Onderstaande tekst is overgenomen uit Monitor 2023.
- Het percentage volwassen inwoners van Groningen dat zijn gezondheid als (zeer) goed ervaart, daalde tussen 2016 en 2022 naar een waarde van 69,1% (-6,8%-punt). Landelijk is de daling iets minder sterk (-5,6%-punt). Het aandeel is in 2022 vergelijkbaar met landelijk (70,0%). Een eenduidige verklaring voor de landelijke daling van de ervaren gezondheid is nog niet beschikbaar.
- De ontwikkeling van het aandeel inwoners met een goede ervaren gezondheid is in alle aardbevingsgemeenten negatief. Er zit wel verschil in de mate waarin de ontwikkeling zich negatief heeft ontwikkeld. In de gemeenten Eemsdelta en gemeente Groningen daalde het aandeel inwoners met goede ervaren gezondheid het sterkst ten opzichte van 2016 (-8,7%-punt en -8,5%-punt respectievelijk). In Oldambt is de daling het minst sterk (-3,6%-punt).
- In Eemsdelta en gemeente Groningen is de daling groter dan in de referentiegemeenten. In de andere gemeenten is de ontwikkeling van de ervaren gezondheid minder negatief ten opzichte van de referentiegemeenten.
- De impact van de aardbevings schade op de gezondheid van Groningers is noemenswaardig. Onderzoek van Gronings Perspectief toont aan dat met name Groningers met meervoudige aardbevings schade die in langdurige schadetrajecten zitten zich aanzienlijk minder gezond voelen. Daarnaast heeft het krijgen van nieuwe schade veelal een verslechtering van de gezondheid tot gevolg²⁸.

28 Stroebe, K., Postmes, T., Kanis, B., de Jong, M., Schoutens, L., Adams, W., & Boendermaker, M. (2021) Eindrapport Gronings Perspectief fase 2: Stand van zaken, februari 2021. Rijksuniversiteit Groningen.

Sub-indicator: kwaliteit van woning

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger (2023) [L3¹]	+17,1	30,5%	+19,7	38,6%	+9,5	24,7%	+14,0	29,0%	+14,1	24,1%	+16,0	32,6%
Gemiddelde in de referentiegroep	+12,1	33,4%	+18,0	35,0%	+14,2	31,6%	+14,9	37,6%	+13,1	35,4%	+16,6	34,5%

¹ L3 Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger

- Het percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger is tussen 2018 en 2023 toegenomen in de provincie Groningen (+16%-punt). Dat is ongeveer gelijk aan de gemiddelde toename in Nederland (+16,6%-punt). Het aandeel woningen ligt in de provincie Groningen iets lager dan landelijk (32,5% en 34,5% respectievelijk).
- In alle aardbevingsgemeenten is het percentage gelabelde woningen met een geldig energielabel A en hoger tussen 2018 en 2023 toegenomen. De positieve ontwikkeling was het kleinst in Het Hogeland (+9,5%-punt) en het hoogst in de gemeente Groningen (+19,7%-punt). In Eemsdelta, gemeente Groningen,

en Oldambt was de positieve ontwikkeling sterker ten opzichte van de referentiegebieden. Dit is niet het geval voor Het Hogeland en Midden-Groningen.

- Het aandeel woningen met een energielabel A of hoger ligt over het algemeen sterk lager in de aardbevingsgemeenten dan in de referentiegemeenten. We zien in deze gebieden relatief veel grote en oude huizen, vaker slecht onderhouden en minder goed geïsoleerd²⁹. Dit vertaalt zich naar hoog verbruik en lage energielabels. De gemeente Groningen vormt de uitzondering, hier ligt het aandeel hoger dan in de referentiegroep.

²⁹ TNO (2023). Energiearmoede in Nederland 2022. Een actuele inschatting op nationaal en lokaal niveau. Auteurs: Peter Mulder, Anika Batenburg, Francesco Dalla Longa

Sub-indicator: tevredenheid met het leven

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met het leven (2022) [L4']	-0,2	84,5%	-3,8	75,1%	-3,6	83,1%	-4,9	79,1%	+2,3	83,2%	-2,9	79,5%
Gemiddelde in de referentiegroep	-1,6	87,0%	-2,9	81,1%	-2,2	86,8%	-2,1	85,5%	-2,1	86,2%	-2,3	83,4%

1 L4 Percentage van de bevolking van 18 jaar of ouder dat tevreden is met het leven

- De tevredenheid met het leven is in de provincie Groningen in 2022 ten opzichte van 2018 gedaald naar 79,5% (-2,9%-punt) en is lager dan het landelijke gemiddelde (83,4%). De daling in de provincie Groningen is sterker dan de landelijke daling (-2,3%-punt), waarmee de afstand tot het landelijk gemiddelde groter is geworden. De landelijke dalende trend is sinds 2020 ingezet en viel samen met de aanvang van de coronacrisis.
- In de aardbevingsgemeenten is de tevredenheid met het leven in 2022 het hoogst in Eemsdelta (84,5%) en het laagst in Groningen (76,1%).
- Alleen in Oldambt ontwikkelde de tevredenheid met het leven zich positief (+2,3%-punt) ten opzichte van 2018. Voor de

andere aardbevingsgemeenten geldt dat de tevredenheid met het leven zich negatiever ontwikkelde ten opzichte van 2018. In de gemeente Groningen, Het Hogeland en Midden-Groningen was de ontwikkeling daarnaast ook negatiever dan het gemiddelde in de referentiegebieden. Het fundament voor een hoge(re) tevredenheid met het leven wordt gevormd door inkomen en onderwijs³⁰, beiden zijn in Groningen gemiddeld lager dan landelijk³¹. Daarnaast zijn de ervaren gezondheid en tevredenheid met wonen zeer belangrijke bouwstenen voor de tevredenheid met het leven: het lagere uitgangspunt qua ervaren gezondheid en de impact van de aardbevingen op de woontevredenheid bieden een mogelijke verklaring voor de negatieve ontwikkeling in tevredenheid met het leven in Groningen³².

³⁰ CBS (2021). Welzijn en stress bij jongeren in coronatijd. Centraal Bureau voor de Statistiek. Auteurs: Rianne Kloosterman, Math Akkermans, Maartje Tummers-van der Aa, Marleen Wingen, Carin Reep

³¹ 16 CBS (2020). Regionale verschillen in geluksbeleving en tevredenheid met het leven in 2013-2019. Centraal Bureau voor de Statistiek. Auteurs: Jacqueline van Beuningen en Math Akkermans

³² Sociaal Planbureau Groningen (2021). Gronings welzijn. Wat bepaalt het persoonlijk welzijn van Groningers? November 2021. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen

Sub-indicator: tevredenheid met de woning

	OOST-GRONINGEN		DELFIJL EN OMGEVING		OVERIG GRONINGEN		PROVINCIE GRONINGEN		NEDERLAND	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met woning (2021) [L5¹]	-0,1	86,4%	-3,7	76,6%	+1,3	86,0%	+0,5	85,3%	+1,0	85,6%

1 L5 Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woning. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau. Deze indicator is sinds Monitor 2022 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van Monitor 2024 zijn nog geen nieuwe waarden bekend voor deze sub-indicator. De laatste update dateert uit Monitor 2022. Onderstaande tekst is daarom overgenomen uit Monitor 2022.
- In de provincie Groningen is 85,3% van de inwoners in 2021 tevreden met zijn of haar eigen woning. Landelijk is dit 85,6%. In de COROP-regio Oost-Groningen is de tevredenheid met de woning het hoogst (86,4%) en in de COROP-regio Delfzijl en omgeving het laagst (76,6%).
- Terugkijkend op de ontwikkeling van de tevredenheid met de woning in de provincie Groningen, zien we een toename van de tevredenheid van 84,8% in 2018 naar 85,3% in 2021 (+0,5%-punt). Landelijk is de tevredenheid met de woning iets sterker toegenomen, van 84,6% in 2018 naar 85,6% in 2021 (+1,0%-punt).
- We zien op het niveau van COROP-regio's een meer wisselvallige ontwikkeling. In de regio Oost-Groningen is de tevredenheid lichtelijk gedaald (-0,1%-punt). In de regio Delfzijl en omgeving is er sprake van sterkere daling (-3,7%-punt), terwijl in Overig Groningen een stijging van 1,3%-punt is gemeten.
- Een mogelijke verklaring voor de afname van de tevredenheid is aardbevings schade aan de woningen. Al sinds 2016 toont onderzoek van Gronings Perspectief aan dat inwoners met (meervoudige) schade aan de woning zich onveilig voelen dan inwoners zonder woningschade³³. Uit interviews die door Gronings Perspectief zijn gehouden blijkt dat ook degene die zich niet onveilig voelen, constant alert zijn³⁴.

³³ Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., LeKander, B., Greven, F., & Broer, J. (2018) Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017. Heymans Institute, University of Groningen

³⁴ Stroebe, K., Postmes, T., Kanis, B., de Jong, M., Schoutens, L., Adams, W., & Boendermaker, M. (2021) Eindrapport Gronings Perspectief fase 2: Stand van zaken, februari 2021. Rijksuniversiteit Groningen.

Sub-indicator: tevredenheid met de woonomgeving

	OOST-GRONINGEN		DELFIJL EN OMGEVING		OVERIG GRONINGEN		PROVINCIE GRONINGEN		NEDERLAND	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met woonomgeving (2021) [L6¹]	-1,4	84,4%	-12,4	72,3%	+0,3	83,4%	-1,2	82,7%	+0,5	83,8%

1 L6 Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woonomgeving. De woonomgeving is de omgeving en de buurt waarin een huishouden woont. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau. Deze indicator is sinds Monitor 2023 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van Monitor 2024 zijn nog geen nieuwe waarden bekend voor deze sub-indicator. De laatste update dateert uit Monitor 2022. Onderstaande tekst is daarom overgenomen uit Monitor 2022.
- In de provincie Groningen is in 2021, 82,7% tevreden met de woonomgeving, dat is lager dan gemiddeld in Nederland (83,8%). In de COROP-regio Oost-Groningen is de tevredenheid met de woonomgeving het hoogst (84,4%) en in de COROP-regio Delfzijl en omgeving het laagst (72,3%). Deze relatieve lagere tevredenheid kan veroorzaakt worden door de problematiek vanuit de aardbevingen^{35 36}.
- Terugkijkend op de ontwikkeling van de tevredenheid met de woonomgeving in de provincie Groningen, zien we een afname van de tevredenheid van 83,9% in 2018 naar 82,7% in 2021 (-1,2%- punt). Deze ontwikkeling wijkt af van de trend op landelijk niveau (toename van 83,3% in 2018 naar 83,8% in 2021).
- We zien een lichte toename in de tevredenheid met de woonomgeving in de regio Overig Groningen (+0,3%-punt), terwijl de tevredenheid in Oost-Groningen juist afneemt (-1,4%-punt). De afname in de tevredenheid is het grootst in de COROP-regio Delfzijl en omgeving (van 84,7% in 2018 naar 72,3% in 2021). Een mogelijke verklaring hiervoor kan worden gevonden in de eerder genoemde lagere ervaren veiligheid door de aardbevingsschade. Daarnaast laat onderzoek onder het Groninger Panel zien dat inwoners in deze regio minder goed scoren op hun veiligheid, leefbaarheid en tevredenheid met werkgelegenheid³⁷. Dit heeft mogelijk invloed op de mate waarin men tevreden is met de woonomgeving.

³⁵ Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., LeKander, B., Greven, F., & Broer, J. (2018) Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017. Heymans Institute, University of Groningen.

³⁶ Postmes, T., Zijlstra, A., Schreuder, W., & Busscher, N. (2024). De Staat van Groningen: een inventarisatie van het Noord-Nederlandse monitor-en onderzoekslandschap.

³⁷ Sociaal Planbureau Groningen (2021). Gronings welzijn. Wat bepaalt het persoonlijk welzijn van Groningers? November 2021. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen

Conclusie

- De Groningse aardbevingsgemeenten voldeden zowel in 2020 als in 2022 niet aan de hoofdambitie van Nationaal Programma Groningen op dit onderwerp: de leefbaarheid bleef gelijk ten opzichte van 2018, waardoor er geen sprake is van een positieve ontwikkeling ten opzichte van de gemiddelde ontwikkeling van de referentiegebieden.
- Wat betreft de sub-indicatoren voor de ambitie Leefbaarheid, observeren we relatief vaak lagere scores en negatieve ontwikkelingen in de aardbevingsgebieden. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de ervaren gezondheid, de tevredenheid met de woning en de woonomgeving en de huidige kwaliteit van de woning. De impact van ondervonden schade aan de woning door gaswinning is hierbij noemenswaardig. Meer schade hangt samen met een grotere achteruitgang in de ervaren leefbaarheid in het afgelopen jaar en met een lagere waardering voor de leefbaarheid in het algemeen.
- De ontwikkeling van de tevredenheid met het leven kent zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijk sinds 2020 een dalende trend. Deze trend is vanaf 2020 ingezet en viel samen met de aanvang van de coronacrisis. De tevredenheid met het leven ligt in de aardbevingsgemeenten lager dan het gemiddelde van de referentiegebieden. Naast de lagere inkomens en opleidingsniveaus in Groningen, biedt ook hier de impact van de aardbevingsschade op de woontevredenheid en de ervaren gezondheid een mogelijke verklaring voor een lagere tevredenheid met het leven in Groningen vergeleken met de referentiegebieden.

Raakvlakken met overige ambities

- Het valt op dat de inwoners van de aardbevingsgemeenten in grote aantallen tevreden zijn met hun leven (79,5%). Op basis van de lage scores van de objectief gemeten leefbaarheid via de Leefbaarometer en de beschreven knelpunten als een groter aandeel inwoners zonder vervolgopleiding, hogere werkloosheid en lager inkomen, ligt dit niet in de lijn der verwachting. Op het eerste gezicht lijkt er sprake van een schijnbare tegenstelling. Mogelijke verklaring voor deze ogenschijnlijke tegenstelling is de hoge waardering van Groningers voor 'gezond', 'leefbaarheid', 'ruimte' en 'veiligheid' (aspecten van brede welvaart die Groningers het meest belangrijk vinden).
- Binnen de groep aardbevingsgemeenten kunnen de indicatoren uit dit hoofdstuk in verschillende mate invloed hebben op de ervaren brede welvaart. Uit de BWI kwam naar voren dat gezondheid de ontwikkeling van brede welvaart positief heeft beïnvloed in de gemeenten Oldambt, Het Hogeland en Midden-Groningen.
- Daarentegen heeft de tevredenheid met de woonomgeving en de woning in Eemsdelta, Groningen en Oldambt juist een negatieve invloed gehad op de brede welvaart. Het belang van wonen in de context van brede welvaart wordt regelmatig bevestigd. Uit verdiepend onderzoek onder het Groninger Panel bleek de woning en woonomgeving de grootste 'bouwsteen' van een tevreden leven (samen met ervaren gezondheid, beide uitgaande van dat de basis op orde is, namelijk onderwijs en inkomen). Ook Aalders³⁸ en anderen (2021) laten zien dat verandering van brede welvaart vooral toegeschreven kan worden aan de dimensie huisvesting: *"regio's met een beperkte verhoging van brede welvaart kampen met een sterke verslechtering van de woontevredenheid"*. Dit is vooral zichtbaar in de oostelijke gemeenten in Groningen.
- Uit de verdiepende analyse van de BWI komt duidelijk de impact van ervaren gezondheid naar voren. Evenals voor Nederland, wordt de ontwikkeling van brede welvaart in provincie Groningen in negatieve mate bepaald door de ontwikkeling van gezondheid. Gezondheid wordt gezien als een van de belangrijkste voorspellers van welzijn. Het percentage volwassen inwoners van Groningen dat zijn gezondheid als (zeer) goed ervaart, daalde tussen 2016 en 2022 naar een waarde van 69,1% (-6,8%-punt).

³⁸ Aalders en anderen (2021) Laat herstel brede welvaart niet weer tien jaar duren. Auteurs: Rogier Aalders, Bas van Bavel, Sjoerd Hardeman, Tanja van der Lippe, Robin Philips, Otto Raspe, Auke Rijpma, Erik Stam. RaboResearch, Rabobank en Universiteit Utrecht

3.4 Natuur & Klimaat

	EEMSDelta	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Living Planet index						✗
HOOFDINDICATOR Broeikasgasemissies per inwoner inclusief elektriciteitsproductie	✓	✗	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie	✗	✗	✗	✓	✓	
SUBINDICATOR Emissies van fijnstof naar lucht (PM2,5)	✓	✓	✓	✗	✓	
SUBINDICATOR Ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies						
SUBINDICATOR Hittestress						
SUBINDICATOR Wateroverlast						

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Natuur & Klimaat. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdindicator: Living Planet Index (LPI)

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Living Planet index (2022) [N1]	96,5	125,7
Gemiddelde in de referentiegroep	98,2	107,7

1 NI Definitie: De index van de trend in populatieomvang van voorkomende fauna in Groningen (1990 = 100). De LPI bevat soorten uit de soortgroepen broedvogels, dagvlinders, libellen, reptielen, amfibieën, zoetwatervissen en zoogdieren. De opgenomen waarde voor Nederland betreft de nationale index van de trend op basis van de in Groningen voorkomende soorten. Soorten die alleen in andere gebieden van Nederland voorkomen zijn hierin om een zuivere vergelijking te maken dus niet meegenomen

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de regio beter presteert op de Living Planet Index (LPI) dan het landelijk gemiddelde. De LPI geeft de geïndexeerde trend weer van de populatieomvang van in Groningen aanwezige fauna³⁹, met 1990 als basisjaar. Om te voldoen aan de doelstelling, moet de ontwikkeling van de LPI in de programmaperiode in Groningen positiever zijn dan de landelijke.
- De Groningse LPI heeft zich ten opzichte van de nulmeting negatiever ontwikkeld dan landelijk. Daarmee voldeed Groningen in 2022 niet aan de gestelde ambitie uit het programmakader. Groningen kende ten opzichte van 2018 een lichte daling in de geïndexeerde trend. Dat is een beweging die zich sinds de nulmeting elk jaar heeft doorgezet. Landelijk was de LPI bijna gelijk aan het niveau van 2018.

³⁹ Het gaat hierbij om fauna waarvoor voldoende data op provinciaal niveau beschikbaar is. Om de ontwikkeling in Groningen te toetsen aan de landelijke, wordt de vergelijking gemaakt met de landelijke LPI op basis van dezelfde soortenset. Dat wil zeggen dat soorten die elders in Nederland voorkomen en in Groningen niet, niet worden meegenomen in de landelijke referentie. Op deze manier wordt een zuiverder vergelijking tussen de landelijke en de Groningse ontwikkeling gemaakt.

- In absolute zin ontwikkelt de populatieomvang van de soorten die in Groningen voorkomen zich sinds 1990 significant positiever dan landelijk. Na een periode van groei stabiliseert de LPI zowel landelijk als in Groningen. Sinds 2015 zien we in Groningen van jaar op jaar een lichte afname van de LPI. Op landelijk niveau is die afname sinds 2015 een stuk kleiner.
- De populaties van de fauna in Groningen worden ondergebracht in verschillende soortgroepen. Groningen laat daarin in de jaren sinds de nulmeting een negatieve trend zien bij libellen en dagvlinders. In het geval van de dagvlinders is de trend ook significant negatiever dan het landelijk beeld. Broedvogels en zoogdieren laten daarentegen een positieve trend zien. Daarbij is er wel een duidelijk verschil in welk ecosysteem de soorten voorkomen. Met name de vogels op boerenland laten de afgelopen jaren een sterk negatieve trend zien. Dit geldt voor zowel Groningen als landelijk.
- Het is belangrijk om bij de LPI te vermelden dat een ontwikkeling in de populatieomvang van fauna over een langere tijd in kaart moet worden gebracht. Schommelingen over een of enkele jaren kunnen verschillende oorzaken hebben, zoals weerspatronen of andere zaken. Hoe langer de programmaperiode voortduurt, hoe meer zicht we krijgen op de trendmatige ontwikkeling in biodiversiteit in Groningen. In het verdiepende themahoofdstuk verderop gaan we hier op in.

Hoofdindicator: broeikasgasemissies per inwoner

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Inclusief elektriciteitsproductie (2022) [N2¹]	90,2	46,6	80,6	4,2	76,9	189,2	75,7	8,9	84,5	9,3	77,2	24,6
Gemiddelde in de referentiegroep	92,5	9,2	77,7	4,5	101,5	12,6	84,0	20,7	88,6	8,3	85,7	10,4
Exclusief elektriciteitsproductie (2022) [N2²]	112,7	37,7	79,5	4,1	101,3	12,9	75,6	8,9	84,5	9,3	90,5	9,5
Gemiddelde in de referentiegroep	92,5	9,2	77,8	4,3	101,3	12,5	95,6	20,7	88,6	8,3	88,5	8,4

1 N2 Totale broeikasgasemissies (CO₂, CH₄, N₂O, HFK, PFK en SF₆) in CO₂-equivalenten per inwoner, ton CO₂-equivalent per inwoner

2 N3 Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie ton CO₂-equivalent per inwoner

- De uitstoot van broeikasgassen per inwoner in de provincie Groningen lag in 2022 22,8% lager dan in de startsituatie in 2018, met 24,6 ton CO₂-equivalenten⁴⁰. Landelijk daalde de uitstoot per inwoner in die periode met 14,3%. De absolute uitstoot per inwoner ligt in Groningen nog wel flink hoger dan in Nederland. Dit wordt veroorzaakt door de grote energiewinning die in de provincie plaats vindt. Deze sector is goed voor bijna twee derde van de totale uitstoot in de provincie.
- De grote invloed van de elektriciteitsproductie in de broeikasgasemissies van de provincie Groningen zijn zichtbaar wanneer er wordt vergeleken met de broeikasgasuitstoot zonder deze sector. Dan ligt de uitstoot per inwoner met 9,5 ton CO₂-equivalenten een stuk dichterbij het landelijke cijfer van 8,4 ton. De afname in de uitstoot van broeikasgassen sinds de startsituatie ligt dan op 9,5%, een fractie lager dan de landelijke afname van 11,5%.
- Vier van de vijf gemeenten presteren beter dan de referentiegroepen als we kijken naar uitstoot inclusief elektriciteitsproductie. Alleen de gemeente Groningen presteert slechter dan haar referentiegroep. Voor alle gemeenten geldt dat de broeikasgasemissies inclusief elektriciteitsproductie sinds de startsituatie zijn afgenomen.
- Voor de broeikasgasemissies zonder elektriciteitsproductie zien we een ander beeld. De gemeenten Midden-Groningen en Oldambt presteren vrijwel identiek en ook beter dan de referentiegroepen, gezien de elektriciteitsproductie daar nihil is. Gemeente Groningen presteert ook hier slechter dan haar referentiegroep, al is het verschil wel kleiner dan bij de emissies inclusief elektriciteitsproductie. De gemeenten Eemsdelta en

⁴⁰ CO₂-equivalenten zijn een maatstaf om aan te geven in welke mate een broeikasgas bijdraagt aan de opwarming van de aarde. Zo is het effect van methaan op de opwarming van de aarde 28 keer zo sterk als dat van CO₂ (IPCC AR5). Emissie van 1 kg methaan (CH₄) kan dan ook worden uitgedrukt als emissie van 28 kg CO₂-equivalenten.

Het Hogeland presteren nu slechter dan of gelijk aan hun referentiegroepen. Dat komt doordat er in de periode 2018-2022 in deze gemeenten meer economische activiteit is gekomen, naast of in plaats van de elektriciteitsproductie.

- In Monitor 2023 rapporteerden we over de uitstoot in het jaar 2021, terwijl in deze monitor cijfers over 2022 worden gebruikt. Ten opzichte van 2021 neemt de uitstoot in de provincie Groningen fors af, grotendeels ingegeven door de verduurzaming van de elektriciteitsproductie. Die afname is groter dan landelijk. Echter, ook zonder de elektriciteitsproductie is er ten opzicht van 2021 een sterke afname van emissies in Groningen. Ook hier geldt dat de afname sterker is dan landelijk.
- Voor de gemeenten geldt dat alle cijfers in 2022 positiever zijn dan in 2021, met uitzondering van de broeikasgasemissies per inwoner zonder elektriciteitsproductie in Het Hogeland. Ondanks dat de emissies in deze gemeente in 2022 met ruim 10% afnam, was dit geheel uit een verminderde uitstoot door elektriciteitsproductie. Wanneer we dit niet meenemen, was de uitstoot in 2022 iets hoger dan het voorgaande jaar.
- De uitstoot van de vijf gemeenten per inwoner verschilt sterk, ingegeven door de sectorstructuur van de economie en demografie van die gemeente.
 - Voor de gemeente Eemdelta geldt dat de uitstoot voor een zeer groot gedeelte wordt bepaald door afvalverbranding, chemische industrie en de energiesector. In al deze sectoren daalde de uitstoot in 2022 flink.
 - De gemeente Groningen heeft als dichtbevolkte gemeente vooral te maken met uitstoot uit de consumentensector (specifiek vuurhaarden) en verkeer en vervoer. Waar de broeikasgasemissies van verkeer en vervoer gelijk bleven, nam de uitstoot van vuurhaarden af. Ook de emissies van industrie daalden.
- In de gemeente Het Hogeland heeft elektriciteitsopwekking een zeer sterke vertegenwoordiging in de broeikasgasemissies met meer dan 90%. In deze sector, en dus ook in de totale gemeente namen de emissies in 2022 sterk af, met name ingegeven door een verminderde inzet van kolen centrales ten opzichte van 2021 (waar deze inzet juist sterk was toegenomen). Als we kijken naar de andere sectoren, zien we een algehele stijging, welke wordt veroorzaakt door stilliggende passagiersschepen in de Eemshaven. Deze sector had in 2021 nog vrijwel geen uitstoot. In de andere sectoren bleven emissies gelijk.
- In de gemeente Midden-Groningen zijn de sectoren verkeer en vervoer, landbouw, industrie en vuurhaarden de grootste emissieoorzaken. In al deze sectoren nam de uitstoot af, met vooral een grote afname in uitstoot bij (stro-)kartonproductie. Daarnaast was er in 2022 ook een daling van emissies volgend uit gaswinning, naar bijna nul.
- De gemeente Oldambt heeft als grootste emissiebronnen de sectoren landbouw en verkeer en vervoer. Voor deze beide sectoren geldt dat de emissies in 2022 vrijwel gelijk zijn aan die van het jaar ervoor. De daling in emissies in de gemeente komt ook hier grotendeels door het verdwijnen van emissies uit de olie- en gaswinning.

Sub-indicator: emissies van fijnstof (PM_{2,5})⁴¹ naar lucht

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Emissies van fijnstof naar lucht (PM_{2,5}) (2022) [N4']	68,6	85.860	75,2	106.561	95,4	111.253	101,0	76.240	94,4	47.297	90,3	647.929
Gemiddelde in de referentiegroep	102,4	53.764	87,9	84.966	114,9	54.025	67,7	85.145	100,5	47.126	91,0	16.841.960

1 N4 Aandeel landnatuur met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit

- Lokale fijnstofuitstoot draagt - samen met onder meer 'import'⁴² van fijnstof uit het buitenland - onder invloed van weersomstandigheden bij aan hogere fijnstofconcentraties in de lucht. Dit leidt tot vermindering van de luchtkwaliteit en kan gezondheidseffecten teweegbrengen. Met name fijnstofdeeltjes met een doorsnee van minder dan 2,5 micrometer (PM_{2,5}) zijn schadelijk voor de gezondheid.
- In de provincie Groningen zijn de emissies van fijnstof ten opzichte van de nulmeting met 9,7% afgenomen, terwijl er landelijk een afname van 9,0% te zien is. Hiermee presteert de provincie Groningen beter dan landelijk, terwijl dat in Monitor 2023 nog andersom was. Dat komt omdat de fijnstofuitstoot in de provincie Groningen in 2022 gelijk bleef aan 2021, terwijl de landelijke uitstoot van fijnstof juist licht toenam.
- Vier van de vijf gemeenten presteren beter dan hun referentiegroepen. Alleen de gemeente Midden-Groningen presteert slechter dan haar referentiegroep. Midden-Groningen is ook de enige gemeente waar de fijnstofuitstoot in 2022 hoger lag dan bij de nulmeting in 2018. Dit beeld is consistent met Monitor 2023, waar we hetzelfde beeld zagen.
- Per gemeente zijn er verschillende bronnen die bijdragen aan de fijnstofuitstoot en de ontwikkeling daarvan. Voor alle gemeenten geldt dat fijnstofuitstoot lokaal in grote mate wordt beïnvloed door verkeer, gebruik van hout in open haarden en industrie. Afwijkend is:
 - In de gemeente Eemsdelta is er een grote afname in de uitstoot van de industrie door het sluiten van een grote staalfabrikant.
 - In de gemeente Groningen was er ook relatief veel uitstoot van de bouwsector. De uitstoot bleef in 2022 vrijwel gelijk aan het jaar ervoor
 - Voor Het Hogeland is er een sterke stijging van fijnstofuitstoot in 2022 uit de sector verkeer en vervoer. Het betreft hier met name de scheepvaart, en passagiersdiensten in het bijzonder.
 - In de gemeente Midden-Groningen is er een grote vertegenwoordiging van de bouwmaterialenindustrie en vervaardiging van papier(waren) in de fijnstofuitstoot. In deze sectoren lag de uitstoot in 2022 hoger dan in 2021.

⁴¹ In dit hoofdstuk wordt met fijnstof altijd fijnstof (PM_{2,5}) bedoeld.

⁴² Het RIVM schat op basis van modelmatige berekeningen in dat gemiddeld twee-derde van de fijnstofconcentratie door buitenlandse bronnen wordt veroorzaakt.

- In de gemeente Oldambt zijn er naast de bronnen die overal gelden (verkeer, vuurhaarden en industrie) geen opmerkelijke bronnen voor fijnstofuitstoot. In 2022 lag de uitstoot in alle sectoren (licht) lager dan het jaar daarvoor.

Sub-indicator: ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies

	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde
Ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies (2017)¹ [N5²]	17,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	38,0%

¹ Deze indicator is sinds de nulmeting niet voorzien van nieuwe cijfers

² **N5** Jaarlijkse gemiddelde fijnstof emissie naar lucht, kg PM_{2,5}

- Bij deze sub-indicator wordt op provinciaal niveau het aandeel landnatuur met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit geregistreerd. Omdat de kwaliteit van het ecosysteem van landnatuur langzaam verandert, is er niet jaarlijks een registratie van deze cijfers. De cijfers die nu in de Monitor staan betreffen cijfers over 2017 die in 2020 zijn gepubliceerd. De cijfers worden elke 5-6 jaar geactualiseerd, wat betekent dat we in de Monitor 2025 of 2026 nieuwe cijfers over de ecosysteemkwaliteit van de land-

natuur in de provincie kunnen rapporteren. In de nulmeting was het aandeel landnatuur in Groningen met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit 17,0%. Dat is ruim onder het landelijke beeld van 38,0%. De volgende waarde moet uitwijzen of de kwaliteit van de landnatuur in Groningen zich tijdens de programma-periode beter heeft ontwikkeld dan de kwaliteit van de landnatuur in Nederland.

Sub-indicator: hittestress

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
Percentage vaak last gehad van hitte in afgelopen jaar (2022) [N6¹]	-1,7	14,1%	-4,7	11,4%	-0,4	6,8%	+1,4	11,9%	+4,2	16,0%	-1,5	11,3%

1 N6 Percentage inwoners dat heeft aangegeven hitte te hebben ervaren in het afgelopen jaar

- Hittestress komt met name voor in steden. Uit de nulmeting bleek dat er in Groningen nauwelijks hittestress voorkomt, als er gekeken wordt naar de oppervlakte binnen een gemeente waar meer dan 14 warme nachten per jaar voorkomen.
- Groningers ervaren echter wel degelijk hitte. Het percentage Groningers dat hitte ervaart ligt op 11,3%, variërend van 6,8% in Het Hogeland tot 16,0% in Oldambt. Opvallend hierbij is dat de ervaren hitte in de meest verstedelijkte gemeente (Groningen) duidelijk afnam. In andere gemeenten zien we verschillende ontwikkelingen in 2022 ten opzichte van 2020.

Sub-indicator: wateroverlast

	EEMSDelta		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
Percentage vaak last gehad van wateroverlast in afgelopen jaar (2022) [N7¹]	-0,5	4,5%	-0,5	2,7%	-1,2	0,8%	-1,0	2,2%	0,8	4,0%	-0,8	2,4%

1 N7 Percentage inwoners dat heeft aangegeven wateroverlast te hebben ervaren in het afgelopen jaar

- In de nulmeting bleek dat het aantal dagen dat er in het huidige klimaat extreme neerslag valt (gemiddeld aantal dagen >25mm) en er objectief sprake is van wateroverlast, in de provincie Groningen lager ligt dan in de rest van Nederland.
- In 2022 gaf 2,4% van de inwoners in de provincie Groningen aan vaak last te hebben gehad van wateroverlast, dat is een

lager percentage dan in 2020. In alle gemeenten is sprake van een zeer lichte afname in 2022 ten opzichte van 2020. Uit de monitor blijkt dat inwoners woonachtig in de gemeenten Oldambt en Eemsdelta relatief het vaakst wateroverlast ervaren.

Conclusies

- Groningen voldoet nog niet aan de ambitie uit het Programmakader op het gebied van Natuur & Klimaat. De ambitie is om beter te presteren op de Living Planet Index dan het landelijk gemiddelde.
- Ten opzichte van de startsituatie in 2018 is de Groningse LPI sterker afgenomen dan haar landelijke equivalent. We constateren dat de LPI van jaar op jaar licht afneemt in Groningen. Dit zal gedurende de programmaperiode moeten worden omgedraaid om aan de ambitie te voldoen.
- Sinds de nulmeting is de uitstoot van broeikasgassen per inwoner in de provincie Groningen fors afgenomen. De absolute uitstoot per inwoner ligt in Groningen nog wel flink hoger dan in Nederland, veroorzaakt door de grote energiewinning die in de provincie plaats vindt. Ten opzichte van 2021 neemt de uitstoot in de provincie Groningen fors af, grotendeels ingegeven door de verduurzaming van de elektriciteitsproductie. Die afname is groter dan landelijk. Echter, ook zonder de elektriciteitsproductie is er een sterke afname van emissies in Groningen, wanneer we de cijfers uit 2022 vergelijken met die van 2021. Ook hier geldt dat de afname sterker is dan landelijk.

Raakvlakken met overige ambities

- Vooral bij de uitstoot van broeikasgassen en fijnstof speelt de economische structuur van de gemeenten en provincie een belangrijke rol. Een verandering in economische activiteit binnen sectoren zoals de elektriciteitsproductie of de chemische industrie kan een aanzienlijke invloed hebben op zowel de emissies van verschillende stoffen als op indicatoren zoals de bruto toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. Naar mate er meer duurzame energiedragers worden ingezet binnen de totale energiemix, zowel voor energieopwekking als voor grondstoffen, wordt de samenhang tussen groei en emissies verder afgebroken. Daarnaast kunnen investeringen in duurzame energietechnologie ook nieuwe economische kansen en verdienmodellen creëren.

4

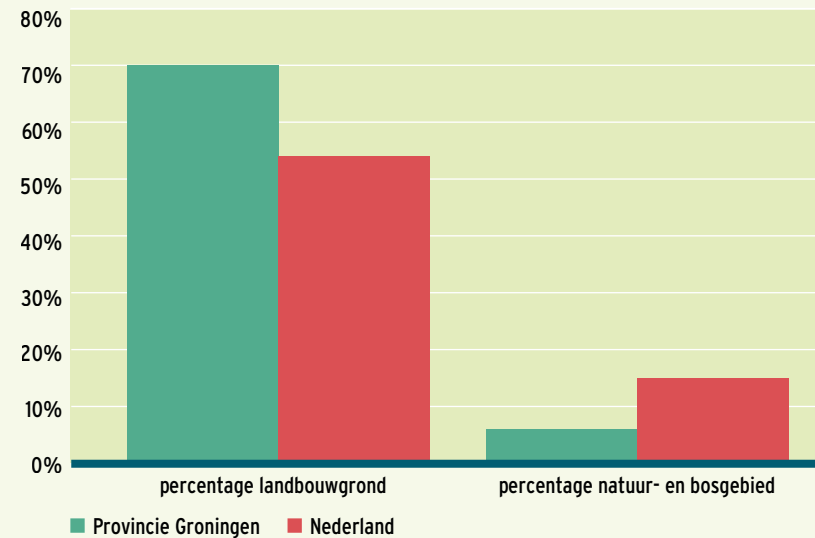
Verdieping biodiversiteit en landschapskwaliteit

De ambitie van Nationaal Programma Groningen op het gebied van Natuur & Klimaat is dat de regio Groningen beter presteert op de Living Planet Index dan het Nederlands gemiddelde. Omdat de regio achterblijft op deze hoofdindicator, heeft het Algemeen Bestuur van Nationaal Programma Groningen de behoefte uitgesproken om meer inzicht te krijgen in de trends en ontwikkelingen van de biodiversiteit en de landschapskwaliteit van de provincie Groningen. Middels dit verdiepend hoofdstuk geven we invulling aan deze behoefte. In het hoofdstuk gaan we eerst in op de fauna-ontwikkeling van verschillende inheemse soorten. Dit betreft een verdiepende analyse van de Living Planet Index die we als hoofdindicator gebruiken om de ambitie op het gebied Natuur & Klimaat te monitoren. Ook geven we een overzicht van de projecten binnen Nationaal Programma Groningen die inzetten op het verbeteren van de biodiversiteit. Verder bekijken we indicatoren uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS en De Staat van Groningen die zeggingskracht hebben over de ontwikkeling van de landschapskwaliteit.

4.1 ONTWIKKELING BIODIVERSITEIT

De Living Planet Index geeft de gemiddelde trend weer van inheemse soorten broedvogels, reptielen, amfibieën, vlinders en libellen, zoetwatervissen, zeevissen en zoogdieren. Het idee is dat hoe meer en hoe sterker deze soorten achteruitgaan dan wel vooruitgaan, des te slechter of beter het gaat met de natuur. Internationaal wordt de Living Planet Index

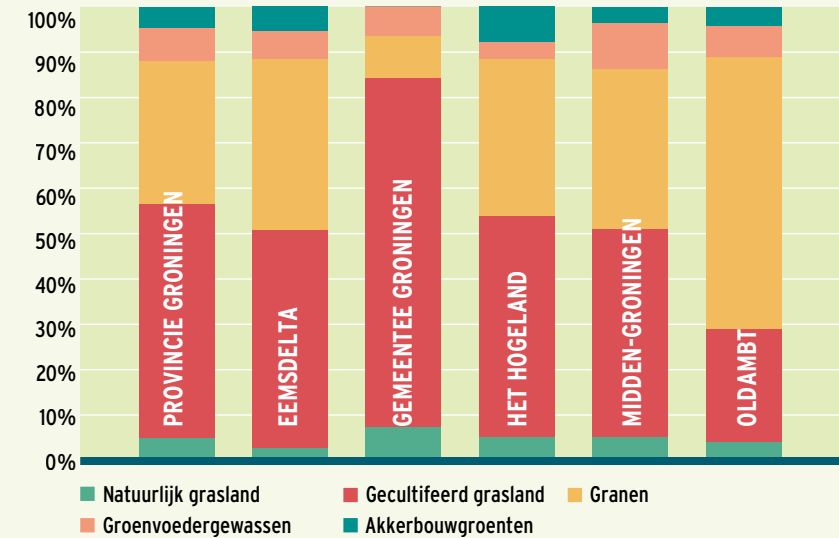
veelvuldig gebruikt om te rapporteren over veranderingen in de biodiversiteit. De Living Planet Index is de gemiddelde trend van alle soorten waarvan data beschikbaar zijn of van een bepaalde selectie daarvan. De Living Planet Index vormt zo een goede graadmeter om de biodiversiteit van een specifiek gebied te monitoren.

Figuur A: aandeel landbouwgrond en natuur- en bosgebied van landoppervlak provincie Groningen en Nederland

De populaties van de fauna in Groningen worden ondergebracht in verschillende soortgroepen. De Living Planet Index kan gebruikt worden om de trend in de soortgroepen te volgen. Behalve de trend in soortgroepen kan de Living Planet Index ook gebruikt worden om veranderingen in de kwaliteit van ecosystemen te signaleren. Die kwaliteit wordt gemeten aan het voorkomen van soorten die kenmerkend zijn voor het ecosysteem. In Groningen worden de volgende vijf ecosystemen onderscheiden: bos, duin⁴³, zoetwater & moeras, kwelder en boerenland. In de provincie Groningen is het ecosysteem boerenland bovengemiddeld vertegenwoordigd in vergelijking met het landelijke beeld. Dit valt te verklaren door het relatief hoge aandeel landbouwgrond in het totale landoppervlak van de provincie Groningen. Zoals ook te zien is in figuur A. De provincie Groningen kent een sterke oververtegenwoordiging van landbouwgrond (70% t.o.v. 54% landelijk) en ondervertegenwoordiging van natuur- en bosgebieden (6% t.o.v. 15% landelijk). Dit maakt dat de ontwik-

⁴³ De provincie Groningen kent geen duingebieden, maar wel soorten die kenmerkend zijn voor het ecosysteem duin. Bij dit ecosysteem wordt er dus niet verwezen naar soorten die in een duingebied in Groningen leven, maar soorten die kenmerkend voor het ecosysteem duin zijn en in de provincie Groningen leven.

Figuur B: Landbouwareaal naar grondverbruik

keling binnen het ecosysteem boerenland bovengemiddeld bepalend is voor de ontwikkeling van de totale biodiversiteit van de provincie Groningen.

Op landbouwgrond komen verschillende soortgroepen voor. Dit wordt met name bepaald door het grondverbruik en het type activiteit wat daarmee beoogd wordt. Figuur B laat zien dat het Groninger landschap grotendeels bestaat uit gecultiveerd grasland en granen. Voor een goede biodiversiteitsontwikkeling is het cruciaal dat er ook afwisselend grondoppervlak is. Kleinschalige, diverse landschappen ondersteunen een grotere biodiversiteit, terwijl grootschalige monotone ingerichte landschappen vaak leiden tot een afname van soorten. Omdat de provincie Groningen een sterke oververtegenwoordiging van landbouw kent, is het grondverbruik van het Groningse landschapsareaal een belangrijke indicator voor de bodemrijkdom. Natuurlijk grasland is maar een klein aandeel in het landbouwareaal in Groningen. Dit zijn

meestal biologische landbouwbedrijven. In Groningen wordt 5.488 hectare gebruikt voor biologische landbouw, wat 3,4% van het totale cultuurgrondoppervlak beslaat. Dit aandeel is, ondanks een stijging van 2,4% naar 3,4% tussen 2015 en 2022, nog steeds lager dan het landelijke gemiddelde. Dit komt vermoedelijk door de grote hoeveelheid gangbare akkerbouw, die in Groningen veel ruimte inneemt. Opvallend

is dat het aantal biologische landbouwbedrijven in de provincie juist hoger ligt dan landelijk.

Om een beeld te krijgen van ontwikkeling van de kwaliteit van ecosystemen in Groningen beschrijven we hieronder per ecosysteem de ontwikkeling van de soorten die kenmerkend zijn voor het betreffende ecosysteem:

Ecosysteem bos

Populaties van soorten in bosgebieden ontwikkelen zich in Groningen sinds 1990 positiever dan dezelfde soorten in heel Nederland. In 2022 lag het trendcijfer voor Groningen op 169, waar dit voor Nederland op 107 is. Wel is er voor Groningen

recent een lichte daling in de trendlijn zichtbaar, waar dit voor Nederland juist een lichte toename betreft. Opvallend is een sterke toename van de groene specht in Groningen, waar de matkop een negatieve ontwikkeling laat zien.

Ecosysteem duin

Voor soorten die worden gecategoriseerd onder het ecosysteem duin, zien we een sterk positieve ontwikkeling voor de provincie Groningen (trendcijfer van 180) ten opzichte van een sterk negatieve ontwikkeling voor Nederland (trendcijfer van 55). Deze relatief goede ontwikkeling wordt gedreven door een sterke toename in de populaties van de lepelaar en

de nachtegaal. Opvallend is de ontwikkeling van de populatie van de kluut, die na een sterke afname tussen 1990 en 2011 zich weer licht positief ontwikkeld. Bijdragend hieraan zijn initiatieven als de ontwikkeling van een klutenplas in Den Andel, waar via herinrichting voor vogels een plek om te broeden, foerageren en rusten is gecreëerd.⁴⁴

Ecosysteem zoetwater en moeras

In het ecosysteem zoetwater en moeras is een positieve ontwikkeling in de soorten te zien, zowel voor Groningen als Nederland. In Groningen was de toename van soorten met een trendcijfer van 150 sterker dan in Nederland waar het trendcijfer op 119 ligt. Er is een sterke toename te zien

in de populaties van de snor, de grauwe gans, de baardman, de bever en de roerdomp. Echter, in 2021 was er een grote afname in zoetwatervissen door afvalwater dat in het Boterdiep terecht kwam.⁴⁵ Ook in 2022 waren de uitwerkingen hiervan nog zichtbaar.

⁴⁴ www.vogelbescherming.nl/bescherming/in-de-buurt/beschermingsproject/beschermingsproject-details/klutenplas-veilige-haven-voor-vogels

⁴⁵ www.rtvnoord.nl/nieuws/834291/sportvissers-klaar-met-massale-vissterfte-boterdiep-we-willen-garanties-dat-dit-niet-weer-gebeurt-update

Ecosysteem kwelder

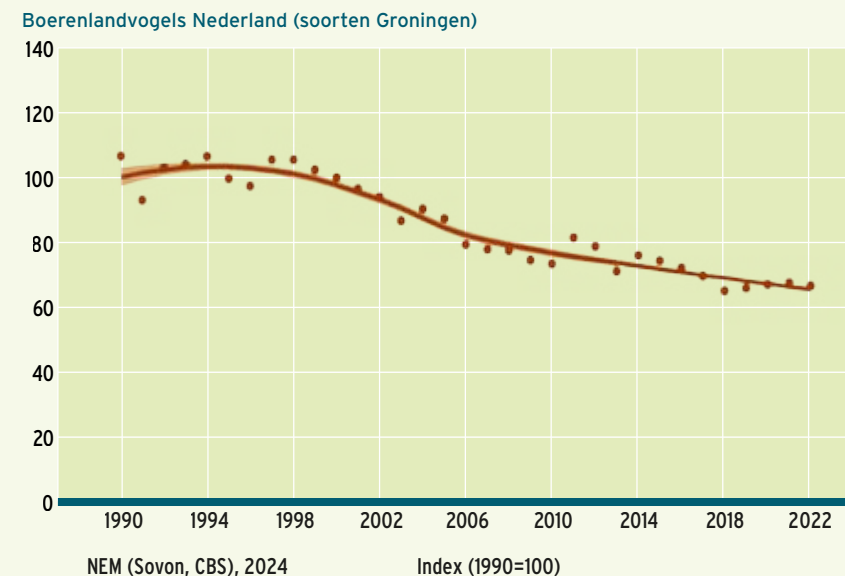
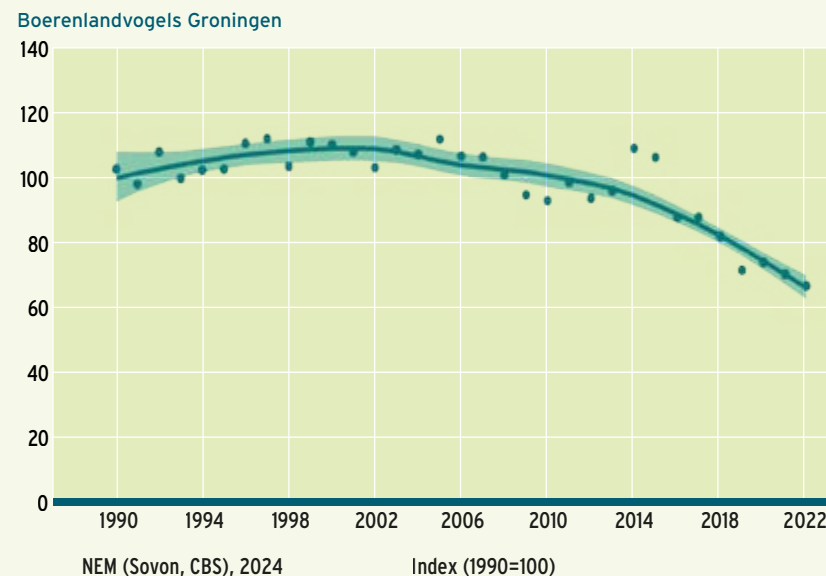
Voor soortgroepen in het ecosysteem kwelder is er een wisselende ontwikkeling sinds 1990. Tot 2010 was er sprake van een afname van deze soortgroepen gevolgd door een toename in de afgelopen jaren. Voor Nederland laten deze soortgroepen een stabielere trend zien. De soortgroepen in het ecosysteem kwelder hebben overlap met het ecosysteem

duin, waardoor de positieve trend van de lepelaar en de kluut sinds 2011 ook hier een belangrijke invloed op de trend van het gehele ecosysteem hebben. De positieve trendontwikkeling bij de kwelders komen onder andere door gerichte beheer- en beschermingsmaatregelen in de Dollard⁴⁶ en het broedeiland Stern in de Eems, die in 2018 zijn gestart.⁴⁷

Ecosysteem boerenland

Bij het ecosysteem boerenlandvogels is te zien dat de populatie zich over de gehele periode vanaf 1990 vergelijkbaar ontwikkelt, maar dat de trend van de afgelopen jaren sterk negatiever is voor Groningen dan voor Nederland. Gezien de sterke oververtegenwoordiging van landbouwgrond in de provincie Groningen, heeft deze trend een extra negatieve invloed op de biodiversiteit in de provincie Groningen.

Nagenoeg elke vogelsoort neemt matig af in het boerenland in Groningen sinds 2011. Uitzonderingen zijn de putter en de roek, dit zijn de enige vogels die een matige toename hebben. Er is een sterke afname zichtbaar bij de kwartel en de kemphaan in Groningen. Ook in Nederland neemt de kemphaan sterk af, nog sterker dan in Groningen. De kwartel gedijt daarentegen weer wat beter in de rest van het land. De afgelopen jaren zijn er een aantal initiatieven gestart ten behoeve van de populaties van deze soortgroepen, zoals

⁴⁶ <https://destaatvangroningen.nl/natuurmonitor-kwelders-trends.html>

⁴⁷ <https://destaatvangroningen.nl/natuurmonitor-kwelders-eilandstern.html>

'Op weg naar een kruidenrijke Toukomst voor weidevogels'⁴⁸ uit 2021 en het 'Actieplan Weidevogels Groningen'⁴⁹ van Het Groninger Landschap in 2018. De uitwerkingen van dit soort initiatieven kosten vaak enige tijd, waardoor de uitwerkingen de komende jaren zichtbaar moeten zullen worden.

Naast de indeling van de soorten op ecosysteem wordt ook de ontwikkeling per soortgroep gemonitord. De ontwikkeling van de kwaliteit van de ecosystemen zoals hierboven beschreven heeft effect op de ontwikkeling van verschillende soortgroepen in Groningen. Hieronder wordt per soortgroep deze ontwikkeling beschreven.

Soortgroep libellen

De soortgroep libellen laat voor Groningen en Nederland een bijna identieke ontwikkeling zien, met een lichte afname

de afgelopen tien jaar. Er zijn binnen deze soortgroep geen uitschieters.

Soortgroep zoetwatervissen

De soortgroep zoetwatervissen is de meest grillige soortgroep met een sterke jaar-op-jaar variatie. De trend is over een langere periode stabiel, al is de waarneming van deze

soortgroep in 2021 extreem laag. De reden ligt in de massale vissterfte dat jaar, zoals vermeld bij het ecosysteem zoetwater.

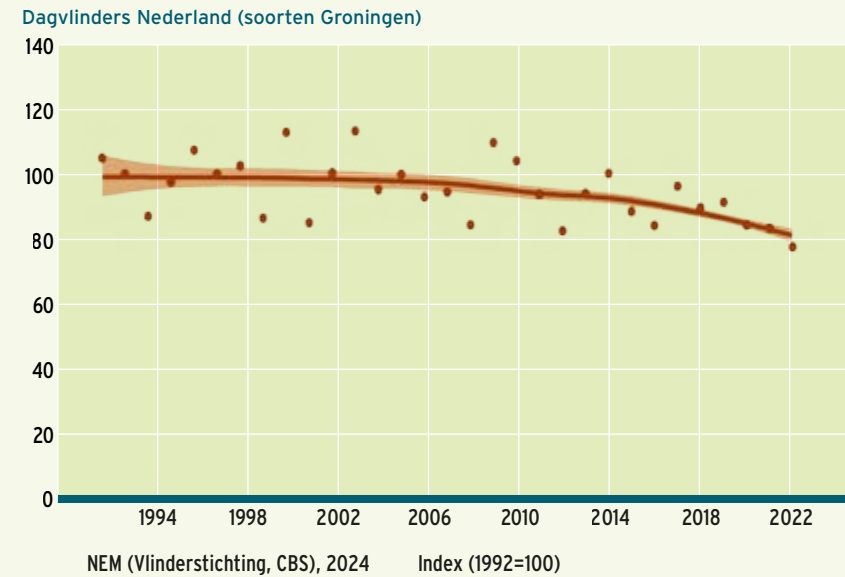
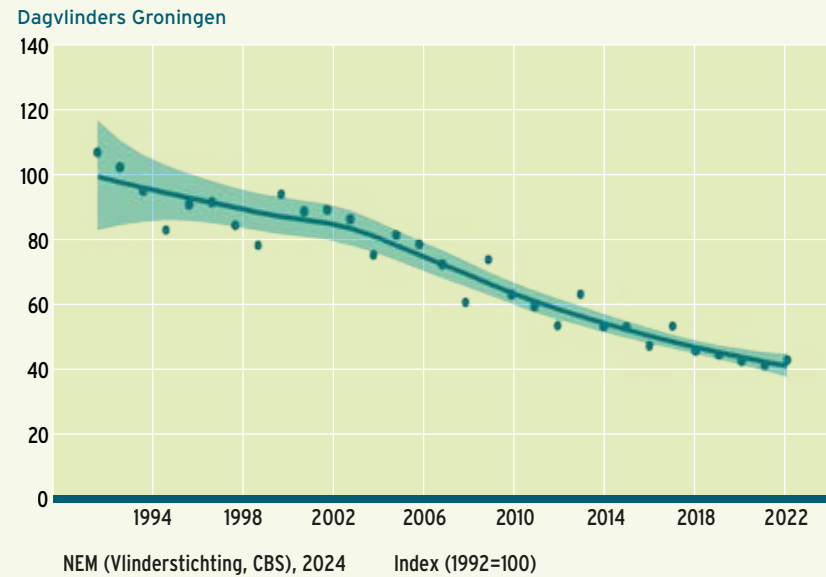
⁴⁸ www.nationaalprogrammagoningen.nl/projecten/op-weg-naar-een-kruidenrijke-toukomst-voor-weidevogels

⁴⁹ www.groningerlandschap.nl/custom/uploads/2023/08/BuroNIV_ActieplanWeidevogelsGroningen_WEB.pdf

Soortgroep dagvlinders: vlinders Groningen

De soortgroep vlinders laat in Groningen een sterke afname zien. Deze afname is een significant groter dan landelijk. Als mogelijke verklaring noemt bioloog Casper van der Kooi van

de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) het verdwijnen van de natuurlijke habitat door het gebruik van pesticiden, bemesting en vroeg en veelvuldig maaien.⁵⁰

Soortgroep broedvogels

De soortgroep broedvogels laat in Groningen een positieve trend zien over de periode 1990-2022, waar er de laatste 10 jaar een stabiele trend is. De trend is positiever dan voor heel Nederland. Er zit een grote variatie in de ontwikkeling van de individuele soorten, zoals weergegeven in Tabel 5. Dit wordt voornamelijk ingegeven door het ecosysteem waarin de vogel voorkomt. Zoals hierboven beschreven, doen de broedvogels binnen het ecosysteem boerenland het slechter.

Tabel 5. Ontwikkeling soortgroep broedvogels

TOENAME	AFNAME	STABIEL	ONZEKER
61 soorten	38 soorten	26 soorten	1 soorten

⁵⁰ www.rtvnoord.nl/natuur/1196337/ook-in-groningen-werden-nog-nooit-zo-weinig-vlinders-geteld-als-dit-jaar

Soortgroep zoogdieren

Zoogdieren laten in zowel Groningen als Nederland een positieve ontwikkeling zien, waar de trend voor Nederland wat hoger ligt. De toename in zoogdieren in Groningen is een

trend van de afgelopen tien jaar. De bever, otter, vleermuis en huisspitsmuis laten in het bijzonder een sterke toename zien.

Conclusie biodiversiteit

De ontwikkeling van de biodiversiteit wordt gemonitord aan de hand van de Living Planet Index. Deze index kan worden gecategoriseerd in ecosystemen en soortgroepen. De fauna in de provincie Groningen wordt gecategoriseerd in vijf verschillende typen ecosystemen. Op vier van de vijf ecosystemen laat de provincie Groningen een in vergelijking met de landelijke trend betere of gelijke soortenontwikkeling zien over de periode 1990-2022. Echter, het ecosysteem waar de provincie het de laatste jaren significant slechter doet, boerenland, is juist veruit het meest vertegenwoordigd in de provincie. Dat maakt dat de negatieve ontwikkeling in dit ecosysteem een grote negatieve impact op de biodiversiteit in Groningen als geheel heeft.

Als we kijken naar soortgroepen zien we dat de zoetwatervis- en de laatste twee meetjaren een zeer negatieve ontwikkeling hebben doorgemaakt in Groningen, hoogstwaarschijnlijk ingegeven door afvalwater wat in oppervlaktewater terecht kwam. Voor de soortgroep libellen wijkt Groningen niet af van het landelijke beeld, terwijl zoogdieren een iets minder positieve ontwikkeling in Groningen laat zien dan in Nederland. De soortgroep broedvogels laat een zeer diffuus beeld zien, waar de vogels die in het ecosysteem boerenland het slecht doen, ontwikkelen de populaties vogels in kwelders zich juist positief. Een sterk negatief beeld is te zien in de soortgroep dagvlinders, waar Groningen al jaren een negatieve trend laat zien dan Nederland. In 2022 was de populatie in Groningen nog maar 40% van de populatie 30 jaar eerder.

4.2 PROJECTEN BINNEN NATIONAAL PROGRAMMA GRONINGEN TEN BEHOEVE VAN BIODIVERSITEIT

In deze projectanalyse op het thema biodiversiteit wordt een overzicht gegeven van de projecten die binnen Nationaal Programma Groningen primair gericht zijn op de verbetering van de natuur en biodiversiteit.

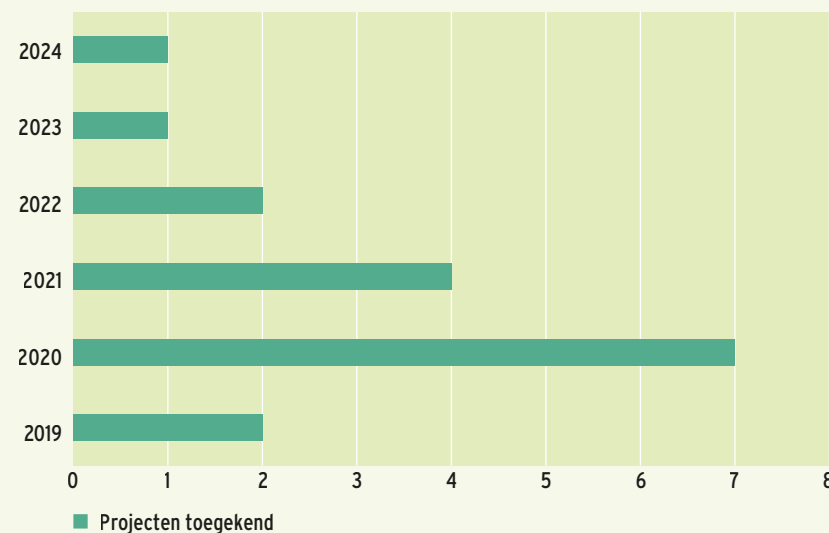
Voor de selectie van deze projecten is de volgende werkwijze gehanteerd:

- Uit de volledige projecten database van Nationaal Programma Groningen zijn in eerste instantie de projecten geselecteerd waaraan meer dan 30 punten in het projectvoorstel waren toegewezen aan de ambitie Natuur en Klimaat.
- Uit deze selectie zijn vervolgens de projecten gehaald die zich richtten op biodiversiteit, conform de methodiek zoals die was vastgesteld in de methode verdiepende analyse projectenportefeuille, als onderdeel van het verdiepende onderzoek dat in 2021 werd uitgevoerd. Hierbij gaat het om projecten die volgens

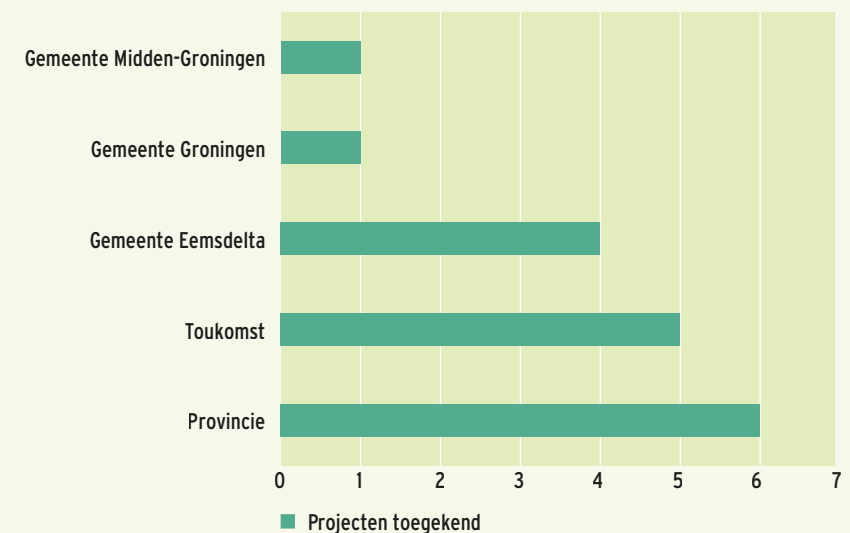
deze methode de codering biodiversiteit en natuurontwikkeling als beoogd projectresultaat krijgen toegekend. Volgens de methode wordt deze codering toegekend op basis van het volgende criterium: "Het project richt zich op de toename van de verscheidenheid van planten en dieren, de toename van het areaal natuurgebied of anderszins op de verbetering van natuurkwaliteit in niet-natuurgebieden."

Uit deze selectie komen 16 projecten die zich binnen Nationaal Programma Groningen op het thema biodiversiteit richten. Dit is een percentage van 6% van de totale omvang van de projectenportefeuille. Figuren C en D laten zien dat het merendeel van deze projecten zijn gestart in 2020 (7) en 2021 (4), terwijl er de afgelopen jaren steeds slechts een of twee projecten op het thema biodiversiteit zijn gestart. Van de 16 projecten zijn er inmiddels vijf afgerond, acht in uitvoering en vier in de voorbereidende fase.

Figuur C: Jaar van toekenning projecten op biodiversiteit

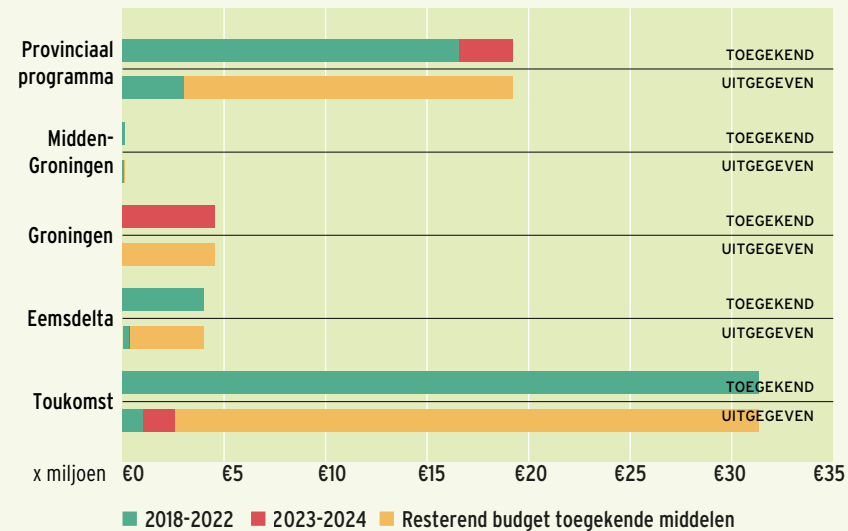

Figuur D: Projectfasering van projecten biodiversiteit

De projecten op het thema biodiversiteit binnen Nationaal Programma Groningen verschillen sterk in grootte en verdeling per programmaonderdeel. Figuur E laat de verdeling van middelen op biodiversiteit naar programma zien, als ook welk gedeelte is uitgegeven.

Figuur E: verdeling middelen projecten biodiversiteit naar programma

- Veruit het grootste gedeelte van de middelen komt uit het programma Toukomst en het provinciale programma. Verder zijn er ook projecten uit de gemeentelijke programma's van de gemeenten Eemsdelta, Groningen en Midden-Groningen die zicht richten op biodiversiteit. Uit de gemeentelijke programma's van het Hogeland en Oldambt zijn er geen projecten gericht op biodiversiteit.
- Onder het provinciale programma valt onder andere het project Fascinating, wat zich focust op een duurzame manier van voedsel produceren zonder CO₂- of stikstofuitstoot. Ook dit draagt bij aan een gezondere natuur en een verbeterde biodiversiteit. Door een 'vierde teelt' toe te voegen is het land meer divers en daardoor aantrekkelijker voor dieren. Ook andere projecten van het provinciaal programma richten zich via de landbouw op een gezondere bodem en betere biodiversiteit. Het gaat hier om een pilot natuurinclusieve landbouw, natuurinclusieve akkerbouw en precisielandbouw. Verder richt het project Ontwikkeland Landchap Middag-Humsterland zich ook specifiek op weidevogelbeheer.

- In het programma Toukomst zijn er vier projecten die zich (sinds 2021) op biodiversiteit richten, waarvan het grootste deel van de middelen nog moet worden uitgegeven:
 - > **Op weg naar een kruidenrijke Toukomst voor weidevogels**, dat d.m.v. een kruidenmix meer insecten wil aantrekken, wat dan weer leidt tot een groei in de weidevogelpopulatie
 - > **(Boeren)Erven, als stapstenen voor de natuur**, waarbij kennisdeling over fysieke aanpassingen op boerenerven t.b.v. biodiversiteit centraal staat.
 - > **Groningen Groen en Duurzaam: Agrifuture**, project omtrent natuur-inclusieve landbouw waarbij o.a. meerdere gewassen worden gebruikt op een stuk land. De ploeg wordt minder gebruikt, wat ervoor zorgt dat boerenlandvogels kunnen nestelen in de grond. Ook wordt door het minder gebruiken van de ploeg het bodemleven minder verstoord. Er worden minder meststoffen gebruikt, en er worden alleen pesticiden en chemicaliën gebruikt wanneer er echt sprake is van een plaag of ziekte rondom de gewassen.
 - > **Landschapswerkplaats (pilots en opschaling)**, binnen de landschapswerkplaats worden een groot aantal initiatieven uitgewerkt, die onder andere ten behoeve van de verbetering van de biodiversiteit zijn.
- In de gemeente Eemsdelta wordt via vier projecten aan de verbetering van biodiversiteit gewerkt. Het gaat hier om de inrichting van een steenfabriek in Rusthoven voor vleermuizen, een aantal initiatieven binnen het project Dorpsinitiatieven (o.a. de aanleg van een tiny forest in Middelstum), het vervangen van bestrating voor groen en het groener maken van haventerreinen.
- In de gemeente Groningen richt het project Bloeiend Perspectief zich op het vergroenen van Ten Boer en omgeving. De wens is om op deze manier de biodiversiteit te verbeteren. Uiteindelijk moet het een omgeving worden die fijn is voor insecten, vogels en vlinders.

- In de gemeente Midden-Groningen gaat het om het relatief kleine project kwaliteitsverbetering Foxholstermeer, waarmee

de ecologische waarde van het Foxholstermeer moet worden verbeterd.

4.3 LANDSCHAPSKWALITEIT

De landschapskwaliteit in de provincie Groningen wordt bepaald door 1) de kwaliteit van de verschillende landschapselementen in Groningen en 2) de aanwezigheid of het aandeel van verschillende landschappen in het totale Groninger landschap. Daarnaast zit er ook een subjectief component aan de kwaliteit van het landschap, namelijk de beleving van

het Groninger landschap. In dit onderdeel gaan we eerst in op de kwaliteit van verschillende karakteristieke Groninger landschapselementen, vervolgens op de kwantitatieve aanwezigheid van verschillende landschappen en tot slot in de beleving van het Groninger landschap door de inwoners zelf.

Kwaliteit karakteristieke landschapselementen

Karakteristieke elementen voor het Groninger landschap worden gemonitord door de provincie en zijn in de Provinciale Omgevingsvisie opgenomen en grotendeels beschermd. Het gaat hierbij om reliëf in het landschap, verkaveling (indeling en scheiding), houtwallen en -singels, groene linten, bos en weidsheid. Monitoring van deze elementen gaat via de provinciale Staat van Groningen. De gegevens voor deze elementen zijn voornamelijk beschikbaar tot de aanvang en eerste jaren van Nationaal Programma Groningen. Dat betekent dat deze kwalitatieve beschouwing met name als een nulmeting voor Nationaal Programma Groningen kan worden beschouwd.

Het reliëf van Groningen, zowel natuurlijk als door mensenhanden aangelegd, speelt een belangrijke rol in de landschapsinrichting. Natuurlijke aardkundige waarden, zoals de Hondsrug en beekdalen, zijn voor 98,6% nog intact. Deze internationaal belangrijke gebieden zijn grotendeels onaangetast. Lokaal belangrijke reliëfvormen, zoals dekzandruggen en glaciale ruggen, zijn echter vaker verstoord door ophogingen, egalisaties en afgravingen voor perceelaanpassing. Wierden, de kunstmatige heuvels in het Waddenkustgebied, zijn van grote cultuurhistorische en archeologische waarde. Hoewel bodemverstoring bij 2,3% van de wierden optreedt

door werkzaamheden zoals ophoging en egalisatie, is de aantasting van hun invloedssfeer sinds 2010 afgenomen. Desondanks komt verstoring nog steeds voor. Ook de oude dijken in Groningen, karakteristiek voor gebieden zoals de Eemsdelta en het Oldambt, hebben landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Van de 286 hectare aan oude dijken is 6,4 hectare aangetast door ingrepen zoals dijkversterkingen, infrastructuurprojecten of perceelaanpassingen.

In het verkavelde landschap van Groningen zijn karakteristieke sloten van grote landschappelijke waarde omdat ze de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van het landschap weerspiegelen. In wierden- en dijkenlandschappen is het aantal sloten dat wordt gedempt, vooral tussen 2015 en 2020, toegenomen. Uitzondering hierop is Middag-Humsterland, waar het aantal gedempte sloten stabiel is gebleven. Door de bescherming van karakteristieke sloten in de Provinciale Omgevingsvisie is de verdere afname in bepaalde gebieden beperkt.

Waterlopen, zoals kanalen en wijken, zijn ecologisch belangrijk omdat ze dienen als verbindingzones voor planten en dieren. In de veenkoloniale gebieden zijn veel kanalen gedempt of verland, maar tussen 2016 en 2020 is de lengte

van bestaande kanalen weer toegenomen door actief provinciaal beleid. Hermeandering van beken, zoals in Westerwolde, heeft geleid tot een wijziging van 13 km aan waterlopen, wat de ecologische waarde van deze gebieden versterkt.

Houtsingels en houtwallen zijn belangrijke landschapselementen in gebieden zoals Westerwolde, het Gorecht en het Zuidelijk Westerkwartier. In Westerwolde en het Gorecht is het aantal houtsingels vrijwel stabiel gebleven, met slechts een klein verlies van 2 km sinds 2000. De kwaliteit van de singels is hier de afgelopen vijf jaar verbeterd door herstelprojecten in het kader van het NatuurNetwerk Nederland. In het Zuidelijk Westerkwartier is het percentage verdwenen houtsingels echter gestegen, van 2% in de periode 2009-2015 naar 4% tussen 2015 en 2020. Ondanks deze afname is de kwaliteit van de overgebleven singels toegenomen, van

53% in 2015 naar 56% in 2020, dankzij beheer- en herstelprojecten.

Groene linten, bekend als 'tunnelbos', en slingertuinen zijn kenmerkend voor Oost-Groningen. Deze karakteristieke beplanting en bebouwing vormen een belangrijk onderdeel van de dorpsstructuur. De provincie zet zich daarnaast in voor een jaarlijkse groei van 1% aan bos, wat tegen 2030 moet resulteren in 700 hectare extra beplanting, ondersteund door subsidieregelingen.

Tot slot blijft openheid een karakteristiek element van het Groningse landschap, vooral in het Oldambt en aan de Waddenkust. Hoewel de openheid aan de randen van deze gebieden licht is afgenomen, is in veel onbebouwde gebieden nog steeds veel openheid te ervaren.

Aanwezigheid verschillende landschappen

Naast de kwaliteit is ook de kwantiteit van verschillende landschapselementen een bepalende factor in de algemene landschapskwaliteit. In de Regionale Monitor Brede Welvaart monitort het CBS vier verschillende indicatoren die deze aanwezigheid meten: Aandeel natuur- en bosgebied in totaal landoppervlak, natuurgebied per inwoner, afstand tot open-

baar groen en groenblauwe ruimte. Deze indicatoren vergelijken we net als andere indicatoren voor alle aardbevingsgemeenten (+n) en de provincie met hun respectievelijke referentiegroep.

Natuur- en bosgebieden

	EEMSDDELTA	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde
Natuur- en bosgebieden (2017)	3,10%	6,30%	10,20%	6,90%	7,40%	6,00%
Gemiddelde in de referentiegroep	11,20%	13,10%	9,10%	8,50%	19,70%	14,90%

- Het aandeel landoppervlak in de provincie wat gekenmerkt wordt als natuur- of bosgebied is erg laag. Met slechts 6% natuur- en bosgebied scoort de provincie Groningen het laagste van de Nederlandse provincies.
- Binnen de provincie zijn de verschillen aanzienlijk, maar elke gemeente behalve de gemeente Het Hogeland scoort onder het gemiddelde van de referentiegroep. Het laagst scoort de

gemeente Eemsdelta met 3,1%. Het Hogeland scoort het hoogst van de Groninger gemeenten (10,2%). In de vijf jaar voor het laatste meetpunt (2012-2017) zag de provincie Groningen een daling van 0,2% terwijl landelijk een groei is waargenomen van 0,3%. Van alle Groninger gemeenten zag alleen Midden-Groningen een bovengemiddelde groei in natuur- en bosgebieden (1,5%).

Natuurgebied per inwoner

	EEMSDDELTA	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde
Natuurgebied per inwoner (2017)	17,8	5,5	102,6	31,2	44	24
Gemiddelde in de referentiegroep	86,3	7,7	64,9	29	84,1	29

- Vanwege het lage aandeel natuur- en bosgebied in de provincie Groningen ligt ook de hoeveelheid natuurgebied per inwoner in de provincie onder het landelijk gemiddelde. Of een gemeente in de provincie hoger of lager scoort in waarde is sterk afhankelijk van de bevolkingsdichtheid. In Het Hogeland, de dunst bevolkte gemeente, ligt de hoeveelheid natuurgebied per inwoner vele malen boven gemiddeld en ook hoger dan het gemiddelde van de referentiegroep met 102,6 hectare per 1.000 inwoners. De dichtstbevolkte gemeente, gemeente Groningen scoort met 5,5 hectare per 1.000 inwoners een stuk lager en ook onder het gemiddelde van de referentiegroep. De gemeente Midden-Groningen scoort hier, in tegenstelling tot bij het aandeel natuur- en bosgebied
- De negatieve ontwikkeling die te zien was bij de hoeveelheid natuur in de provincie zorgde samen met een groei in de bevolking ook voor een negatieve ontwikkeling in de hoeveelheid natuurgebied per inwoner in de provincie Groningen. In Nederland bleef het aandeel gelijk. Alleen de gemeente Groningen (+1,5 hectare per 1.000 inwoners) en Midden-Groningen (+5,5 hectare) zagen een stijging in de periode 2012-2017.

Afstand tot openbaar groen

	EEMSDelta	GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde
Afstand tot openbaar groen (2017)	0,6	0,3	0,9	0,4	0,4	0,5
Gemiddelde in de referentiegroep	0,5	0,4	0,6	0,6	0,6	0,5

- Ondanks het lage aandeel natuur- en bosgebied in de provincie, is de gemiddelde afstand voor bewoners tot openbaar groen gelijk aan het landelijk gemiddelde. Doordat onder openbaar groen ook parken en plantsoenen vallen, weegt de korte gemiddelde afstand tot openbaar groen van bewoners in de gemeente Groningen (0,3 km) vanwege het grote aandeel in de bevolking (ca. 40%) zwaar mee in het provinciale gemiddelde. Het provinciale cijfer is gelijk aan het landelijke cijfer.
- In de, qua oppervlakte, grotere gemeenten, Het Hogeland en Eemsdelta, ligt de gemiddelde afstand die bewoners moeten afleggen tot openbaar groen boven het gemiddelde van de referentiegroep. Voor de andere gemeenten geldt dat de afstand tot openbaar groen kleiner is dan de gemiddelden van de respectievelijke referentiegroepen.

Groenblauwe ruimte, exclusief reguliere landbouw

	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Groenblauwe ruimte, exclusief reguliere landbouw (2021)	101,8	2645,4	98,7	244,7	120,4	9371,6	101,2	1082,3	99,3	2816,1	106,3	1603,2
Gemiddelde in de referentiegroep	109,7	2284	99,9	188,2	98,9	2918,6	95,2	1118,6	98	1694,5	100,4	912,1

- Groenblauwe ruimte omvat bijna alle groene en/of natuurlijke gebieden in zowel stad als platteland exclusief reguliere landbouw en de Noordzee, denk hierbij ook aan bermen, bosjes of kleine wateren. De provincie Groningen heeft in 2021 gemiddeld 1603,2 vierkante meter aan groenblauwe ruimte per inwoner. Bij gebrek aan landelijke data, wordt deze waarde hier vergeleken met een gewogen gemiddelde van Nederlandse gemeenten en inwoners. Dan ligt de groenblauwe ruimte in Groningen een stuk hoger dan dat gemiddelde. Ook was de ontwikkeling ten opzichte van de uitgangssituatie voorafgaand aan Nationaal Programma Groningen hoger.
- Binnen de provincie zijn er veel verschillen. Inwoners uit de gemeente Groningen hebben het laagste areaal (244,7 m²), inwoners uit het Hogeland veruit het hoogst (9371,6 m²).
- In de gemeenten Het Hogeland, Midden-Groningen en Oldambt ontwikkelde de groenblauwe ruimte per inwoner zich positiever dan in de referentiegroep. Voor Het Hogeland en Midden-Groningen was dit ook een toename ten opzichte van de uitgangssituatie, terwijl in Oldambt de groenblauwe ruimte minder snel afnam dan in de referentiegroep.
- De gemeente Eemsdelta liet wel een positieve ontwikkeling zien van het aantal vierkante meters groenblauwe ruimte, maar deze ontwikkeling was minder positief dan het gemiddelde van de referentiegroep. De gemeente Groningen kende een hardere daling dan het gemiddelde van haar referentiegroep.

Ervaren kwaliteit van het Groninger landschap

In de Monitor wordt eens per 2 jaar de ervaren kwaliteit van de fysieke leefomgeving door Groningers getoetst via het

Groninger panel. In Monitor 2023 gaf dat de volgende beoordeling van het Groninger landschap.

KWALITEIT VAN DE FYSIEKE LEEFOMGEVING (LANDSCHAP)	Gebruikte eenheid ontwikkeling	Peiljaar Monitor 2023	EEMSDDELTA		GRONINGEN		HET HOGELAND		MIDDEN-GRONINGEN		OLDAMBT		PROVINCIE GRONINGEN	
			Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
			Rapportcijfer aantrekkelijkheid landschap in provincie Groningen	Index: 2020=100	2022	101,3	8,1	100,0	7,9	98,8	8,1	102,6	8,0	96,2
Welke aspecten van het Groninger landschap zijn het belangrijkste?	Top 3 antwoorden	2022	1. Weidsheid 2. Rust 3. Cultuurlandschap		1. Weidsheid 2. Rust 3. Cultuurlandschap		1. Weidsheid 2. Rust 3. Cultuurlandschap		1. Weidsheid 2. Rust 3. Gevarieerdheid		1. Rust 2. Weidsheid 3. Bos		1. Weidsheid 2. Rust 3. Cultuurlandschap	
Percentage dat vond dat de kwaliteit van het Groningse landschap de laatste 5 jaar (erg) vooruit is gegaan	Procentpunt ontwikkeling ten opzichte van 2020	2022	-0,2	18,3%	-3,8	16,8%	0,1	16,2%	-9,8	21,1%	+3,9	16,7%	-2,5	17,6%

- In de ervaren aantrekkelijkheid van het Groningse landschap zijn in 2022 relatief weinig veranderingen ten opzichte van 2020. Voor de provincie blijft het gemiddelde cijfer dat Groningers geven gelijk met een 8,0. Per gemeente schommelt de waarde enigszins, waarbij alleen de gemeente Oldambt opvalt met een daling van 3,8% ten opzichte van 2020.
- Als we kijken naar de ervaren ontwikkeling van de landschapskwaliteit zien we dat in de meeste gemeenten minder mensen dan in 2020 vinden dat de kwaliteit van het Groningse landschap in de laatste vijf jaar (erg) vooruitging. Dit percentage nam van 20,1% in 2020 af naar 17,5% in 2022. In alle gemeen-

ten neemt het percentage af, van een zeer lichte afname in Het Hogeland en Eemsdelta tot een flinke afname van 9,8%-punt in Midden-Groningen. De gemeente Oldambt springt eruit met juist een stijging: in 2020 vond 12,8% van de inwoners nog dat de kwaliteit van het landschap was verbeterd, in 2022 was dit 16,7%. Opvallend is dat het algemene rapportcijfer door inwoners van Oldambt juist lager is dan in 2020.

- In alle gemeenten worden de rust en weidsheid van het Groningse landschap benoemd als belangrijkste aspecten. Ook het cultuurlandschap komt in verschillende gemeenten terug.

5

Output

Om de doelen op het gebied van de vier ambities te realiseren ondersteunt Nationaal Programma Groningen een groot aantal projecten. In dit hoofdstuk kijken we naar de voortgang van deze projecten. Dit hoofdstuk bevat:

- **Projectenanalyse:** in hoofdstuk 5.1 kijken we naar de samenstelling van de projectenportefeuille, de voortgang van projecten en afgeronde projecten tot en met 31 december 2023.

5.1 Projectenanalyse

Het doel van de projectenanalyse is vroegtijdig in beeld te brengen op welke ambities vanuit de inzet van het programma effecten te verwachten zijn én waar deze effecten in de regio landen. De Monitor geeft daarmee een eerste beeld van de *beoogde effecten* van Nationaal Programma Groningen. Gedurende de looptijd van het programma verwachten we vanuit de monitoring ook inzicht te krijgen in hoeverre ontwikkelingen in de outcome-indicatoren en impact variabelen verklaard kunnen worden vanuit afgeronde projecten in de projectenportefeuille.

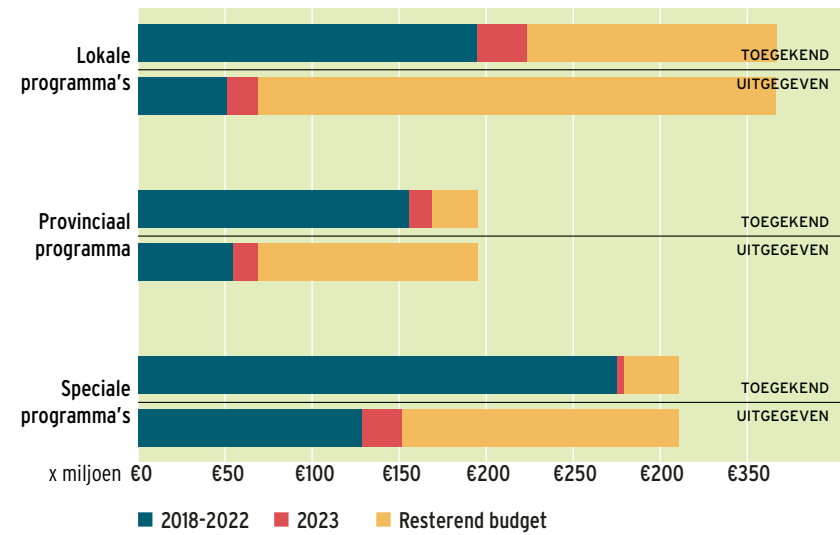
In de analyse maken we onderscheid tussen:

1. Samenstelling van de portefeuille;
2. Voortgang van de projecten ten opzichte van Monitor 2023;
3. Afgeronde projecten ten opzichte van Monitor 2023.

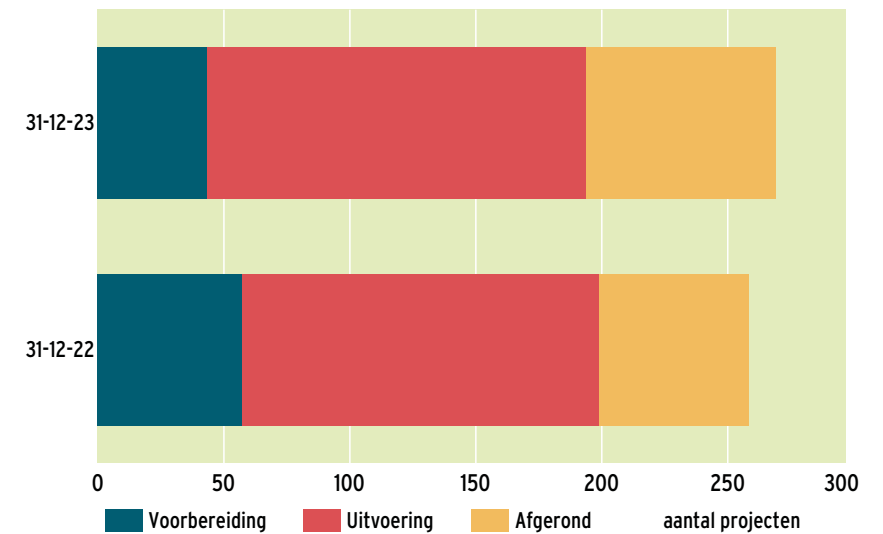
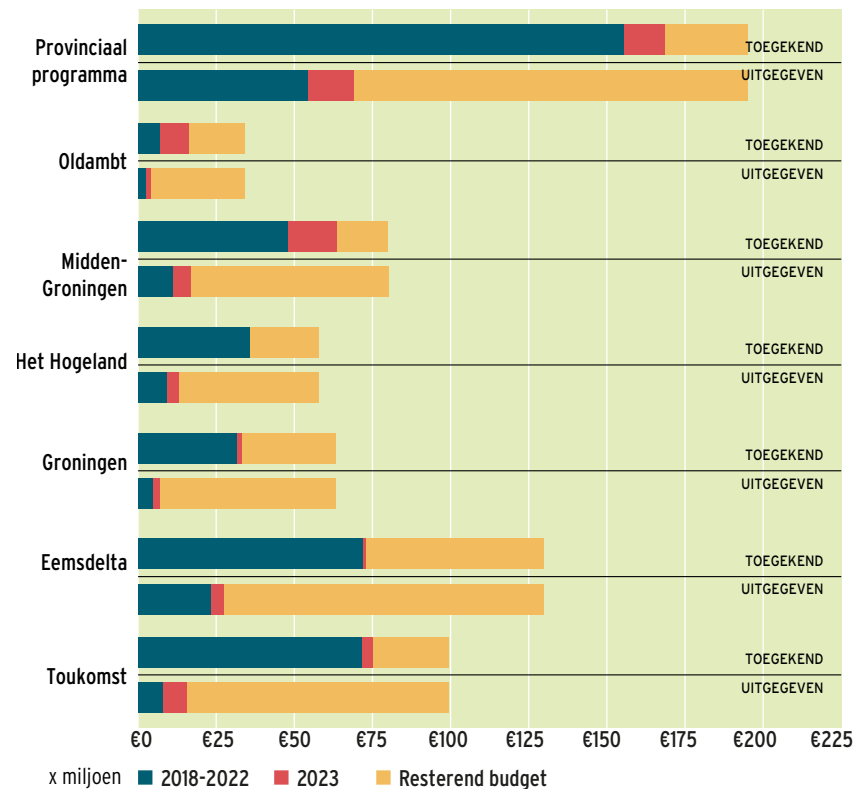
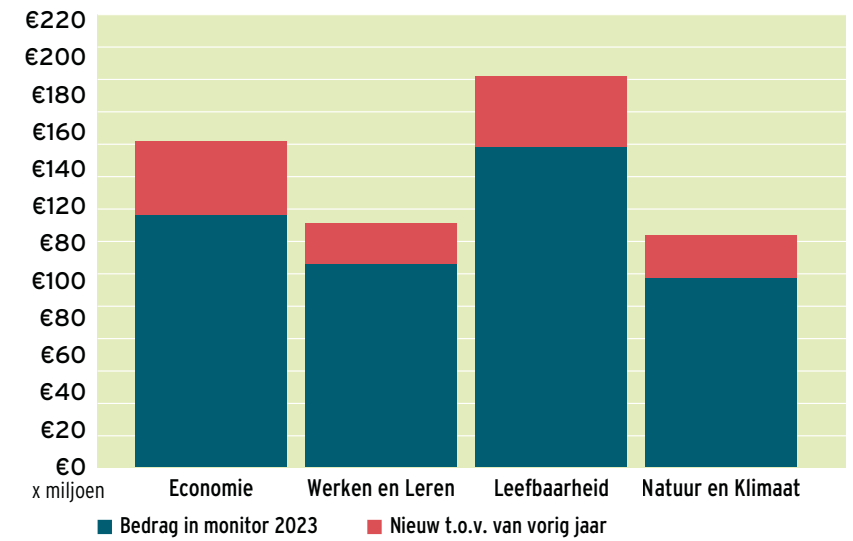
De conclusies en gepresenteerde cijfers in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op een analyse van de projectaanvragen en aangeleverde data vanuit Nationaal Programma Groningen. Deze projectaanvragen worden opgesteld door de indiener en technisch beoordeeld door het programmabureau. Sinds medio 2020 doet een externe beoordelingscommissie de inhoudelijke beoordeling van deze projectaanvragen. Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van een aantal specifieke programma's (o.a. de bewonersinitiatieven) hebben we daarnaast het jaarverslag over 2023 geraadpleegd.

In de grafieken op de volgende bladzijde hebben we de huidige stand van de projecten en programma's onder Nationaal Programma Groningen inzichtelijk gemaakt. Onder Nationaal Programma Groningen hangen verschillende deelprogramma's: lokale programma's, speciale programma's en een provinciaal programma. In dit hoofdstuk maken we onderscheid tussen:

- Gereserveerde middelen: dit zijn de totaal beschikbare middelen per programma, binnen de huidige afspraken - de ruimte die nog overblijft nadat de huidige projecten van middelen zijn voorzien duiden we hier aan als 'resterend budget';
- Toegewezen middelen: dit zijn programmamiddelen die aan goedgekeurde projecten gegund zijn;

- Uitgegeven middelen: dit zijn programmamiddelen die binnen deze goedgekeurde projecten ook daadwerkelijk zijn uitgegeven.

5.1.1 Samenstelling projectenportefeuille

In 2019 hebben de samenwerkende overheden een eerste financiële verdeling gemaakt, waarbij de middelen zijn verdeeld over het provinciale programma en de programma's van de vijf deelnemende gemeenten (lokale programma's). Daarnaast zijn er speciale programma's die vanuit Nationaal Programma Groningen zijn geïnitieerd of waaraan het programma een financiële bijdrage levert, waaronder Toukomst. Binnen Nationaal Programma Groningen is voor de looptijd van het programma in totaal €1,17 miljard aan startkapitaal beschikbaar, waarvan tot op heden €873 miljoen gereserveerd is en €672 miljoen toegekend aan projecten. Er blijft binnen de huidige afspraken dus €201 miljoen over voor nieuwe projecten. Naast de gereserveerde €873 miljoen is er nog €297 miljoen te verdelen binnen het programma.

- In totaal is nu 76,9% van de gereserveerde middelen aan projecten toegekend, vorig jaar was dat 77,3%. De daling van het percentage middelen dat is toegekend wordt verklaard doordat, als onderdeel van de aanvullende bestuursovereenkomst, begin 2023 extra middelen zijn gereserveerd voor de uitvoering van de verschillende programma's. In 2023 is in totaal €46 miljoen toegekend aan nieuwe projecten. Dat is ruim €30 miljoen minder dan in 2022. De daling wordt met name verklaard doordat er in het programma Toukomst (onderdeel van de Speciale programma's) in 2023 flink minder middelen werden toegekend. De daling wordt verklaard vanuit het feit dat reeds in 2021 en 2022 al veel van de voor het programma Toukomst gereserveerde middelen is toegekend aan projecten.
- De ruimte om nieuwe projecten te ontwikkelen in de resterende programmaperiode verschilt sterk per gemeente. Per 1 januari 2023 kwam voor vijf gemeenten gezamenlijk een aanvullend bedrag van 114,75 miljoen euro beschikbaar. Deze extra gereserveerde middelen zijn bestemd voor de uitvoering van projecten in het resterende deel van de programmaperiode. De mate waarin gereserveerde middelen zijn toegekend aan projecten verschilt net als in eerdere jaren nog altijd sterk. Met name in Midden-Groningen zijn relatief veel van de gereserveerde

middelen (80%) al toegekend aan projecten. In deze gemeente werden ook in 2023 de meeste middelen aan projecten toegekend. In de overige gemeenten is mede door extra gereserveerde middelen nog ruimte om in het resterende deel van de programmaperiode nieuwe projecten te ontwikkelen.

- Leefbaarheid blijft de meest bediende ambitie binnen Nationaal Programma Groningen. De projecten die in 2023 zijn goedgekeurd door het bestuur, richten zich relatief gezien het meeste op Leefbaarheid en Economie. Natuur & Klimaat en Werken & Leren laten in 2023 een vergelijkbare toename zien in de hoeveelheid programmamiddelen die ingezet worden. De ambitie Leefbaarheid blijft de ambitie waar initiatiefnemers het meest op inzetten gevolgd door Economie. Het absolute verschil met de toegewezen middelen aan de ambities Werken & Leren en Natuur & Klimaat is in 2023 verder opgelopen.
- Nieuwe projecten uit 2023 hebben een verwachte gemiddelde multiplier van 2. Dat betekent dat voor elke euro die vanuit Nationaal Programma Groningen geïnvesteerd wordt, andere partijen ook €1,00 verwachten te investeren. Voor het provinciaal programma is een randvoorwaarde dat minstens 50% van de begroting uit cofinanciering moet bestaan. Net als voorgaande jaren verwachten nieuwe projecten dit te halen; de gemiddelde multiplier van die projecten is 2,7. Projecten uit het lokale programma waar in 2023 middelen aan zijn toegekend hebben gemiddeld genomen een multiplier van 1,9. De gemiddelde multiplier van projecten in 2023 uit de speciale programma's kwam uit op 1,5.
- In totaal leidt het programma nu tot een verwachte investering (vanuit het programma en vanuit derden) van ongeveer €2,3 miljard, waarvan Nationaal Programma Groningen €629 miljoen voor haar rekening neemt. Cofinanciering is veelal afhankelijk van enkele grote projecten met zeer hoge multipliers: vijf projecten hebben bij elkaar al een investering van €1,2 miljard. Dan gaat het zowel om publieke als private partijen en vooral om grote projecten met hoge multipliers.

5.1.2 Voortgang projecten

Wanneer middelen zijn toegekend aan projecten, kunnen programmagelden uitgegeven worden en daarmee effect sorteren. Tot en met 2023 is binnen Nationaal Programma Groningen €290 miljoen aan programmamiddelen uitgegeven; dat is 43% van de toegekende middelen en 25% van het totale bedrag dat het programma over haar looptijd beschikbaar heeft.

- De uitgaven waren in 2023 licht hoger dan in 2022. De uitgaven bedroegen in 2023 in totaal ruim €56 miljoen. In 2022 was dat volgens de laatst beschikbare cijfers €53 miljoen. De toename in de uitgaven wordt met name verklaard door een toename in de hoeveelheid programmageld die is uitgegeven binnen het provinciale programma en de lokale programma's. Binnen het speciale programma was sprake van een afname van de hoeveelheid programmageld die is uitgegeven. De uitgaven binnen Toukomst zijn wel toegenomen.
- Het aantal afgeronde projecten en het aantal projecten in de uitvoeringsfase groeit. Nationaal Programma Groningen heeft

in 2023 11 projecten meer in de portefeuille dan in 2022. Het aantal projecten in de voorbereidingsfase daalde in het afgelopen jaar. Het aantal projecten in de uitvoeringsfase nam ten opzichte van 2022 daarentegen verder toe. Daarnaast werden er in 2023 16 projecten afgerond.

- Vooral kleine projecten lijken vertraging op te lopen in de uitvoering. Uit de door het programmabureau aangeleverde cijfers blijkt dat 127 projecten conform de vooraf verwachte planning (zijn) verlopen. Bij 35 projecten verliep de uitvoering van het project sneller dan verwacht. Bij 130 projecten zien we vertraging ten opzichte van de opgegeven einddatum in de aanvraag. Gemiddeld genomen ligt de verwachte einddatum van de vertrapte projecten 20 maanden later dan de vooraf aangegeven einddatum. Net als in de voorgaande monitor valt op dat kleinere projecten (projecten waar minder middelen aan zijn toegekend dan gemiddeld) oververtegenwoordigd zijn in de populatie van projecten die vertraagd zijn.

5.1.3 Afgeronde projecten

In totaal zijn er tot en met 2023 76 projecten onder Nationaal Programma Groningen afgerond. Binnen deze projecten is tot op heden €83 miljoen aan programmagelden uitgegeven.

- Het aantal afgeronde projecten groeit gestaag. Aan de tot en met 2023 afgeronde projecten is vanuit Nationaal Programma Groningen een bedrag van €115 miljoen toegekend. Dit is bijna 10% van het totaal beschikbare startkapitaal van Nationaal Programma Groningen. Onder de in 2023 afgeronde projecten bevinden zich een tweetal grotere projecten uit de speciale programma's. Aan deze twee projecten, die verband houden met de versterkingsopgave, is gezamenlijk een bedrag van 70 miljoen euro toegekend. De overige projecten die zijn afgerond zijn veelal kleinschalig van aard. Gemiddeld genomen is aan deze

projecten vanuit het programma een bedrag van €600.000 toegekend. In absolute getallen zijn de meeste projecten afgerond op lokaal niveau, gevolgd door het provinciaal programma. De afgeronde projecten richten zich vooral op de ambitie leefbaarheid, gevolgd door Werken & Leren, Natuur & Klimaat en economie.

- Het is nog vroeg om effecten vanuit Nationaal Programma Groningen op de vier ambitiedoelen te verwachten. Er mag verwacht worden dat projecten vooral effect hebben op de ambitiedoelen wanneer ze zijn afgerond. Uit Monitor 2023 blijkt dat nog geen 10% van het beschikbare startkapitaal op dit moment is uitgegeven aan projecten die daadwerkelijk zijn afgerond.

6

Verantwoording

6.1 De jaarlijkse monitor als onderdeel van een langjarige monitorings- en evaluatiecyclus

Nationaal Programma Groningen is een langlopend programma. Het consortium heeft de opdracht gekregen de doelmatigheid, doeltreffendheid en impact van het programma structureel te monitoren en te evalueren. Daartoe ontwikkelt het consortium gedurende de programmaperiode drie producten:

- Een nulmeting (februari 2021) die inzicht geeft in de startpositie van Groningen en de opgaven die aan het begin van de programmaperiode spelen in het gebied.
- Een jaarlijkse monitor (2021 t/m 2029) die inzicht geeft in de voortgang van het programma op het gebied van output (projecten en programma's), outcome (indicatoren en randvoorwaarden) en impact (brede welvaart en imago).

De informatie die we jaarlijks verzamelen in deze Monitor fungeert als dataverzameling voor een tussen- en een eindevaluatie van Nationaal Programma Groningen op een later moment in de programmaperiode. Hierin beoordelen we de doelmatigheid, doeltreffendheid en impact van het programma in de volle breedte. De *ex durante* evaluatie zal het karakter hebben van een lerende evaluatie, waarbij lessen worden getrokken voor de dan resterende programmaperiode. De jaarlijkse monitor fungeert als instrument om de

voortgang van het programma en de tussenstand als het gaat om realisatie van de programma-ambities, te toetsen. We maken inzichtelijk hoe de, in het Programmakader geformuleerde, ambities ervoor staan. Hiervoor wordt voor de vier programma-ambities een indicatorenset gebruikt. Voor de hoofddoelstellingen op het gebied van brede welvaart en imago zijn speciale instrumenten ontwikkeld. Wanneer het gaat om de projectenportefeuille en de programma's die zijn ingediend, wordt met name inzichtelijk gemaakt hoe de middelen verdeeld, toegewezen en uitgegeven zijn, hoe gerapporteerd wordt over de randvoorwaarden en welke effecten op basis van de beschikbare documentatie te verwachten zijn op de programma-ambities.

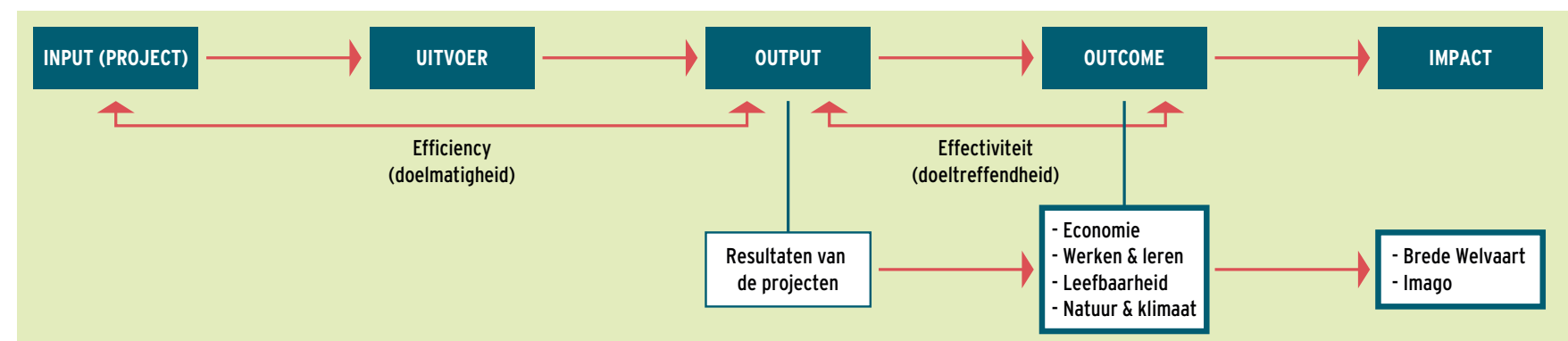
Met de monitor laten we daarmee zien hoe Groningen zich ontwikkelt ten opzichte van de startsituatie zoals geschetst in de nulmeting. De ontwikkeling ten opzichte van de nulme-

ting wordt weergegeven in een index of in procentpunten⁵¹. Per gemeente en per indicator is een kleur toegekend. Deze kleuren geven aan of de gemeente in kwestie zich positief (groen) of negatief of gelijk (rood) ontwikkelt ten opzichte van de gemiddelde ontwikkeling van de referentiegemeenten. De kleur is een weergave van de ambitie van Nationaal Programma Groningen; namelijk beter presteren dan de referentiegroep. Er wordt hier alleen gekeken naar de mate waarin de ontwikkelingen tussen de gemeenten en de referentiegemeenten zich verhouden. Dit staat los van de absolute ontwikkeling binnen de gemeente ten opzichte van de uitgangssituatie.

Een integrale beoordeling van deze effecten en randvoorwaarden door het consortium vormt geen onderdeel van de jaarlijkse monitor. Bij de hierboven genoemde evaluatiemomenten wordt wel op verschillende onderdelen hiervan ingegaan. De jaarlijkse monitoringsrapporten vormen een belangrijke informatiebron voor de evaluaties. Er wordt daarnaast om het jaar aanvullende informatie verzameld ten behoeve van de evaluatiemomenten. Dat gaat om een deel van imago en om de ervaren outcome op basis van het Groninger Panel. Voor imago wordt voor de groep Groningers en niet-Groningers een jaarlijkse uitvraag gedaan.

De monitorings- en evaluatiecyclus van Nationaal Programma Groningen is erop gericht om inzicht te geven in de doelmatigheid, doeltreffendheid en impact van het programma. Hiermee wordt getracht een zo aannemelijk mogelijke verbinding te maken tussen de bestede programamiddelen (input) en projectresultaten enerzijds en de vier programma-ambities, de brede welvaart in en het imago van Groningen anderzijds. Met andere woorden: we onderzoeken de invloed van uitgevoerde projecten in Groningen op doelvariabelen als bruto toegevoegde waarde en brede welvaart. In Figuur 5 is de genoemde samenhang schematisch weergegeven.

Tegelijkertijd is het vinden van harde causale verbanden tussen de bovengenoemde aspecten om verschillende redenen onmogelijk. De werking van Nationaal Programma Groningen is niet los te zien van de unieke, niet-reproduceerbare sociale context van Groningen. Hierdoor valt het effect van het programma niet als in een laboratorium van haar omgeving te 'scheiden'. Het programma kan bovendien juist werken dankzij of ondanks de aanwezigheid van contextuele factoren. Daarnaast is een groot aantal externe factoren van invloed op de programma-ambities, de brede welvaart en het imago van Groningen. Zo kan Nationaal Programma Groningen op

Figuur 2: Samenhang: van input naar impact

⁵¹ Voor de huidige monitor is het indexjaar voor alle indicatoren gelijk gezet naar 2018. Dit is het laatste jaar waarin helemaal geen activiteiten plaatsvonden vanuit Nationaal Programma Groningen. Dat betekent dat er geen rechtstreekse vergelijking is met het rapport van de nulmeting. We verwijzen daarom naar de uitgangssituatie in 2018 in plaats van naar het rapport 'nulmeting Nationaal Programma Groningen'.

de ambitie Economie een groot succes zijn, maar kan door macro-economische ontwikkelingen de brede welvaart flink dalen of vice versa.

Ondanks dat absolute uitspraken over de effectiviteit van beleid hierdoor niet mogelijk zijn, zorgt bewustzijn van deze beperking voor realistische en betekenisvolle evaluaties. Het ontbreken van de mogelijkheid om harde causale verbanden te leggen, betekent dat het de uitdaging en opdracht van het consortium is het verband tussen Nationaal Programma Groningen en de genoemde doelvariabelen zo aannemelijk mogelijk te maken.

In de aanpak van de monitorings- en evaluatiecyclus zullen wij diverse activiteiten uitvoeren om de causale validiteit van het onderzoek te maximaliseren:

- We hebben voorafgaand aan de programmaperiode een nulmeting uitgevoerd, om zo de startsituatie in de regio in kaart te brengen;
- We hebben instrumenten ontwikkeld om de doelvariabelen op een goede manier in kaart te brengen: de Imago-Index en de BWI-NPG;
- We hebben per gemeente een referentiegroep samengesteld, waarin zowel de gemiddelde ontwikkeling in het afgelopen jaar als over de gehele programmaperiode uitgelicht wordt;
- We hebben een expertteam ingericht, dat het consortium adviseert in het duiden van onder meer externe trends en ontwikkelingen en de werking van het programma;
- Vanaf 2021 voeren wij de monitoring van het programma jaarlijks uit en baseren de evaluaties mede hierop, zodat zowel de voortgang van de projecten als de doelvariabelen continu en langjarig in kaart gebracht wordt;
- De evaluaties zullen niet alleen een productevaluatie bevatten waarin naar effectiviteit gekeken wordt, maar ook een proces- en planevaluatie, waarin we kijken naar de wijze waarop het programma opgebouwd is en uitgevoerd wordt. Zoals hierboven genoemd worden deze verschillende onderdelen op verschillende momenten beoordeeld gedurende de looptijd van het programma;
- In de evaluaties zal ook expliciet aandacht worden besteed aan de perceptie van de werking van het programma uit drie betrokkenheidslagen: de uitvoerders van projecten, de doelgroepen van projecten en de inwoners van Groningen. Hiervoor zal onder meer gebruik worden gemaakt van het Groninger Panel, een representatief panel van ruim 6.000 Groningers.

6.2 Indicatoren

Het consortium heeft voorafgaand aan de nulmeting de indicatoren uit het monitoringsraamwerk uit het programmakader vertaald naar een set indicatoren. De indicatoren met betrekking tot de vier ambities zijn geselecteerd op basis van de volgende criteria:

De mate waarin de indicatoren daadwerkelijk het bedoelde concept (namelijk de vier ambities) meten;

- De openbare beschikbaarheid van data om te voorkomen dat nieuw onderzoek uitgevoerd moet worden;
- De beschikbaarheid van data op een bruikbaar geografisch schaalniveau, bij voorkeur op gemeenteniveau, zodat een vergelijking met referentiegemeenten mogelijk is;
- De actualiteit van data: van recente datum en bij voorkeur jaarlijks geactualiseerd, zodat de data zoveel mogelijk betrekking heeft op de programmaperiode en jaarlijks de progressie kan worden vastgesteld.

Als onderdeel van de jaarlijkse monitoring en evaluatie wordt ieder jaar naar de gebruikte set indicatoren gekeken, zodat aangesloten wordt op nieuwe inzichten en nieuwe gegevens. Voorafgaand aan de uitvoering van Monitor 2024 evalueerden we in het kader van een herijking de indicatorenset op volledigheid en dekking van alle thema's en zeggingskracht. Dit leidde er voor Monitor 2024 toe geleid dat enkele indicatoren zijn aangepast, enkele indicatoren niet meer zijn opgenomen en dat er nieuwe indicatoren zijn toegevoegd.

6.2.1 Aanpassingen in indicatoren

Ten opzichte van de afgelopen monitors zijn vier indicatoren op een andere wijze berekend.

INDICATOR	OMSCHRIJVING	WIJZIGING
W2 - Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's	Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro's. Bij de berekening wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd.	De gemiddelde waarden voor de referentiegroep zijn nu afgerond op honderdtallen, gelijk aan de gepresenteerde waarden voor de gemeenten zelf. Dit is aangepast om ervoor te zorgen dat de ontwikkelingen tussen de gemeenten en de referentiegroep beter te vergelijken zijn.
L1 - Leefbaarheidsscore	Score voor de leefbaarheidssituatie op basis van meerdere sub-indicatoren, waarbij 1= zeer onvoldoende, 2=ruim onvoldoende, 3=onvoldoende, 4=zwak 5=voldoende, 6=ruim voldoende, 7=goed, 8- zeer goed, 9=uitstekend.	De gemiddelde waarden voor de referentiegroep zijn nu afgerond op hele getallen, gelijk aan de gepresenteerde waarden voor de gemeenten zelf. Dit is aangepast om ervoor te zorgen dat de ontwikkelingen tussen de gemeenten en de referentiegroep beter te vergelijken zijn.
N6	Hittestress	De indicatoren voor hittestress en wateroverlast worden niet langer gebruikt in de Monitor, omdat ze niet of nauwelijks vernieuwd worden en dus geen actuele informatie bieden over de ontwikkelingen. In plaats daarvan vangen we deze thema's voortaan op binnen de set ervaren outcome-indicatoren, met het percentage mensen dat vaak last had van hitte- of wateroverlast in het afgelopen jaar. Deze subjectieve waarden zullen wij verder verifiëren met objectieve gegevens vanuit de Staat van Groningen
N7	Wateroverlast	De indicatoren voor hittestress en wateroverlast worden niet langer gebruikt in de Monitor omdat ze niet of nauwelijks vernieuwd worden, en dus geen actuele informatie bieden over de ontwikkelingen. In plaats daarvan vangen we deze thema's voortaan op binnen de set ervaren outcome-indicatoren, met het percentage mensen dat vaak last had van hitte- of wateroverlast in het afgelopen jaar. Deze subjectieve waarden zullen wij verder verifiëren met objectieve gegevens vanuit de Staat van Groningen

6.2.2 Indicatoren die vanaf Monitor 2024 niet meer worden opgenomen

Ten opzichte van de afgelopen monitoren zijn twee indicatoren niet langer opgenomen in de indicatorenset.

INDICATOR	OMSCHRIJVING	WIJZIGING
Digitale vaardigheden (landelijk cijfer)	Percentage inwoners dat toegang heeft tot internet.	De gebruikte gegevens voor deze indicator zeggen iets over het aandeel inwoners dat toegang heeft tot het internet. Daarom zegt de indicator echter niet zozeer iets over digitale vaardigheden. De waarde betreft daarnaast alleen een landelijk cijfer; deze data is niet openbaar toegankelijk op provinciaal of gemeentelijk niveau.
Ervaren Leefbaarheid	Gemiddeld rapportcijfer voor de eigen ervaren leefbaarheid.	De ervaren leefbaarheid is bij de aanvang van de monitoring opgenomen als indicator. Het betreft echter data uit het Groninger Panel. Daarom past deze indicator gezien de bron beter bij de ervaren outcome-indicatoren. Deze zal samen met de overige ervaren outcome-indicatoren weer worden gepresenteerd in de Monitor 2025.

6.2.3 Nieuwe indicatoren

Uit het proces van herijking is naar voren gekomen dat er nieuwe indicatoren toegevoegd kunnen worden aan de indicatorenset. Deze zijn een aanvulling op de bestaande set en dragen bij aan het schetsen van de ontwikkelingen binnen de vier ambities. Ten opzichte van de afgelopen monitoren zijn vier nieuwe indicatoren opgenomen.

INDICATOR	OMSCHRIJVING	WIJZIGING
W7 - Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen	Percentage huishoudens onder de lage inkomensgrens gedurende een periode van vier jaar.	Deze indicator is opgenomen als aanvulling op de indicatoren mediaan besteedbaar huishoudinkomen en percentage huishoudens met problematische schulden en biedt inzicht in de situatie en de ontwikkeling van armoede.
W8 - Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen	Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen.	Deze indicator is opgenomen als aanvulling op de indicatoren mediaan besteedbaar huishoudinkomen en percentage huishoudens met problematische schulden en biedt inzicht in de situatie en de ontwikkeling van armoede.
W12 - Percentage laaggeletterdheid	Percentage inwoners dat laaggeletterd is.	Deze indicator is opgenomen als aanvulling op de indicatoren rondom leren en opleidingsniveau. Het biedt inzicht over het 'niet mee kunnen komen of meedoen in de samenleving'.
L3 - Kwaliteit van woning	Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger	Deze indicator is toegevoegd om de woonsituatie van de inwoners van de regio beter te kunnen monitoren. Onderzoek toont aan dat energielabels een goede voorspeller zijn voor de kwaliteit van woningen. Daarom presenteren we cijfers over het aandeel woningen met energielabel A en hoger.

Wij werken de cijfers voor alle indicatoren jaarlijks bij aan de hand van de meest actuele data. Het komt regelmatig voor dat cijfers eerst naar buiten worden gebracht als "voorlopige cijfers" om vervolgens een jaar of enkele jaren later bijgewerkt te worden naar "definitieve cijfers". Voor sommige indicatoren zijn de cijfers over de afgelopen jaren bijgesteld. Dit kan in sommige gevallen ook met terugwerkende kracht resulteren in een iets andere ontwikkeling tussen de nulmeting, de eerste jaarlijkse meting en de huidige jaarlijkse meting.

In bijlage A is meer informatie te vinden over alle gebruikte indicatoren.

6.3 Samenstelling van referentiegroepen

De realisatie van de ambities en de impact van Nationaal Programma Groningen worden in deze meting beschouwd door te volgen hoe de Groningse gemeenten zich ontwikkelen ten opzichte van de referentiegroep. Elk van de aardbevingsgemeenten in de regio is daartoe ingedeeld in een eigen referentiegroep met vergelijkbare gemeenten uit de rest van Nederland. De ontwikkeling van de outcome indicatoren en de brede welvaart in de referentiegroep dient als referentiekader voor betreffende gemeente.

Referentiegroepen bestaan uit een set van referentiegemeenten. Referentiegemeenten zijn gemeenten die qua verstedelijking en inkomen 'statistisch' zo dicht mogelijk bij de Groningse gemeenten liggen. Daarbij is ook rekening gehouden met het inwonersaantal. De referentiegroepen zijn tot stand gekomen op basis van 3 dimensies en indicatoren (zie tabel 1):

DIMENSIE	INDICATOR
1. Mate van verstedelijking	Omgevingsadressendichtheid
2. Inkomen	gestandaardiseerd besteedbaar inkomen in 2018
3. Bevolkingsomvang	aantal inwoners op 1 januari 2018

Tabel 1: dimensies en indicatoren t.b.v. referentiegroepen

Per gemeente is voor elk van de 3 dimensies een standaarddeviatie berekend. De referentiegemeenten zijn die gemeenten die op elk van de drie dimensies

- niet meer dan 1,5 standaarddeviatie afwijken van de doelgemeente;
- alsmede per indicator niet meer dan 50% afwijken t.o.v. de doelgemeente; en
- die niet in de provincie Groningen liggen.

Op basis van de som van de procentuele verschillen tussen de gemeente en referentiegemeente voor elk van de 3 dimensies, is een rangschikking op basis van gelijkenis gemaakt en de top 10 meest vergelijkbare referentiegemeenten voor elke doelgemeente geselecteerd. In tabel 2 en 3 zijn per gemeente (respectievelijk aardbevingsgemeenten en overige gemeenten de referentiegemeenten opgenomen. Deze gemeenten vormen samen de referentiegroep. De ontwikkeling van de referentiegroep als geheel vormt het referentiekader voor de realisatie van de ambities en impact. De referentiegemeenten blijven in principe gelijk voor de komende 10 jaar, maar wanneer er sprake is van gemeentelijke herindelingen zal daarvoor worden gecorrigeerd.

De referentiegemeenten in de referentiegroep staan gerangschikt op de mate van vergelijkbaarheid, de meest vergelijkbare bovenaan. Het kan voorkomen dat een gemeente minder dan 10 referentiegemeenten overhoudt. De reden hiervoor is dat er dan minder gemeenten zijn die in elk van de 3 variabelen minder dan 1,5 standaarddeviatie afwijkt.

GRONINGEN	HET HOGELAND	MIDDEN-GRONINGEN	OLDAMBT	EEMSDelta (APPINGEDAM, LOPPERSUM EN DELFZIJL)
Tilburg	Hollands Kroon	Terneuzen	Hellendoorn	Noordoostpolder
Eindhoven	Waadhoeke	Barneveld	Montferland	Berkelland
Nijmegen	Noardeast-Fryslân	Vijfheerenlanden	Dronten	Schagen
Enschede	Midden-Drenthe	Krimpenerwaard	Oude IJsselstreek	Steenwijkerland
Leiden	Leudal	Hardenberg	Raalte	Oude IJsselstreek
Arnhem	Opsterland	Noordoostpolder	Deurne	Goeree-Overflakkee
Maastricht	Medemblik	Overbetuwe	Gemert-Brakel	Dronten
	De Fryske Marren	Doetinchem	Epe	Waadhoeke
	Achtkarspelen	Lingewaard	Noordoostpolder	Noardeast-Fryslân
	Altena	Hoogeveen	Berg en Dal	Raalte

Tabel 2: Samenstelling referentiegroepen aardbevingsgemeenten

PEKELA	STADSKANAAL	VEENDAM	WESTERKWARTIER	WESTERWOLDE
Voerendaal	Deurne	Beuningen	Hardenberg	Borger-Odoorn
Opmeer	Gemert-Bakel	Gilze en Rijen	Altena	Aa en Hunze
Boekel	Hellendoorn	Haaksbergen	Waadhoeke	De Wolden
Reusel-De Mierden	Montferland	Langedijk*	De Fryske Marren	Buren
Grave*	Epe	Stein	Hollands Kroon	Tubbergen
Kapelle	Echt-Susteren	Aalten	West Betuwe	Borsele
Simpelveld	Halderberge	Ermelo	Noardeast-Fryslân	Veere
Landerd*	Aalten	Winterswijk	Medemblik	Gulpen-Witterm
Bergen (L.)	Noordenveld	Cuijk*	Coevorden	Roerdalen
Beesel	Renkum	Nunspeet	Beekdaelen	Sluis

Tabel 3: Samenstelling referentiegroepen overige gemeenten

* Deze gemeenten zijn sinds 2022 door gemeentelijke herindelingen opgegaan in andere gemeenten. Deze gemeenten worden vanaf 2022 (met terugwerkende kracht) niet meer meegenomen in het berekenen van de gemiddelden van de groep referentiegemeenten.

6.4 Monitoring impact: brede welvaart, imago

Nationaal Programma Groningen streeft met de realisatie van de vier gekozen ambities een verbetering na van de brede welvaart en het imago van Groningen. Om te kunnen volgen in hoeverre de realisatie van de vier ambities daadwerkelijk deze impact heeft, is het zaak de ontwikkeling van de brede welvaart en het imago te monitoren. Bij aanvang van Nationaal Programma Groningen werd zowel het concept brede welvaart als het imago niet (frequent) op regionale schaal gemeten, zoals voor de outcome-indicatoren wel het geval was. Voor beide concepten zijn ten behoeve van de monitorings- en evaluatiecyclus van Nationaal Programma Groningen meetinstrumenten ontwikkeld.

6.4.1 Brede welvaart

De Brede Welvaart Index (BW)-NPG wordt voor de Monitor jaarlijks berekend op basis van Regionale Monitor Brede Welvaart, een dashboard aan indicatoren van het CBS die gezamenlijk een beeld geven van brede welvaart in gemeenten en regio's in Nederland. Om voor de provincie Groningen en gemeenten tot één index van brede welvaart te komen, worden de niveaus van de brede welvaart-indicatoren op een gewogen wijze opgesteld. De wegingsfactoren zijn gebaseerd op de relatieve waardering voor de brede welvaart-indicatoren van het Groninger Panel.⁵²

Sociale en maatschappelijke ontwikkelingen en beleidskeuzes kunnen impact hebben op de waardering voor de brede welvaart-indicatoren. Denk aan de Covid-pandemie, aardbevingsdossier, veranderende arbeidsmarkt en de landbouw-, klimaat- en energietransitie. Om de beleidsontwikkeling en -evaluatie aan te laten sluiten bij mogelijke veranderende

In de structurele monitoring en evaluatie van Nationaal Programma Groningen vertegenwoordigen de inwoners van de regio een centrale positie. Door de persoonlijke ervaring van inwoners langdurig te monitoren, in aanvulling op de objectieve indicatoren, wordt een beeld geschetst van hoe het gaat met Groningers in de context van Nationaal Programma Groningen. We bevragen inwoners via het Groninger Panel tweejaarlijks op hun ervaren brede welvaart op het gebied van werken en leren, leefbaarheid en natuur en milieu. Imago en de Brede Welvaart Index zijn in deze monitor geüpdatet.

voorkeuren van inwoners van Groningen is afgesproken om wegingsfactoren periodiek (iedere 3 tot 4 jaar) te analyseren en bij relevante verschuiving aan te passen, zodat beleidskeuzes aansluiten bij de huidige voorkeuren van de bevolking.

In mei 2024 zijn daartoe de wegingsfactoren voor de brede welvaart-indicatoren opnieuw bepaald voor het Groninger Panel. Hierbij is gebruikgemaakt van dezelfde vragenlijst als in 2021 om te toetsen of mogelijke veranderingen in wegingsfactoren statistisch significant zijn. In totaal hebben 2085 mensen de vragenlijst ingevuld. Dit aantal is minder dan de 3018 ingevulde vragenlijsten in 2021. De resultaten zijn representatief gemaakt voor de populatiesamenstelling in de provincie Groningen op basis van geslacht, leeftijd en opleiding.

⁵² Ooijen, R, Vaart, J. van der, Mierau, J., Regionale welvaartsindex wijst op structurele achterstand Groningen. ESB, 106(4800S), 26 augustus 2021.

Resultaten herweging

De inwoners van Groningen beschouwen omgang in de woonbuurt, gezondheid, vertrouwen in de medemens, veiligheid in de woonbuurt en tevredenheid met de woonomgeving als de belangrijkste vijf welvaartsaspecten (Figuur 1 en 2). Ook in 2021 werden deze factoren hoog gewaardeerd, maar stonden beschikbaarheid van werk, het aantal mensen met een betaalde baan en natuur wordt minder opgeofferd door bebouwing in de top vijf (Figuur 2). Deze factoren worden in 2024 iets minder belangrijk gevonden. Dit komt mogelijk door de verbeterde economie en tekorten aan woningen.

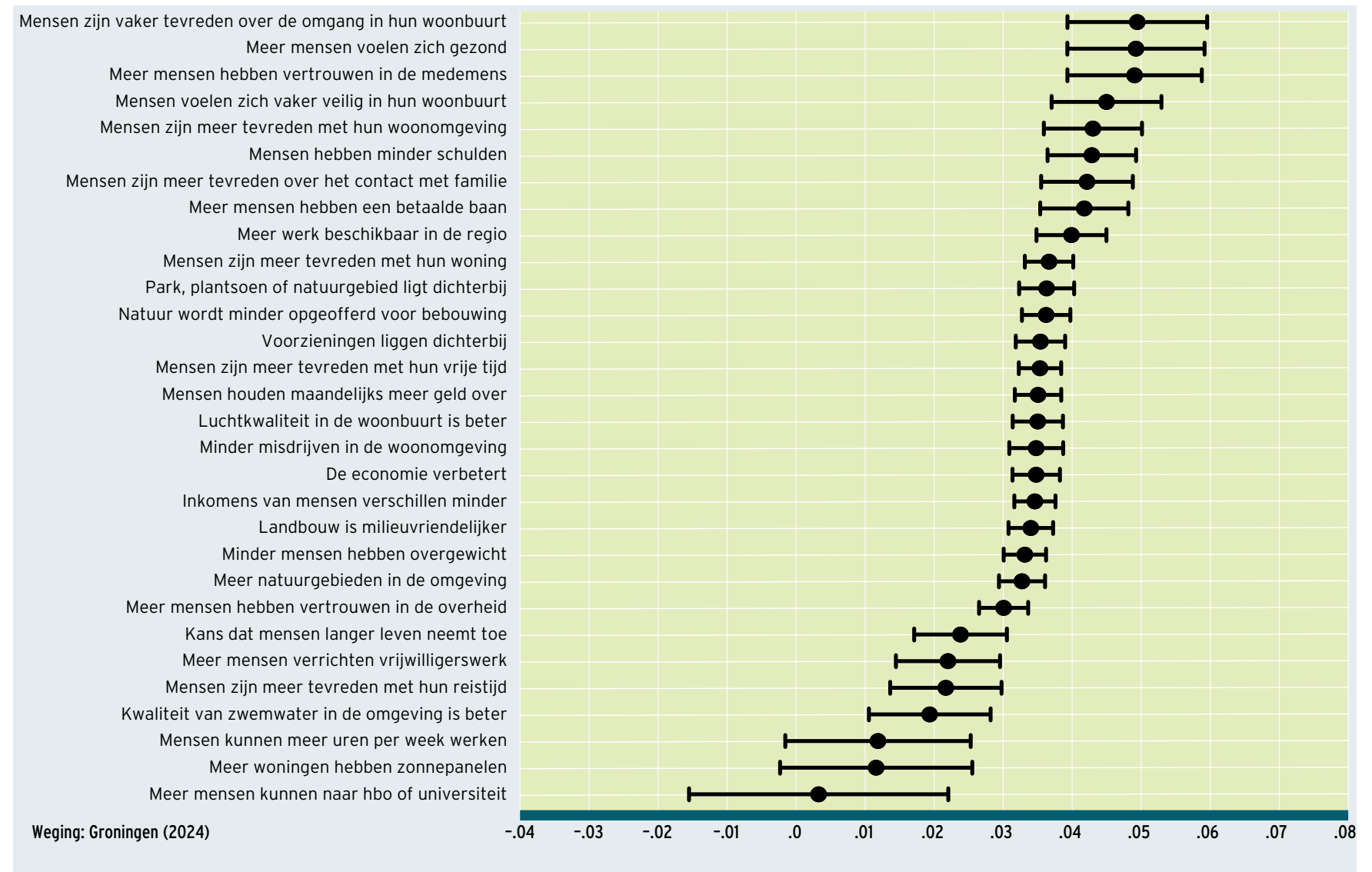
Conclusies

Ondanks maatschappelijke ontwikkelingen tussen 2021 en 2024, zijn de voorkeuren voor de brede welvaart-indicatoren van het Groninger Panel marginaal veranderd.

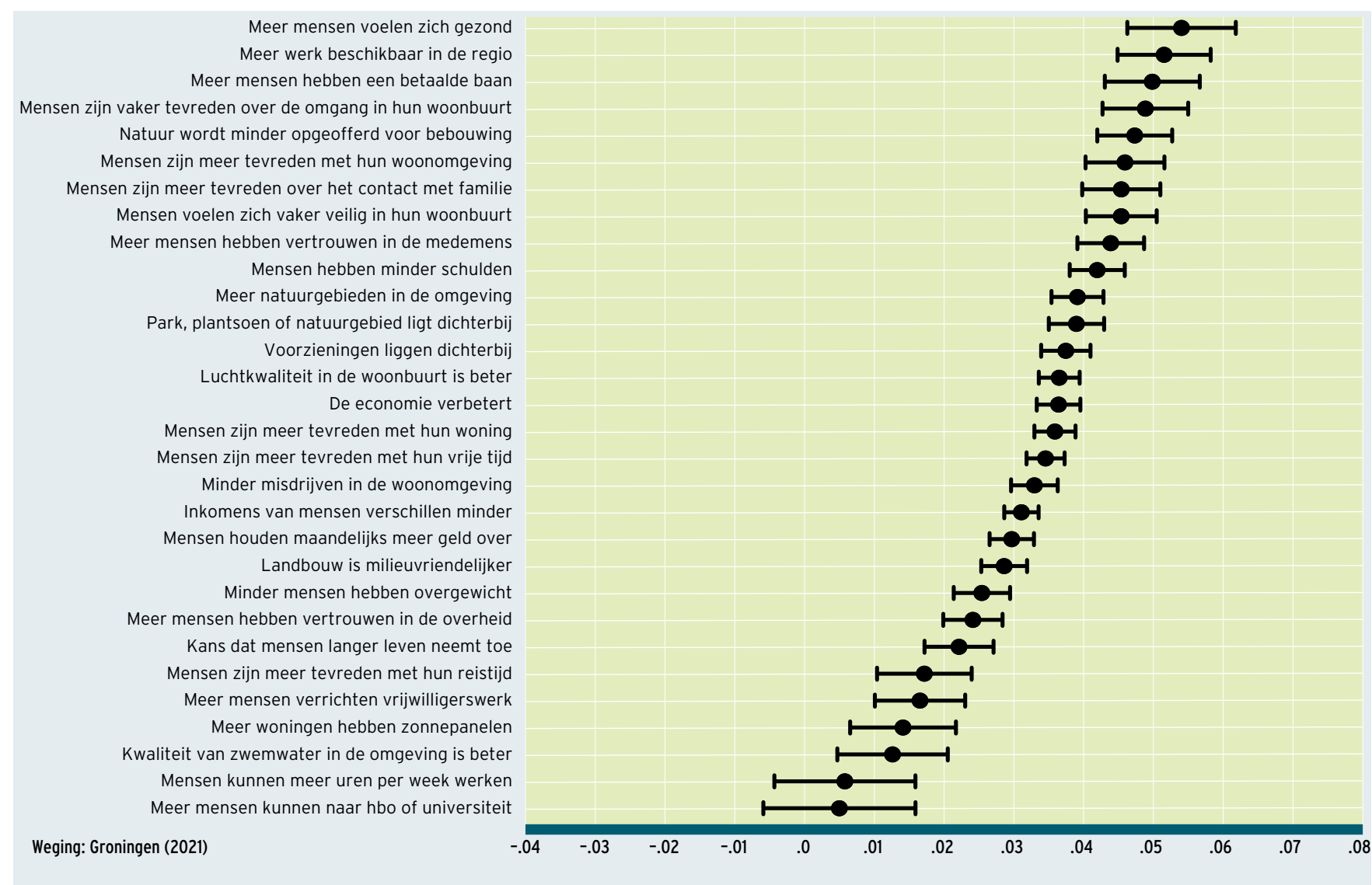
- Voorkeuren voor de brede welvaart-indicatoren zijn robuust, waarmee de brede welvaartsindex als kwalitatief goed instrument kan worden gebruikt voor beleidskeuzes en evaluatie van Nationaal Programma Groningen.

Figuur 3 toont de verschillen in de gewichten tussen de metingen in 2021 en 2024, waarbij de roodgekleurde aspecten significant zijn veranderd tussen de twee meetmomenten. In totaliteit zijn de veranderingen marginaal. De meeste veranderingen liggen dicht bij de 0-lijn. Een gezamenlijke statistische toets verwerpt de nulhypothese van onveranderde wegingsfactoren niet (Wald toets; p-waarde = 0,17; Chi-kwadrat = 36,3 met 29 vrijheidsgraden). Er is dus onvoldoende bewijs dat de wegingsfactoren in 2021 en 2024 van elkaar verschillen.

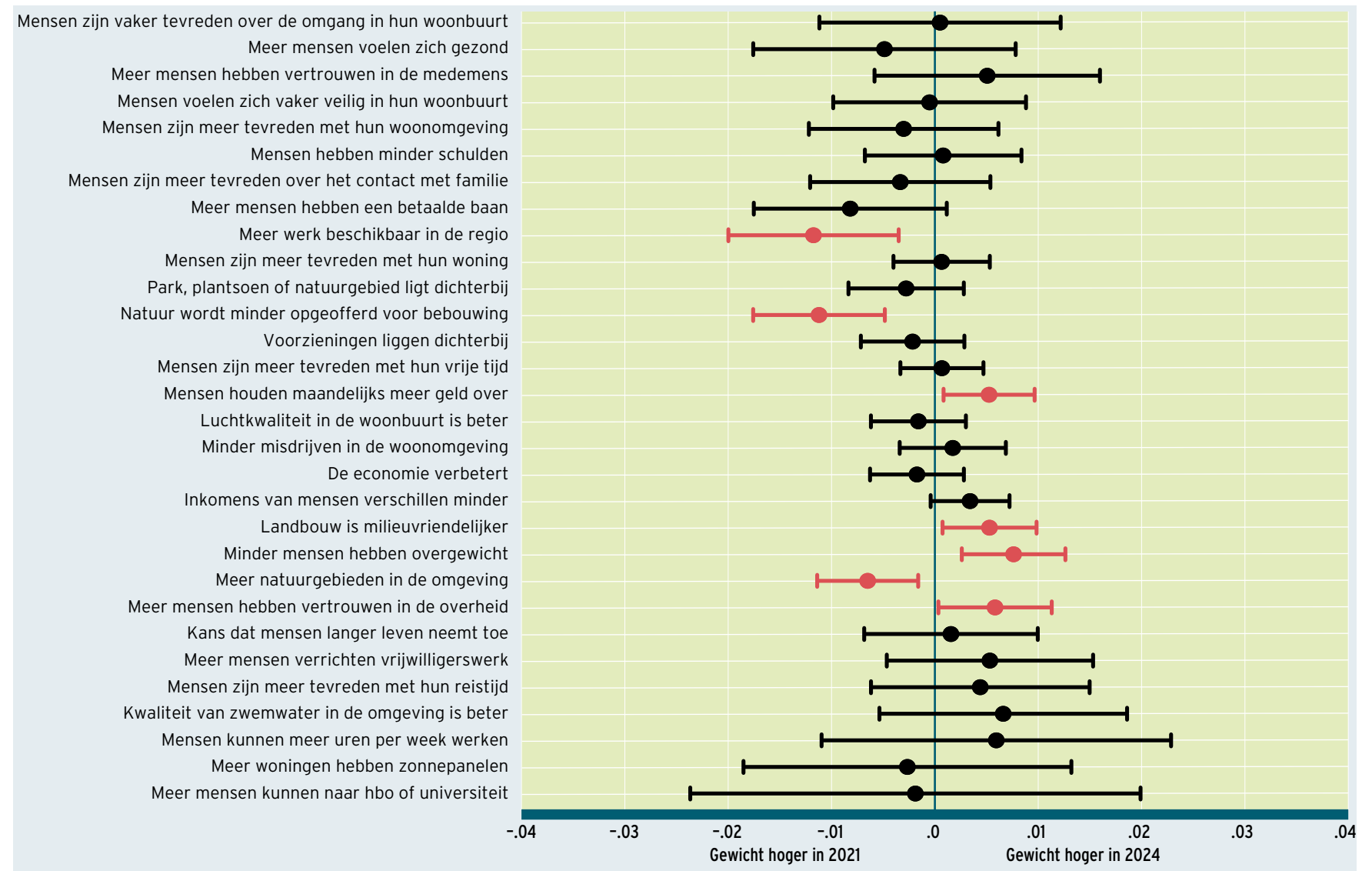
- Ondanks dat de gewingen niet hoeven te worden aangepast, is er voor Monitor 2024 wel voor gekozen de meest recente wegingsfactoren te gebruiken om zo veel mogelijk aan te blijven sluiten bij voorkeuren van inwoners.

Figuur 1 Voorkeuren van inwoners van Groningen voor de verschillende brede welvaartsindicatoren in 2024. Gewicht en 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 2 Voorkeuren van inwoners van Groningen voor de verschillende brede welvaartsindicatoren in 2021. Gewicht en 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Figuur 3 Verschillen in voorkeuren van inwoners van Groningen voor de verschillende brede welvaartsindicatoren in 2021 en 2024. Gewicht en 95%-betrouwbaarheidsinterval.

6.4.2 Imago

Om de ontwikkeling van het imago te kunnen monitoren is in 2020 een imagomonitor ontwikkeld in opdracht van Nationaal Programma Groningen. In november 2020 is het imago van Groningen voor het eerst gemeten aan de hand van deze nieuwe methode. De Imago Monitor-methode is in 2020 onder begeleiding van ons consortium ontwikkeld door Martin Boisen (For the Love of Place), Sierdjan Koster (Rijksuniversiteit Groningen), Karel Jan Alsem en Jan Wever (Hanzehogeschool Groningen). De methode is bij de 0-meting in 2020 voor het eerst toegepast in opdracht van Nationaal Programma Groningen. Sinds 2022 wordt de imagomonitor conform het ontwerp van 2020 jaarlijks uitgevoerd door onderzoeksbureau Verian (voorheen Kantar), in opdracht van Nationaal Programma Groningen. De imagomonitor onder de doelgroep bedrijven wordt tweejaarlijks uitgevoerd.

De doelgroepen van de monitor zijn personen in Groningen, personen buiten Groningen, talenten in Groningen en talenten buiten Groningen, bedrijven in Groningen en bedrijven buiten Groningen (in Nederland). Voor de monitoring van Nationaal Programma Groningen maken we alleen gebruik van de data voor Groningers en niet-Groningers en Groningse en niet-Groningse bedrijven. In 2020 werd nog geen onderscheid gemaakt tussen Groningse en niet-Groningse bedrijven, omdat het aandeel Groningse bedrijven te laag was om representatief te zijn. In 2022 is dat onderscheid er wel. Uit de data van 2020 zijn de Groningse bedrijven gefilterd, zodat ook over 2020 een betrouwbaar beeld voor niet-Groningse bedrijven is gecreëerd.

De belangrijkste uitgangspunten van de monitor zijn:

Het zelfbeeld, het ontvangen beeld en het geprojecteerde beeld worden gemeten (schaal -10 tot +10);

- Onderdeel is de Image Sentiment Index (ISI).
- ISI is een door For the Love of Place ontwikkeld concept. De vragenlijst als geheel en de ISI als onderdeel daarvan zijn gelicentieerd als Creative Commons. Naast een overall imagoscore van -10 tot +10 biedt ISI inzicht in hoe respondenten denken dat het imago zich de afgelopen vier jaar en het afgelopen jaar ontwikkelde en zich het komende jaar en de komende vier jaar zal ontwikkelen;
- Er wordt gevraagd naar spontane en geholpen associaties met Groningen en hoe belangrijk die zijn;
- Specifiek voor bedrijven is een module waarin vestigingsplaatsvoorkeuren worden onderzocht;
- Respondenten krijgen extra vragen over bijvoorbeeld hun postcode, leeftijd, opleidingsniveau en functie.
- De dataverzameling is in 2024 uitgevoerd onder het eigen panel van Verian. De respons was onder personen in Groningen 682, onder personen buiten Groningen 1688, onder bedrijven 916, waarvan 152 Groningse en 764 niet-Groningse bedrijven. De data die betrekking hebben op de inwoners van Groningen en de niet-Groningers zijn na dataverzameling herwogen en representatief gemaakt op de volgende achtergrondkenmerken: gender, leeftijd, opleidingsniveau, grootte huishouden en regio (deze laatste alleen voor de niet-Groningers). Als consortium zijn wij nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling en uitvoering van de nulmeting. We nemen de data zoals die is aangeleverd door de onderzoekers over.

Met het realiseren van de vier programma-ambities streeft Nationaal Programma Groningen ernaar dat het imago van Groningen verbetert binnen en buiten de provincie. Om te bepalen of de realisatie van de ambities ook daadwerkelijk leidt tot een verbetering van het imago binnen en buiten de provincie volgen wij de gedurende de monitoring- en evaluatie periode van Nationaal Programma Groningen de volgende indicatoren:

1. jaarlijks: zelfbeeld personen in Groningen (schaal -10 tot +10);
2. jaarlijks: ontvangen beeld personen buiten Groningen (schaal -10 tot +10);
3. tweejaarlijks: zelfbeeld bedrijven in Groningen ((schaal -10 tot +10);
4. tweejaarlijks: ontvangen beeld bedrijven in Nederland (schaal -10 tot +10).

Als bij de (twee)jaarlijkse metingen de gemiddelde score op elk van deze drie onderdelen hoger is dan de gemiddelde score bij de voorgaande meting, beschouwen we de impactdoelstelling tijdens de betreffende meting als gehaald.

Het ontvangen beeld, de Image Sentiment Index, imagoaspecten en associaties met Groningen gebruiken we voor duiding en analyse en worden alleen dan onderdeel van onze rapportage wanneer ze inzichten geven die van toegevoegde waarde zijn voor de monitoring en evaluatie van Nationaal Programma Groningen. Mogelijk zullen andere provincies de imagomonitor in de toekomst ook gaan uitvoeren. Die ontwikkelingen volgen we en gebruiken we waar mogelijk en noodzakelijk voor analyse en duiding van de Groningse ontwikkeling. Een uitgebreide versie van de rapportage is te vinden via de website van Nationaal Programma Groningen.

7

Het consortium

KplusV, Sociaal Planbureau Groningen en Aletta Advies vormen samen het consortium dat verantwoordelijk is voor de structurele monitoring en evaluatie van Nationaal Programma Groningen. Het doel van onze evaluatie en monitoring van Nationaal Programma Groningen is om de effecten van het programma in kaart te brengen, maar ook om als onafhankelijke partij tussentijds te signaleren wat er goed gaat en wat er beter kan. Wij helpen de regio te leren en de impact van het programma zo groot mogelijk te maken. Onze intrinsieke motivatie om bij te dragen aan het toekomstperspectief voor Groningen en haar inwoners is daarbij een sterk verbindende factor.

KplusV is een adviesbureau dat zich bezighoudt met ondersteuning op inclusieve, duurzame en innovatieve thema's en helpt hoofdzakelijk partijen in het publieke domein bij het stimuleren van ondernemerschap en de regionale economie in Nederland. Diensten van het bureau zijn het bieden van ondersteuning bij beleids- en strategieontwikkeling, projecten en programmamanagement en detacheringen, monitoring en evaluatie. KplusV heeft veel ervaring met de monitoring en evaluatie van meerjarige programma's in de context van publiek-private samenwerkingen.

Sociaal Planbureau Groningen is een onafhankelijk kenniscentrum voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Het planbureau is onderdeel van CMO STAMM. Het kenniscentrum signaleert en monitort trends en ontwikkelingen in het sociale domein en heeft als doel de provincie, gemeenten en maatschappelijke organisaties in Groningen te ondersteunen bij het maken van beleid en uitvoering daarvan in de praktijk.

Specifieke expertise ligt op het terrein van leefbaarheid, participatie en welzijn en zorg. Het planbureau is zeer ervaren op het gebied van monitoring van meerjarige programma's, kwalitatief onderzoek en evalueren met burgers en andere stakeholders.

Aletta Advies is de adviestak van Aletta Jacobs School of Public Health (AJSPH) van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Aletta Advies vormt de brug tussen wetenschappelijk onderzoek en praktijkgerichte vraagstukken en is de ingang naar de wetenschappelijke kennis van de RUG, het UMCG, de Hanzehogeschool en de academische partners van AJSPH. Aletta Advies ondersteunt bij vraagarticulatie en adviseert over duurzame oplossingen waarbij state of the art kennis wordt toegevoegd of ontwikkeld. Aletta Advies heeft een netwerk van adviseurs en managers op het gebied van procesbegeleiding, implementatie, monitoring en effectmeting.

8

Bijlagen

Bijlage A: beschrijving gebruikte indicatoren

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
BW1	Brede Welvaart Index	2022	CBS en RUG	Brede Welvaart Index. De minimale waarde is 0 en de maximale waarde is 1 in peiljaar 2018. Afhankelijk van de ontwikkeling kan de score in de jaren na 2018 buiten het bereik van 0 - 1 liggen.
BW2	Ranking Brede Welvaart Index (0-100)	2022	CBS en RUG	Dit is de plaats die de betreffende gemeente inneemt op een welvaartsranglijst van 0 tot en met 100 in een gegeven jaar. Op basis van de Brede Welvaart Index worden gemeenten in 100 percentielgroepen ingedeeld. De gemeente met de hoogste brede Welvaart Index heeft positie 0, terwijl de gemeente met de laagste Brede Welvaart Index positie 100 heeft.

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
I1	Imago Groningers	2024	Kantar	Zelfbeeld personen in Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.
I2	Imago Niet-Groningers	2024	Kantar	Ontvangen beeld personen buiten Groningen (schaal -10 tot +10), jaarlijkse meting.
I3	Imago Groningse bedrijven	2024	Kantar	Zelfbeeld bedrijven in Groningen ((schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.
I4	Imago Niet-Groningse bedrijven	2024	Kantar	Ontvangen beeld bedrijven in Nederland (schaal -10 tot +10), tweejaarlijkse meting.

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
E1	Bruto toegevoegde waarde Inclusief delfstoffenwinning	2022	CBS	Bruto toegevoegde waarde basisprijzen: BTW bruto, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid.
E2	Bruto toegevoegde waarde exclusief delfstoffenwinning	2021	CBS	Bruto toegevoegde waarde basisprijzen: BTW bruto exclusief Delfstoffenwinning, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid.
E3	Aantal banen per 1.000 inwoners	2023	LISA	Het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15-75 jaar.
E4	Aantal oprichtingen per 1.000 inwoners	2023	VNG	Het aantal nieuw opgerichte vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15-75 jaar.
E5	Percentage snelgroeiende vestigingen	2023	VNG Waarstaatje- gemeente	Bedrijven met 10 of meer werknemers in het begin van het startjaar met een gemiddelde autonome groei van 10% per jaar of meer gemeten in aantal medewerkers, over een periode van 3 achtereenvolgende jaren. Getoond als het gemiddelde over een periode van 3 jaar.
E6	Percentage exporterende vestigingen	2023	VNG Waarstaatje- gemeente	Aantal exporterende vestigingen per 1.000 vestigingen. Vestigingen zijn getypeerd als exporterend wanneer zij goederen met een waarde van minimaal 5000 euro uitvoeren naar het buitenland, in het desbetreffende kalenderjaar. Getoond als het gemiddelde over een periode van 3 jaar.
E7	Interne O&O uitgaven	2022	Innovatie- monitor Noord-NL	Interne O&O uitgaven als percentage van de omzet, ten opzichte van Drenthe en Friesland.
E8	Investerings in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen	2022	CBS	Investerings in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen in mln euro. Wordt berekend op basis van de investeringen en vestigingen binnen bedrijfssectoren met SBI codes B t/m N, exclusief D, E en K. Voor de cijfers voor provincie Groningen in 2018 is vanwege ontbrekende cijfers gebruik gemaakt van een samengestelde groep SBI codes op basis van B t/m N, exclusief K en inclusief (S)95.

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
W1	Netto arbeidsparticipatie	2023	CBS	Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking 15-75 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking).
W2	Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's	2021	CBS	Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro. Bij de berekening wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd.
W3	Percentage uitstroom hbo en wo (t.o.v. totale uitstroom)	2022	CBS	Percentage gediplomeerden op hbo- en wo niveau ten opzichte van het totaal aantal gediplomeerden.
W4	Percentage werkloosheid	2023	CBS	De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking. Personen van 15-75 jaar zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.
W5	Sociaaleconomische status - rangorde	2022	RUG	Rangnummer in rangorde binnen Nederland. De indicator sociaaleconomische status is een samengestelde indicator voor gemeenten, waarbij de aandacht uitgaat naar de gemiddelde waarde van de huizen, het aandeel (sociale) huurwoningen, het aandeel bijstands- en arbeidsongeschiktheidsontvangers, het aandeel werklozen en het aandeel huishoudens met laag inkomen, met een hoog inkomen en het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente. De indicator wordt uitgedrukt in ranking van de sociaaleconomische status ten opzichte van Nederland.
W6	Percentage huishoudens met problematische schulden	2023	CBS	Percentage huishoudens met problematische schulden.
W7	Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen	2022	CBS	Percentage huishoudens onder de lage inkomensgrens gedurende een periode van vier jaar.
W8	Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen	2022	RIVM/GGD	Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen.
W9	Aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen (2 of meer) (per 1000)	2023	VNG Waarstaatje-gemeente	Aantal huishoudens met twee of meer voorzieningen in het sociaal domein. Aantal huishoudens per 1000 huishoudens. Getoond als het gemiddelde over een periode van drie jaar.
W10	Aandeel hbo- en wo-opgeleid	2022	CBS	Percentage van de bevolking van 15-75 jaar dat hoger onderwijs heeft afgerond (op het niveau van hbo of wo).
W11	Voortijdig schoolverlaters	2022	CBS	Leerlingen die in een gegeven jaar het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. Het gaat hierbij dus om de jaarlijkse aanwas. Een in Nederland gangbare leeftijdsgrens is 23 jaar bij schoolverlaten.
W12	Percentage laaggeletterdheid	2022	CBS	Percentage inwoners dat laaggeletterd is.

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
L1	Leefbaarheidsscore	2022	Leefbaaro-meter	Score voor leefbaarheidssituatie op basis van meerdere sub-indicatoren, waarbij 1= zeer onvoldoende, 2=ruim onvoldoende, 3=onvoldoende, 4=zwak 5=voldoende, 6=ruim voldoende, 7=goed, 8- zeer goed, 9=uitstekend.
L2	Percentage inwoners met goede gezondheid	2022	CBS	Percentage van de bevolking van 19 jaar en ouder die zijn eigen gezondheid als (zeer) goed beoordeelt.
L3	Kwaliteit van de woning	2023	RVO	Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger
L4	Tevredenheid met het leven	2022	CBS	Percentage van de bevolking van 18 jaar of ouder dat tevreden is met het leven.
L5	Tevredenheid met woning	2021	CBS	Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woning. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau.
L6	Tevredenheid met woonomgeving	2021	CBS	Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woonomgeving. De woonomgeving is de omgeving en de buurt waarin een huishouden woont. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau.

NR.	INDICATOR	MONITOR 2024	BRON	DEFINITIE
N1	Living Planet Index	2022	CBS	De index van de trend in populatieomvang van voorkomende fauna in Groningen (1990 = 100). De LPI bevat soorten uit de soortgroepen broedvogels, dagvlinders, libellen, reptielen, amfibieën, zoetwatervissen en zoogdieren. De opgenomen waarde voor Nederland betreft de nationale index van de trend op basis van de in Groningen voorkomende soorten. Soorten die alleen in andere gebieden van Nederland voorkomen zijn hierin om een zuivere vergelijking te maken dus niet meegenomen.
N2	Broeikasgasemissies per inwoner inclusief elektriciteitsproductie	2022	Emissie-registratie	Aandeel landnatuur met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit.
N3	Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie	2022	Emissie-registratie	Jaarlijks gemiddelde fijnstof emissie naar lucht, kg PM _{2,5} .
N4	Emissies van fijnstof naar lucht (PM _{2,5})	2022	Emissie-registratie	Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie, in tonnen CO ₂ -equivalent per inwoner.
N5	Ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies	2017	CLO	Broeikasgasemissies (CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O, HFK, PFK en SF ₆) in tonnen CO ₂ -equivalenten per inwoner
N6	Hittestress	2022	Groninger Panel	Percentage inwoners dat heeft aangegeven hitte te hebben ervaren in het afgelopen jaar
N7	Wateroverlast	2022	Groninger Panel	Percentage inwoners dat heeft aangegeven wateroverlast te hebben ervaren in het afgelopen jaar

Bijlage B: ontwikkeling outcome en impact in de overige Groningse gemeenten

In het kader van Nationaal Programma Groningen worden de ontwikkeling van de provincie als geheel en van de vijf gemeenten die onderdeel uitmaken van het programma

gevolgd. Als aanvulling hierop is in deze bijlage voor de overige vijf Groningse gemeenten inzichtelijk gemaakt hoe zijn scoren op de indicatoren uit de monitor.

	PEKELA	STADS-KANAAL	VEENDAM	WESTER-KWARTIER	WESTER-WOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
AMBITIE BREDE WELVAART						
HOOFDINDICATOR: Brede Welvaart Index [BW1]	✗	✗	✗	✗	✗	
AMBITIE ECONOMIE						
HOOFDINDICATOR: Bruto Toegevoegde Waarde incl. delfstoffenwinning [E1]						✓
HOOFDINDICATOR: Bruto Toegevoegde Waarde excl. delfstoffenwinning [E2]						✓
AMBITIE WERKEN & LEREN						
HOOFDINDICATOR: Netto arbeidsparticipatie [W1]	✓	✓	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR: Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's [W2]	✗	✓	✗	✗	✗	
HOOFDINDICATOR: Percentage uitstroom hbo en wo [W3]	✓	✓	✗	✗	✗	
AMBITIE LEEFBAARHEID						
HOOFDINDICATOR: Leefbaarheidsscore [L1]	✗	✗	✓	✗	✗	
AMBITIE NATUUR & KLIMAAT						
HOOFDINDICATOR: Living Planet index [N1]						✗
HOOFDINDICATOR: Broeikasgasemissies per inwoner inclusief elektriciteitsproductie [N2]	✗	✗	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR: Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie [N3]	✗	✗	✓	✓	✓	

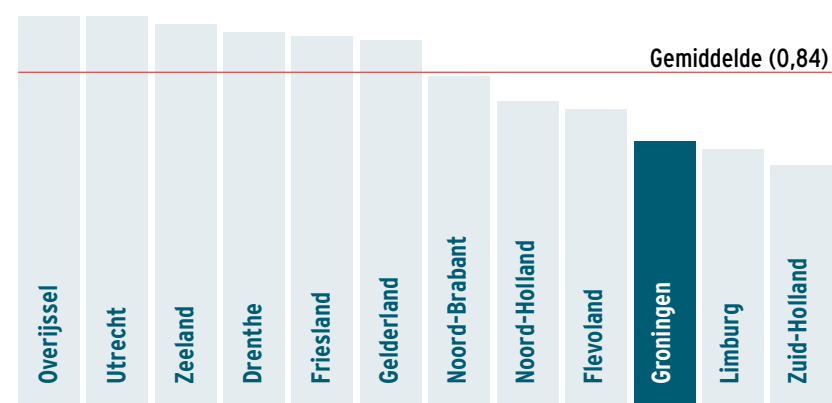
Voortgang van de hoofdindicatoren bij de impactdoelstellingen en hoofdambities van Nationaal Programma Groningen. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Brede welvaart

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Brede Welvaart Index (2022) [BW1¹]	+0,15	0,51	+0,21	0,62	+0,18	0,58	+0,00	0,72	+0,18	0,57	+0,16	0,66
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,21	0,92	+0,24	0,99	+0,21	0,96	+0,21	0,94	+0,22	0,97	+0,19	0,84
Ranking Brede Welvaart Index (0-100) (2022) [BW2²]	+1	96	+2	91	+0	94	-31	82	+0	94	-1	10
Gemiddelde in de referentiegroep	+2	46	+7	34	+0	40	+0	46	+1	38	nvt	

- BW1** In Monitor 2024 vergelijken we de ontwikkeling van de aardbevingsgemeenten en de provincie Groningen met de periode voorafgaand aan Nationaal Programma Groningen.
- BW2** Dit is de plaats die de betreffende gemeente inneemt op een welvaartsranglijst van 0 tot en met 100 in een gegeven jaar. Op basis van de Brede Welvaart Index worden gemeenten in 100 percentielgroepen ingedeeld. De gemeente met de hoogste brede Welvaart Index heeft positie 0, terwijl de gemeente met de laagste Brede Welvaart Index positie 100 heeft.

Ranking van Groningen (2022): de plaats die Groningen inneemt op de welvaartsranglijst van de 12 Nederlandse Provincies.

Ambitie: de brede welvaart van Groningen verbetert

- Net als in de rest van Nederland en de gemeenten in het aardbevingsgebied neemt in de overige Groningse gemeenten, met uitzondering van Westerkwartier, het niveau van brede welvaart sinds de start van de monitor toe. In Stadskanaal is de toename het sterkst.
- De toename is in alle Groninger gemeenten lager dan de toename in de referentiegroep. Hoewel van de vijf onderzochte gemeenten in Stadskanaal de toename van brede welvaart het sterkst is, is het verschil in toename ten opzichte van de referentiegroep hier ook het grootst.

Brede welvaartsverhogende en -verlagende factoren

Ook voor de overige Groningse gemeenten hebben we onderzocht welke factoren de sterkste verhogende en verlagende (ofwel 'remmende') bijdrage hebben op de groei van de brede welvaart ten opzichte van referentiegemeenten tussen 2018 en 2022. Wat in Monitor 2024 vooral opvalt voor de overige Groningse gemeenten:

- Het aantal mensen met een betaalde baan heeft de ontwikkeling van brede welvaart in vergelijking met de referentiegemeenten het meest positief beïnvloed in de gemeenten Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde. Gezondheid beïnvloedde de ontwikkeling juist positief in Westerkwartier. In
- Westerwolde had verder de indicatoren overgewicht een positieve invloed.
- Tevredenheid met woonomgeving heeft de ontwikkeling van brede welvaart in vergelijking met de referentiegemeenten het meest negatief beïnvloed in Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde. Daarnaast had ook gezondheid en overgewicht een negatieve invloed in Pekela en Veendam.
- De sterke daling in tevredenheid in contact met familie, vrienden en burens verklaart waarom Westerkwartier relatief sterk is gedaald met 31 plaatsen op de welvaartsranglijst.

Economie

	PEKELA	STADSKANAAL	VEENDAM	WESTER KWARTIER	WESTERWOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Bruto Toegevoegde Waarde [E1] incl. delfstoffenwinning						✓
HOOFDINDICATOR Bruto Toegevoegde Waarde [E2] excl. delfstoffenwinning						✓
SUBINDICATOR Werkgelegenheid [E3]	✗	✗	✗	✓	✗	
SUBINDICATOR Aantal oprichtingen [E4]	✗	✓	✗	✗	✗	
SUBINDICATOR Snel groeiende vestigingen [E5]	✗	✗	✗	✗	✗	
SUBINDICATOR Exporterende vestigingen [E6]	✓	✗	✗	✗	✓	
SUBINDICATOR Interne O&O uitgaven [E7]						✓
SUBINDICATOR Investerings in materiële vaste activa [E8]						✗

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Economie. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdindicator: bruto toegevoegde waarde

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Inclusief delfstoffenwinning (2022) [E1¹]	132,9	€29.211
Waarde in de referentiegroep	124,1	€859.803
Exclusief delfstoffenwinning (2021) [E2²]	113,3	€21.567
Waarde in de referentiegroep	112,1	€768.479

- 1 E1 Bruto toegevoegde waarde basisprijzen : BTW bruto, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid
- 2 E2 Bruto toegevoegde waarde basisprijzen : BTW bruto exclusief delfstoffenwinning, basisprijzen, mln euro, de toegevoegde waarde is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen) van een bedrijfseenheid

De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de totale bruto toegevoegde waarde in de provincie Groningen in de komende periode sterker stijgt dan gemiddeld in Nederland. Dit betekent dat Nationaal Programma Groningen i.) een positieve ontwikkeling van de totale omvang van de in de provincie Groningen gerealiseerde bruto toegevoegde waarde nastreeft en ii.) dat deze positieve ontwikkeling sterker moet zijn dan de gemiddelde landelijke ontwikkeling.

- Over de gehele periode van monitoring, van peiljaar 2018 tot de laatste meting, steeg de bruto toegevoegde waarde inclusief delfstoffenwinning in de provincie Groningen (+32,9%) harder dan die van Nederland als geheel (+24,1%). In 2022 bedroeg de totale bruto toegevoegde waarde in de provincie Groningen €29.211 miljoen.

- Ten opzichte van het voorgaande peiljaar (2021) is sprake van een forse groei van de absolute omvang van de bruto toegevoegde waarde. De bruto waarde inclusief delfstoffenwinning ontwikkelde zich in de periode 2021-2022 zowel voor Nederland als geheel (+11,0%) als voor de provincie Groningen (+25,3%) bovengemiddeld positief. Deze forse absolute groei wordt mede verklaard door de hoge inflatie in 2022. De coronagolven in 2020 en 2021 hebben een prijsopdrijvend effect gehad in 2022. Daarnaast heeft de energiecrisis als gevolg van uitbreken van de oorlog in Oekraïne de prijzen verder verhoogd. Om een beeld te geven van de reële groei (exclusief prijsstijgingen) presenteert het CBS jaarlijks ook de volumemutatie van de bruto toegevoegde waarde ten opzichte van het voorgaande jaar. Hieruit blijkt dat de reële groei in Groningen in de periode 2021-2022 (+2,1%) achterbleef bij de reële groei van de bruto toegevoegde van Nederland als geheel (+4,8%). Hieruit blijkt dat prijsstijgin-

gen een bovengemiddelde invloed hebben gehad op de absolute ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde ontwikkeling in Groningen. Het grote aandeel van de delfstofwinning en de energievoorziening in de totale bruto toegevoegde waarde in Groningen is hier mede oorzaak aan omdat juist in deze sectoren de prijsstijgingen als gevolg van de energiecrisis sterk waren. Het beeld van een achterblijvende (reële) groei van de bruto toegevoegde waarde in Groningen is overigens in lijn met constatering uit de voorgaande rapporten die in kader van de monitoring van Nationaal Programma Groningen zijn gepubliceerd. Een belangrijke verklarende factor vormt de snelle afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld.

- Als we de cijfers uitsplitsen naar de verschillende COROP-regio's in de provincie zien we een divers beeld. In de regio's Delfzijl en omgeving kwam de volumemutatie van de bruto toegevoegde waarde uit op -0,2%. In de COROP regio's Oost-Groningen (+2,7%) en Overig Groningen (+2,2%) was wel sprake van een reële toename van de bruto toegevoegde waarde, maar bleef de toename wel achter bij het landelijke beeld.
- Door het nog altijd grote aandeel (7,5% anno 2021) van de delfstofwinning in de totale bruto toegevoegde waarde in Groningen kan snel een vertekend beeld van de economische ontwikkeling in Groningen ontstaan. Daarom kijken we in het

kader van de monitoring van Nationaal Programma Groningen ook naar de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde exclusief delfstofwinning. Doordat deze cijfers later beschikbaar worden gesteld door het CBS, ligt het peiljaar een jaar eerder, in deze meting op 2021.

- In de periode 2018-2021 steeg de omvang van de bruto toegevoegde waarde exclusief delfstofwinning in de provincie Groningen met 13,3%. Deze stijging was relatief hoger dan de ontwikkeling in Nederland in dezelfde periode, die uitkwam op 12,1%. Met name de forse absolute groei van de bruto toegevoegde waarde in de sector energievoorziening in zowel Groningen als Nederland in de periode 2018-2021 vormt hiervoor een belangrijke verklaring. Omdat het aandeel van deze sector in Groningen (6,9% in 2021) in vergelijking tot de rest van Nederland (1,3% in 2021) fors hoger ligt profiteert Groningen in relatieve zin hier meer van. Wat verder opvalt is dat de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde in de industrie in Groningen (+3,3% in de periode 2018-2021) fors achterblijft bij de landelijke ontwikkeling in dezelfde periode (+12,5%). Gelet op de ambitie van Nationaal Programma Groningen en het feit dat de industrie, na de zorgsector, het grootste aandeel heeft in de totale bruto toegevoegde waarde die in Groningen wordt gerealiseerd is dit geen wenselijk beeld.

Subindicator: werkgelegenheid

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal banen per 1.000 inwoners (2023) [E3']	106,1	325	102,7	543	106,2	624	108,3	542	104,7	514	109,2	692
Gemiddelde in de referentiegroep	107,1	451	107,1	579	107,3	626	105,6	572	108,9	528	107,2	715

1 E3 Het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15-75 jaar

- Het aantal banen per 1.000 inwoners laat in alle gemeenten een positieve ontwikkeling zien in de periode 2018-2023. Voor gemeente Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde geldt wel dat de ontwikkeling achterblijft bij de desbetreffende referentiegroepen. In gemeente Westerkwartier steeg het aantal banen per 1.000 inwoners in de periode 2018-2023 juist harder dan in de referentiegroep. Voor alle gemeenten geldt dat zijn

anno 2023 minder banen per 1.000 inwoners tellen dan het gemiddelde in de eigen referentiegroep. Ook geldt voor alle gemeenten dat de ontwikkeling van het aantal banen per 1.000 inwoners in de periode 2018-2023 achterblijft bij de gemiddelde ontwikkeling in de provincie Groningen.

Subindicator: oprichtingen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal oprichtingen per 1.000 inwoners (2023) [E4 ¹]	120,0	10,0	149,8	12,2	129,0	10,8	136,4	13,2	108,3	10,8	139,5	15,2
Gemiddelde in de referentiegroep	121,6	13,1	125,1	13,1	144,5	15,0	138,4	14,7	124,3	13,5	134,4	19,4

1 E4 Het aantal nieuw opgerichte vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15- 75 jaar

- In alle gemeenten nam het aantal nieuw opgerichte vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijdsgroep van 15 - 75 jaar toe ten opzichte van de uitgangssituatie. Voor de gemeenten Pekela, Veendam, Westerkwartier en Westerwolde geldt dat relatieve toename kleiner is dan de gemiddelde toename in de eigen referentiegroep. De gemeente Stadskanaal vormt de uitzondering. In Stadskanaal lag de toename van het aantal nieuwe opgerichte vestigingen ten opzichte van de uitgangssituatie boven de gemiddelde toename in de referentiegroep.
- Voor alle gemeenten geldt dat het aantal oprichtingen per 1.000 inwoners in 2023 onder het gemiddelde lag van de eigen referentiegroep. Met uitzondering van de gemeente Stadskanaal, geldt voor alle gemeenten dat de ontwikkeling van het aantal oprichtingen per 1.000 achterblijft bij de gemiddelde ontwikkeling in de provincie Groningen.

Subindicator: snelgroeiende vestigingen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage snel groeiende vestigingen (2023) [E5 ¹]	-0,4	1,1%	-0,3	2,2%	-0,7	2,0%	-0,2	1,0%	-0,4	1,1%	-0,2	1,5%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,3	1,0%	-0,1	1,6%	-0,1	1,7%	-0,2	1,4%	-0,1	1,2%	-0,2	1,6%

1 E5 Bedrijven met 10 of meer werknemers in het begin van het startjaar met een gemiddelde autonome groei van 10% per jaar of meer over een periode van 3 jaar

- Ten opzichte van de uitgangssituatie is het aandeel snelgroeiende vestigingen in het totaal aantal vestigingen alle gemeenten afgenomen. Voor alle gemeente geldt dat de afname van het aandeel snelgroeiende vestigingen groter was dan de gemiddelde afname in de eigen referentiegroep. Ondanks de bovengemiddelde afname geldt voor de gemeenten Pekela,

Stadskanaal en Veendam dat zij in 2023 een bovengemiddeld aandeel snelgroeiende vestigingen telden ten opzichte van de eigen referentiegroep. Voor gemeente Westerkwartier en gemeente Westerwolde geldt dat het percentage in 2023 lager ligt dan in de referentiegroep.

Subindicator: exporterende vestigingen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage exporterende vestigingen (2023) [E6']	-0,1	7,8%	-0,6	7,0%	-0,8	8,3%	-0,5	5,1%	+0,4	6,1%	-0,5	5,7%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,2	8,5%	-0,3	8,3%	-0,9	8,6%	+0,1	6,8%	-0,2	6,7%	-0,9	6,8%

1 E6 Aantal exporterende vestigingen per 1.000 vestigingen, gemiddelde over 3 jaar

- Ten opzichte van de uitgangssituatie kende alleen de gemeente Westerwolde een positieve ontwikkeling (+0,4 procentpunt) van het percentage exporterende vestigingen. Het was daarmee ook de enige gemeente die een positieve ontwikkeling had ten opzichte van de referentiegroep.
- De gemeenten Pekela (-0,1 procentpunt), Stadskanaal (-0,6 procentpunt), Veendam (-0,8 procentpunt), Westerkwartier (-0,5

procentpunt) lieten allen een negatieve ontwikkeling zien. Voor alle genoemde gemeenten geldt dat de negatieve ontwikkeling groter was dan de gemiddelde ontwikkeling in de referentiegroep.

- In alle gemeente lag het percentage exporterende vestigingen in 2023 beneden het percentage van de eigen referentiegroep.

Subindicator: interne O&O uitgaven

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2019	Meest recente waarde
Interne O&O uitgaven (2023) [E7]¹	-3,7	15,3%
Gemiddelde in de referentiegroep	(FR) -6,1 (DR) -9,4	(FR) 15,% (DR) 10,0%

1 E7 Interne O&O uitgaven als percentage van de omzet (t.o.v. Drenthe en Friesland)

- De cijfers in Monitor 2024 laten zien dat bedrijven in de provincie Groningen in 2023 relatief minder geld uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet dan in 2019. Ten opzichte van het vorige meetmoment is in de provincie Groningen wel sprake van een lichte stijging (+ 2,1 procentpunt). Uit de onderliggende cijfers blijkt dat het aantal medewerkers dat aan onderzoek en ontwikkeling werkt bij de bedrijven in de steekproef in de provincie Groningen afnam ten opzichte van het vorige meetmoment. Dit terwijl de O&O uitgaven als percentage van de omzet steeg. Onderzoekers geven aan dat dit waarschijnlijk wordt verklaard door stijgende salariskosten als

gevolg van inflatie en niet het gevolg is van een dalend omzetniveau bij bedrijven.

- Ook in de provincies Drenthe en Friesland gaven bedrijven in 2023 relatief minder geld uit aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet dan in 2019. De ontwikkeling ten opzichte van het vorige meetmoment laten in beide provincies een verschillend beeld zien. In Friesland namen, net als in Groningen, de uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling als percentage van de omzet toe. In Drenthe zette de dalende trend daarentegen verder door.

Subindicator: investering in materiële vaste activa

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2019 = 100	Meest recente waarde
Investerings in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen (2022) [E8 ¹]	84,2	56,0
Gemiddelde in de referentiegroep	102,9	46,6

1 E8 Investerings in materiele vaste activa per 1.000 vestigingen in mln euro

- De investeringen in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen is in de provincie Groningen in de periode 2018-2022 afgenomen (-15,8%). De provincie Groningen laat daarmee een afwijkend beeld zien in vergelijking tot het landelijk gemiddelde, waar sprake was van een lichte stijging van de investering

(+2,9%). Hierbij moet vermeld worden dat de investeringen in materiële vaste activa per 1.000 vestigingen per jaar flink kunnen fluctueren, zeker op provinciaal niveau. De ontwikkeling van deze indicator in de komende jaren zal moeten uitwijzen hoe het provinciale beeld zich tot het landelijke verhoudt.

Werken en Leren

	PEKELA	STADS-KANAAL	VEENDAM	WESTER-KWARTIER	WESTER-WOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Netto arbeidsparticipatie	✓	✓	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's	✗	✗	✓	✗	✗	
HOOFDINDICATOR Percentage uitstroom hbo en wo	✓	✓	✗	✗	✗	
SUBINDICATOR Percentage werkloosheid	✓	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Sociaaleconomische status	✓	✓	✓	✗	✗	
SUBINDICATOR Percentage huishoudens met problematische schulden	✓	✓	✓	✗	✓	
SUBINDICATOR Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen	✓	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen	✗	✓	✓	✗	✗	
SUBINDICATOR Aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen (per 1000)	✓	✓	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Aandeel hbo- en wo-opgeleid	✗	✗	✗	✓	✗	
SUBINDICATOR Voortijdig schoolverlaters	✗	✗	✓	✓	✗	
SUBINDICATOR Percentage laaggeletterdheid						

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Werken & Leren. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdindicator: netto arbeidsparticipatie

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Netto arbeidsparticipatie (2023) [W1]	+4,9	69,8%	+4,1	69,2%	+5,4	70,6%	+4,5	74,2%	+4,3	66,0%	+5,1	70,6%
Gemiddelde in de referentiegroep	+3,1	73,3%	+3,8	72,7%	+3,7	73,2%	+3,7	73,0%	+3,1	71,6%	+4,0	73,1%

1 **W1** Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking 15-75 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking)

- De ontwikkeling in netto arbeidsparticipatie in de overige Groningse gemeenten is positief. In de periode 2018 - 2023 groeiden alle vijf overige Groningse gemeenten sterker dan de referentiegemeenten.
- Het niveau van de netto arbeidsparticipatie ligt over het algemeen lager dan in de referentiegroepen, en dankzij de sterkere

ontwikkeling is het verschil met de referentiegroepen kleiner geworden. In Westerkwartier is de arbeidsparticipatie groter dan in de referentiegemeenten (74,2% en 73,0%). De participatie van de overige Groningse gemeenten is het laagst in Westerwolde (66,0%) en hier is het verschil met de referentiegroep het grootst.

Hoofdindicator: mediaan besteedbaar huishoudinkomen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Mediaan van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in euro's (2021) [W2¹]	105,8	€25.600	106,6	€26.000	106,7	€27.200	107,8	€30.500	106,6	€27.600	107,4	€26.200
Gemiddelde in de referentiegroep	106,1	€31.200	106,6	€30.600	106,3	€30.600	108,2	€30.300	106,8	€31.400	106,8	€29.800

1 W2 Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per huishouden, in euro. Bij de berekening wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd

- Het besteedbaar huishoudinkomen groeide in alle overige Groningse gemeenten in de afgelopen jaren en varieert van 5,8% tot 7,8% groei. De groei ligt alleen in Westerkwartier (7,8%) boven het provinciale gemiddelde van 7,4%.
- In 2021 groeiden de overige Groningse gemeenten minder hard dan de referentiegemeenten, op de gemeente Veendam na. Het verschil in absolute zin is daardoor groter geworden. Doordat het niveau een stuk lager is in de overige Groningse gemeenten, heeft de minder sterke groei (in percentages) een verminderd besteedbaar inkomen tot gevolg.
- Het niveau van het besteedbaar inkomen ligt over het algemeen veel lager in de Groninger gemeenten dan in de referentiegroepen. Het niveau is over het algemeen wel hoger of vrijwel gelijk aan het provinciale gemiddelde. De gemeente Westerkwartier valt op met het hoogst besteedbaar huishoudinkomen (€ 30.500). Dit ligt duidelijk boven het gemiddelde van de provincie en is als enige (nagenoeg) gelijk aan de referentiegroep.

Hoofdindicator: uitstroom opleidingen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage uitstroom hbo en wo (t.o.v. totale uitstroom) (2022) [W3']	+6,6	15,4%	+4,5	13,0%	+3,2	11,8%	+2,4	14,8%	+0,4	10,2%	+3,6	39,1%
Gemiddelde in de referentiegroep	+2,8	19,3%	+2,4	17,5%	+3,2	18,5%	+2,9	15,5%	+3,7	17,6%	+3,4	28,3%

1 **W3** Percentage gediplomeerden op hbo en wo niveau ten opzichte van het totaal aantal gediplomeerden

- We zien een positief beeld in de ontwikkeling van het percentage uitstroom hbo en wo studenten in de overige Groningse gemeenten. In alle vijf gemeenten groeide de uitstroom van hbo- en wo-afgestudeerden.
- In Pekela en Stadskanaal is de groei groter dan in de referentiegroepen. Het aandeel van studenten dat uitstroomt vanuit

het hbo en wo ligt voor iedere gemeente onder het gemiddelde van de referentiegroepen. In Westerkwartier is het verschil het kleinst (14,8% vs. 15,5%) en in Westerwolde en Veendam het grootst met een verschil van ongeveer 7 procentpunten.

Sub-indicator: werkloosheid

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage werkloosheid (2023) [W4']	-2,2	3,4%	-2,5	3,4%	-2,4	3,6%	-1,5	2,9%	-2,1	3,2%	-2,3	4,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	-1,2	2,8%	-1,3	2,9%	-1,2	2,9%	-1,4	3,0%	-1,3	2,8%	-1,3	3,6%

1 **W4** De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking. Personen van 15-75 jaar zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn

- In 2023 is de werkloosheid in alle overige Groningse gemeenten gedaald ten opzichte van 2018.
- De daling is over het algemeen in Groningen steviger dan in de referentiegemeenten. In Westerkwartier is de daling het minst sterk en nagenoeg gelijk aan de referentiegroep. Daarmee is het verschil in het niveau van de werkloosheid voor de overige Groningse gemeenten kleiner geworden.
- In 2018 was de werkloosheid in de overige Groningse gemeenten +0,1- tot +1,9%-punt hoger dan in de referentiegroepen, in 2023 varieert dit van +0,1- tot +1,2%-punt. Wanneer we Westerkwartier buiten beschouwing laten (deze gemeente gaat zo goed als gelijk op aan de referentiegroep), dan was het verschil in niveau bij aanvang een stuk groter. Door de inhaalslag (een

sterkere daling) liggen de niveaus van de overige Groningse gemeenten nu veel dichterbij hun referentiegroepen. Echter, alle vijf gemeenten hebben helaas nog steeds een hogere werkloosheid. De relatief hoge werkloosheid laat zich volgens de RUG en het UWV verklaren door een relatief groot aantal kwetsbare groepen, deels met een afstand tot de arbeidsmarkt. Vaak hebben mensen uit deze groepen moeite om aan te haken door de hogere en veranderende eisen van werk. Mensen met een zwakkere arbeidsmarktpositie dreigen hierdoor uitgesloten te worden van de arbeidsmarkt, denk aan langdurig (oudere) werklozen of mensen die door gezondheidsproblemen in de participatiewet terecht zijn gekomen.

Sub-indicator: sociaaleconomische status

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Sociaaleconomische status - rangorde (2022) [W5']	89,1	300	93,0	309	88,2	282	100,0	190	85,6	254	n.v.t.	n.v.t.
Gemiddelde in de referentiegroep	92,8	124	93,8	176	96,8	175	99,0	188	84,0	112	n.v.t.	n.v.t.

1 W5 Rangnummer in rangorde binnen Nederland. De indicator sociaaleconomische status is een samengestelde indicator voor gemeenten, waarbij de aandacht uitgaat naar de gemiddelde waarde van de huizen, het aandeel (sociale) huurwoningen, het aandeel bijstands- en arbeidsongeschiktheidsontvangers, het aandeel werklozen en het aandeel huishoudens met laag inkomen, met een hoog inkomen en het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente. De indicator wordt uitgedrukt in ranking van de sociaal economische status ten opzichte van Nederland (van de 345)

- De indicator sociaaleconomische status is een samengestelde indicator voor gemeenten, bestaande uit de gemiddelde waarde van de huizen, het aandeel (sociale) huurwoningen, het aandeel bijstands- en arbeidsongeschiktheidsontvangers, het aandeel werklozen en het aandeel huishoudens met laag inkomen, met een hoog inkomen en het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente. De indicator wordt uitgedrukt in de plaats op de ranglijst van de 352 Nederlandse gemeenten in 2022. Een hogere notatie op de ranglijst betekent een hogere sociaaleconomische status: 1 is de gemeente met de hoogste status en 352 met de laagste status.
- De sociaaleconomische status van de overige Groningse gemeenten is veel lager dan die van hun referentiegebieden, met uitzondering van Westerkwartier waar deze nagenoeg gelijk is aan de referentiegemeenten. Dit hangt onder meer samen met de lagere scores op de indicatoren gemiddelde woningwaarde, het gemiddeld inkomen per persoon in de gemeente, en het aandeel huishoudens met een hoog inkomen ten opzichte van de referentiegemeenten. Het verschil is het groots in Pekela (plek 300 en 124) en Stadskanaal (plek 309 en 176).
- Hoewel Westerkwartier de hoogste ranking heeft van de overige Groningse gemeenten, is de gemeente nog niet van plek veranderd in de ranking (index 100). Een index lager dan 100 betekent een stijging op de ranglijst en daarmee een relatieve verbetering in sociaaleconomische status. Dat is het geval voor de andere vier Groningse gemeenten, zij stegen (enkele) plekken op de ranglijst⁵³.
- Ten opzichte van de referentiegemeenten is de ontwikkeling van de sociaaleconomische status positief in Pekela, Stadskanaal, en Veendam. Maar de verschillen in de ontwikkeling zijn klein, hierdoor is het verschil tussen overige Groningse gemeenten en de referentiegemeenten slechts een klein beetje verminderd. Westerkwartier en Westerwolde raken juist wat verder verwijderd van de referentiegemeenten vanwege de relatief negatieve ontwikkeling van de sociaaleconomische status in die twee gemeenten.

⁵³ Voor het berekenen van de ontwikkeling is rekening gehouden met de tussentijdse gemeentelijke herindelingen.

Sub-indicator: problematische schulden

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage huishoudens met problematische schulden (2023) [W6¹]	-0,7	12%	-1,3	9,3%	-0,5	10,2%	+0,3	5,9%	-0,1	9,1%	-0,3	8,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,3	5,3%	+0,2	6,0%	+0,3	6,3%	+0,1	6,5%	+0,2	5,7%	+0,3	8,6%

1 W6 Percentage huishoudens met problematische schulden

- In vier van de vijf overige Groningse gemeenten daalde het aandeel huishoudens met problematische schulden tussen 2018 en 2023. De daling varieert wel, van -1,3%-punt in Stadskanaal tot -0,1%-punt in Westerwolde. In Westerkwartier was er een stijging te zien van 0,3%-punt.
- In gemeenten Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde daalde het aantal huishoudens met problematische schulden sterker dan de gemiddelde ontwikkeling van de referentiegemeenten. Wel is het zo dat het aandeel huishoudens met problematische schulden in alle Groningse gemeenten ver boven dat van de referentiegemeenten ligt. De gemeente Westerkwartier is hierop de uitzondering.

Sub-indicator: percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen (2022) [W7¹]	-1,7	2,4%	-1,5	2,2%	-1,5	2,2%	-1,0	1,1%	-0,7	1,6%	-2,7	2,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,5	0,9%	-0,7	1,1%	-0,8	1,1%	-0,9	1,3%	-0,6	1,0%	-1,5	1,8%

1 W7 Percentage huishoudens onder de lage inkomensgrens gedurende een periode van vier jaar

- In de overige Groningse gemeenten is het percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen gedaald ten opzichte van 2018. De daling is in de overige Groningse gemeenten sterker dan in de referentiegroepen, maar lager dan gemiddeld in de provincie Groningen.
- Het percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen ligt in alle overige Groningse gemeenten hoger dan in de referentiegroepen.

Sub-indicator: percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen (2022) [W8]	+6,7	27,5%	-2,4	20,1%	-2,1	18,6%	+1,1	15,6%	+2,9	19,6%	+1,3	20,4%
Gemiddelde in de referentiegroep	-0,7	13,7%	+1,8	15,8%	+0,2	14,1%	+0,1	14,9%	+1,0	13,1%	+0,6	18,8%

1 W8 Percentage inwoners dat moeite heeft met rondkomen

- In Pekela, Westerkwartier en Westerwolde is het percentage inwoners dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen gestegen ten opzichte van 2018, en de stijging was in deze gemeenten sterker dan in de referentiegroepen. In Pekela is veruit de grootste stijging zichtbaar (+6,7%-punt).
- In Stadskanaal en Oldambt gaf een kleiner aandeel inwoners aan moeite te hebben met rondkomen ten opzichte van 2018, en hier was de ontwikkeling positiever dan in de referentiegroepen.
- Het aandeel inwoners dat moeite heeft met rondkomen ligt in alle overige Groningse gemeenten hoger dan in de referentiegroepen.

Sub-indicator: stapeling in voorzieningen

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen (2 of meer) (per 1000) (2023) [W9¹]	96,4	153,3	85,5	159	100,7	138,3	96,6	103,0	89,4	135	71,4	114,0
Gemiddelde in de referentiegroep	163,3	82,8	107,6	92,1	115,0	88,7	100,6	74,4	137,1	84,3	77,5	103,3

1 W9 Stapeling in voorzieningen huishoudens (2 of meer) per 1.000 huishoudens gemiddelde over een periode van drie jaar

- De stapeling van voorzieningen geeft een indicatie van de (soms veelzijdige) problematiek van inwoners. Deze cijfers geven inzicht in het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van twee of meer gemeentelijke voorzieningen in het sociaal domein: de Wmo, de Jeugdwet en/ of de Participatiewet. Vanwege zeer wisselende jaar-op-jaar gegevens is hier gekozen om een doorlopend gemiddelde op basis van drie jaar te nemen als meetwaarde. Hiermee ontstaat een stabiel beeld over de doorlopende ontwikkeling.
- In alle vijf overige Groningse gemeenten maken relatief meer huishoudens gebruik van twee of meer voorzieningen ten opzichte van de referentiegemeenten. De verschillen zijn groot. In Pekela en Veendam gaat het bijna om twee keer zoveel huishoudens (resp. 163,7 vs. 88,5 en 148,0 vs. 97,4 per 1.000).
- Bij deze twee gemeenten nemen huishoudens die van twee of meer gemeentelijke voorzieningen gebruikmaken toe. In Stads kanaal, Westerkwartier en Westerwolde nam het aandeel (iets) af.
- In alle overige Groningse gemeenten was de ontwikkeling ten opzichte van 2018 positiever dan in de groep referentiegemeenten. In de referentiegroep steeg het aantal huishoudens met stapeling in voorzieningen harder dan in de overige Groningse gemeenten. Daarmee werd het (grote) verschil in het absolute aantal tussen de overige Groningse gemeenten en de referentiegroep kleiner.
- Door de grote jaarlijkse fluctuaties zijn meer jaren nodig om de toename en de verandering ten opzichte van de referentiegroep te kunnen duiden.

Sub-indicator: aandeel hbo- en wo-opgeleid

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Aandeel hbo- en wo-opgeleid (2022) [W10¹]	+0,5	12,1%	+1,3	16,6%	+0,7	20,2%	+3,5	28,8%	+0,4	17,6%	+2,2	30,8%
Gemiddelde in de referentiegroep	+2,7	25,8%	+2,5	27,2%	+2,1	25,9%	+2,7	22,7%	+2,9	27%	+2,5	32,0%

1 W10 Percentage van de bevolking van 15-75 jaar dat hoger onderwijs heeft afgerond (op het niveau van hbo of wo)

- Het aandeel hbo/ wo-opgeleiden in de overige Groningse gemeenten neemt toe.
- Het aandeel hbo/ wo-opgeleiden is onevenredig verdeeld. Van 12,8% in Pekela tot bijna 28% in Westerkwartier. Vier van de vijf overige Groningse gemeenten hebben een duidelijk lager aandeel hbo- of wo-geschoolden dan in de referentiegemeenten.
- De toename van het aandeel hbo/ wo-opgeleid over de periode 2018 tot 2021 was in alle gevallen minder dan de gemiddelde toename in de referentiegemeenten.

Sub-indicator: voortijdig schoolverlaters

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Voortijdig schoolverlaters (2022) [W11']	+1,4	3,4%	+1,0	3,0%	+0,1	2,8%	+0,4	1,8%	+1,8	3,9%	+0,7	3,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	+0,5	2,2%	+0,6	2,3%	+0,5	2,3%	+0,6	2,3%	+0,4	2,1%	+0,4	2,8%

1 **W11** Leerlingen die in een gegeven jaar het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. Het gaat hierbij dus om de jaarlijkse aanwas. Een in Nederland gangbare leeftijdsgrens is 23 jaar bij schoolverlaten

- Het aandeel leerlingen dat het onderwijs zonder startkwalificatie verlaat in de overige Groningse gemeenten in het schooljaar 2021-2022 ligt tussen de 2,2% en 4,4%⁵⁴. Door de coronacrisis en het vele thuisonderwijs was de registratie van het aandeel schoolverlaters tijdelijk minder goed dan in 'normale' schooljaren. Scholen waren in deze periode namelijk niet verplicht om verzuimmeldingen door te geven aan gemeenten. De cijfers zijn inmiddels bijgewerkt, waardoor de vergelijking met andere jaren verbeterd is - echter door het uitzonderlijke schooljaar blijft een trendbreuk waarschijnlijk.
- In de overige Groningse gemeenten ligt het aandeel voortijdige schoolverlaters in alle gevallen boven de referentiegroepen, behalve in de gemeente Westerkwartier waar het gelijk is.
- In alle overige Groningse gemeenten steeg het aandeel voortijdig schoolverlaters. Ook alle referentiegroepen zagen een stijging. De stijging is in Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerkwartier sterker of gelijk aan de gemiddelde stijging in de referentiegemeenten.

⁵⁴ Voorlopige cijfers.

Sub-indicator: percentage laaggeletterdheid

	PEKELA	STADSKANAAL	VEENDAM	WESTERKWARTIER	WESTERWOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde	Meest recente waarde
Percentage laaggeletterdheid (2022) [W12¹]	19,0%	16,0%	19,0%	6,0%	16,0%	14,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	10,0%	9,0%	11,0%	11,0%	11,0%	12,0%

1 W12 Percentage laaggeletterdheid

- In de overige Groningse gemeenten verschilt het aandeel laaggeletterden sterk. In Westerkwartier is het aandeel laaggeletterden het laagst (6,0%). Dit is ook de enige gemeenten waar het aandeel laaggeletterden ten opzichte van de referentiegroepen gunstiger is. In Stadskanaal en Westerwolde is het aandeel laaggeletterden 10%-punten hoger dan in Winterkwartier (16,0%), en in Pekela en Veendam is 19,0% laaggeletterd.

Leefbaarheid

	PEKELA	STADS-KANAAL	VEENDAM	WESTER-KWARTIER	WESTER-WOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Leefbaarheidsscore	✗	✗	✓	✗	✗	
SUBINDICATOR Percentage inwoners met goede gezondheid	✗	✗	✗	✓	✓	
SUBINDICATOR Kwaliteit van woning	✗	✗	✓	✓	✗	
SUBINDICATOR Tevredenheid met het leven		✓	✗	✗		
SUBINDICATOR Tevredenheid met woning						✗
SUBINDICATOR Tevredenheid met woonomgeving						✗

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Leefbaarheid. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdindicator: leefbaarheidsscore

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Leefbaarheidsscore (2022) [L1]	+0	6	+0	6	+1	7	+0	7	+0	6	+0	6
Gemiddelde in de referentiegroep	+0	7	+0	7	+0	7	+0	7	+0	7	+0	7

1 L1 Score voor leefbaarheidssituatie op basis van meerdere sub-indicatoren, waarbij 1= zeer onvoldoende, 2=ruim onvoldoende, 3=onvoldoende, 4=zwak 5=voldoende, 6=ruim voldoende, 7=goed, 8= zeergoed, 9=uitstekend

- De leefbaarheidsscores van de Leefbaarometer⁵⁵ voor de overige Groningse gemeenten varieerden in 2022 tussen 6,0 (ruim voldoende) en 7,0 (goed), op een schaal van 1,0 (zeer onvoldoende) tot 9,0 (uitstekend). De leefbaarheidsscores blijken zeer stabiel over de jaren heen; de scores zijn ten opzichte van 2018 gelijk gebleven. Ook in de referentiegebieden zijn de leefbaarheidsscores gelijk gebleven.
- In Pekela, Stadskanaal en Westerwolde liggen de leefbaarheidsscores (6,0) onder het niveau van de referentiegebieden (7,0).
- De leefbaarheidsscore wordt berekend op basis van vijf onderliggende dimensies. De vijf overige gemeenten scoren wisselend op deze dimensies:
 - Fysieke omgeving (zoals ligging aan bos, bedrijventerreinen); de overige gemeenten scoren allen positief op deze dimensie. Daarbij scoren alle vijf gemeenten ook beter dan het gemiddelde uit de referentiegroep.
 - Veiligheid (minder onveiligheid en overlast); De vijf overige gemeenten scoren allen positief op dit punt. Ten opzichte van de referentiegroep scoort alleen Westerkwartier beter op veiligheid. De andere vier gemeenten scoren op deze dimensie lager dan de referentiegroep.
 - Woningvoorraad (aanwezigheid en kwaliteit van woningen); De vijf overige gemeenten scoren allen positief op woningvoorraad. Ten opzichte van de referentiegroep scoort alleen Westerkwartier beter op deze dimensie. De andere vier gemeenten scoren op deze dimensie lager dan de referentiegroep.
 - Sociale samenhang (bevolkingssamenstelling); De vijf overige gemeenten scoren allen positief op dit punt. Ten opzichte van de referentiegroep scoort alleen Westerkwartier beter op sociale samenhang. De andere vier gemeenten scoren op deze dimensie lager dan de referentiegroep.
 - Voorzieningen (afstanden tot voorzieningen, in kilometers); de overige gemeenten scoren allen negatief op deze dimensie. Daarbij scoren Pekela, Stadskanaal en Westerwolde gemeenten ook lager dan het gemiddelde uit de referentiegroep. Veendam en Westerkwartier doen het op dit punt beter dan hun referentiegroep.

⁵⁵ De Leefbaarometer is samengesteld uit objectieve indicatoren waarmee een schatting van de leefbaarheid wordt gemaakt. De score bestaat uit vijf onderliggende dimensies: fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen, sociale samenhang, overlast en onveiligheid. Het instrument is te raadplegen via: www.leefbaarometer.nl.

Sub-indicator: percentage inwoners met goede gezondheid

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2016	Meest recente waarde
Percentage inwoners met goede gezondheid (2022) [L2']	-13,1	57,4%	-6,1	65,0%	-10,9	63,3%	-3,9	75,9%	-3,7	69,6%	-6,8	69,1%
Gemiddelde in de referentiegroep	-4,9	69,5%	-5,8	70,2%	-4,0	72%	-7,3	71%	-5,1	71,6%	-5,6	70,0%

1 L2 Percentage van de bevolking van 19 jaar en ouder vindt eigen gezondheid (zeer) goed. Deze indicator is sinds Monitor 2023 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van deze vierde jaarlijkse monitor zijn ten opzichte van de vorige meting nog geen nieuwe waarden bekend voor het percentage inwoners met een goede gezondheid. Onderstaande tekst is overgenomen uit Monitor 2023.
- In alle vijf overige gemeenten is er sprake van een daling in het percentage ten opzichte van 2016, waarbij de daling het grootst is in Pekela (-13,1%-punt) en de daling het kleinst in Westerwolde (-3,7%-punt).
- In Westerkwartier en Westerwolde is de afname van het percentage kleiner dan de gemiddelde afname in de referentiegebieden. In de andere gemeenten is de afname groter dan de afname in de referentiegebieden.
- Een groter aandeel van de inwoners van de overige Groningse gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam beoordelen hun gezondheid als minder goed dan het provinciale gemiddelde. In Westerkwartier en Westerwolde is het percentage dat hun gezondheid als goed ervaart hoger dan het gemiddelde van de provincie Groningen.
- Alleen in de gemeente Westerkwartier voelen de inwoners zich gezonder dan gemiddeld in de referentiegebieden. De andere gemeenten scoren onder het gemiddelde van de referentiegroep.

Sub-indicator: kwaliteit van woning

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger (2023) [L3¹]	+8,5	18,9%	+10,2	23,7%	+14,7	24,9%	+13,6	33,8%	+8,1	17,7%	+16,0	32,6%
Gemiddelde in de referentiegroep	+10,0	30,7%	+12,6	30,7%	+14,3	31,0%	+13,3	32,6%	+11,6	29,1%	+16,6	34,5%

1 L3 Percentage gelabelde woningen met geldig energielabel A en hoger

- In de overige Groningse gemeenten is het percentage gelabelde woningen met een geldig energielabel A en hoger tussen 2018 en 2023 toegenomen. De positieve ontwikkeling was het kleinst in Westerwolde (+8,1%-punt) en het hoogst in Veendam (+14,7%-punt). In Veendam en Westerkwartier was de positieve ontwikkeling sterker ten opzichte van de referentiegebieden; dit was niet het geval voor de gemeenten Pekela, Stadskanaal en Westerwolde.
- Het aandeel woningen met een energielabel A of hoger ligt over het algemeen sterk lager in de Groningse gemeenten vergeleken met hun referentiegebieden, met als uitzondering de gemeente Westerkwartier (33,8%) waar het aandeel iets hoger ligt dan in de referentiegebieden (32,6%). In Pekela en Westerwolde is het aandeel woningen met een energielabel A of hoger het kleinst; hier is het aandeel bijna twee keer kleiner dan gemiddeld in de provincie Groningen en hun referentiegebieden.

Sub-indicator: tevredenheid met het leven

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met het leven (2022) [L4']	geen data		-1,5	82,7%	-0,5	82,0%	-3,1	84,6%	geen data		-2,9	79,5%
Gemiddelde in de referentiegroep	geen data		-2,6	85,7%	+0,0	87,2%	-1,9	87,1%	geen data		-2,3	83,4%

1 L4 Percentage van de bevolking van 18 jaar of ouder dat tevreden is met het leven

- Terugkijkend op de ontwikkeling van de tevredenheid met het leven, zien we op zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijk niveau in 2022 een daling. Deze trend is vanaf 2020 ingezet en viel samen met de aanvang van de coronacrisis.
- Inwoners van de gemeente Stadskanaal (84,1%), Veendam (84,1%) en Westerkwartier (86,2%) zijn meer tevreden met het leven dan de het provinciale gemiddelde (81,7%) en het landelijke gemiddelde (83,6%)⁵⁶. Echter, de tevredenheid met het leven ligt in deze drie gemeenten onder het gemiddelde van de referentiegemeenten.

⁵⁶ Op de peildatum van deze derde jaarlijkse Monitor waren geen waarden bekend voor gemeenten Pekela en Westerwolde.

Sub-indicator: tevredenheid met de woning

	OOST-GRONINGEN		DELFIJZIJ EN OMGEVING		OVERIG GRONINGEN		PROVINCIE GRONINGEN		NEDERLAND	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met woning (2021) [L5¹]	-0,1	86,4%	-3,7	76,6%	+1,3	86,0%	+0,5	85,3%	+1,0	85,6%

1 L5 Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woning. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau. Deze indicator is sinds Monitor 2022 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van deze vierde jaarlijkse monitor zijn ten opzichte van de meting in 2022 nog geen nieuwe waarden bekend voor deze sub-indicator. Onderstaande tekst is overgenomen uit Monitor 2022.
- In de provincie Groningen is 85,3% van de inwoners in 2021 tevreden met zijn of haar eigen woning. Landelijk is dit 85,6%. In de COROP-regio Oost-Groningen is de tevredenheid met de woning het hoogst (86,4%) en in de COROP-regio Delfzijl en omgeving het laagst (76,6%).
- We zien een toename van de tevredenheid met de woning in de provincie Groningen van 84,8% in 2018 naar 85,3% in 2021 (+0,5%-punt). Landelijk is de tevredenheid met de woning iets sterker toegenomen; van 84,6% in 2018 naar 85,6% in 2021 (+1,0%-punt).
- Op het niveau van COROP-regio's is de ontwikkeling meer wisselvallig. In de regio Oost-Groningen is de tevredenheid lichtelijk gedaald (-0,1%-punt), in de regio Delfzijl en omgeving is er sprake van sterkere daling (-3,7%-punt), terwijl in Overig Groningen een stijging van 1,3%-punt is gemeten.
- Een mogelijke verklaring voor de afname van de tevredenheid is aardbevingsschade aan de woningen. Al sinds 2016 toont onderzoek van Gronings Perspectief aan dat inwoners met (meervoudige) schade aan de woning zich onveiliger voelen dan inwoners zonder woningschade⁵⁷. Uit interviews die voor Gronings Perspectief zijn gehouden blijkt dat ook degene die zich niet onveilig voelen, constant alert zijn⁵⁸.

⁵⁷ Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., LeKander, B., Greven, F., & Broer, J. (2018) Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017. Heymans Institute, University of Groningen

⁵⁸ Stroebe, K., Postmes, T., Kanis, B., de Jong, M., Schoutens, L., Adams, W., & Boendermaker, M. (2021) Eindrapport Gronings Perspectief fase 2: Stand van zaken, februari 2021. Rijksuniversiteit Groningen.

Sub-indicator: tevredenheid met de woonomgeving

	OOST-GRONINGEN		DELFIJL EN OMGEVING		OVERIG GRONINGEN		PROVINCIE GRONINGEN		NEDERLAND	
	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2018	Meest recente waarde
Tevredenheid met woonomgeving (2021) [L6¹]	-1,4	84,4%	-12,4	72,3%	+0,3	83,4%	-1,2	82,7%	+0,5	83,8%

1 L6 L6 Het percentage particuliere huishoudens dat (zeer) tevreden is met de huidige woonomgeving. De woonomgeving is de omgeving en de buurt waarin een huishouden woont. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners en op corop en provincie niveau. Deze indicator is sinds Monitor 2023 niet voorzien van nieuwe cijfers.

- Op de peildatum van deze vierde jaarlijkse monitor zijn ten opzichte van de meting in 2022 nog geen nieuwe waarden bekend voor deze sub-indicator. Onderstaande tekst is overgenomen uit Monitor 2022.
- In de provincie Groningen is 82,7% in 2021 tevreden met de woonomgeving, dat is lager dan gemiddeld in Nederland (83,8%). In de COROP-regio Oost-Groningen is de tevredenheid met de woonomgeving het hoogst (84,4%) en in de COROP-regio Delfzijl en omgeving het laagst (72,3%).
- Terugkijkend op de ontwikkeling van de tevredenheid met de woonomgeving in de provincie Groningen, zien we een afname van de tevredenheid van 83,9% in 2018 naar 82,7% in 2021 (-1,2%-punt). Deze ontwikkeling wijkt af van de trend op landelijk niveau (toename van 83,3% in 2018 naar 83,8% in 2021).
- De tevredenheid met de woonomgeving in de regio Overig Groningen neemt licht toe (+0,3%-punt), terwijl de tevredenheid in Oost-Groningen juist afneemt (-1,4%-punt).
- De afname in de tevredenheid is het grootst in de COROP-regio Delfzijl en omgeving (van 84,7% in 2018 naar 72,3% in 2021). Een mogelijke verklaring hiervoor is de eerder genoemde lagere ervaren veiligheid door de aardbevingsschade. Daarnaast laat onderzoek onder het Groninger Panel zien dat inwoners in deze regio minder goed scoren op hun veiligheid, leefbaarheid en tevredenheid met werkgelegenheid⁵⁹. Dit heeft mogelijk invloed op de mate waarin men tevreden is met de woonomgeving.

59 Sociaal Planbureau Groningen (2021). Gronings welzijn. Wat bepaalt het persoonlijk welzijn van Groningers? November 2021. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen

Natuur en Klimaat

	PEKELA	STADS-KANAAL	VEENDAM	WESTER-KWARTIER	WESTER-WOLDE	PROVINCIE GRONINGEN
HOOFDINDICATOR Living Planet index						✗
HOOFDINDICATOR Broeikasgasemissies per inwoner inclusief elektriciteitsproductie	✗	✗	✓	✓	✓	
HOOFDINDICATOR Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie	✗	✗	✓	✓	✓	
SUBINDICATOR Emissies van fijnstof naar lucht (PM2,5)	✗	✓	✗	✓	✗	
SUBINDICATOR Ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies						
SUBINDICATOR Hittestress						
SUBINDICATOR Wateroverlast						

Voortgang van de indicatoren bij de hoofdambitie Natuur & Klimaat. Een vinkje geeft aan dat de doelstelling voor de betreffende indicator op dit moment wordt gehaald, een kruisje betekent dat de doelstelling niet wordt gehaald.

Hoofdindicator: Living Planet Index (LPI)

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Living Planet index (2022) [N1]	96,5	125,7
Gemiddelde in de referentiegroep	98,2	107,7

1 N1 Definitie: De index van de trend in populatieomvang van voorkomende fauna in Groningen (1990 = 100). De LPI bevat soorten uit de soortgroepen broedvogels, dagvlinders, libellen, reptielen, amfibieën, zoetwatervissen en zoogdieren. De opgenomen waarde voor Nederland betreft de nationale index van de trend op basis van de in Groningen voorkomende soorten. Soorten die alleen in andere gebieden van Nederland voorkomen zijn hierin om een zuivere vergelijking te maken dus niet meegenomen

- De ambitie van Nationaal Programma Groningen is dat de regio zich beter ontwikkelt op de Living Planet Index (LPI) dan het landelijk gemiddelde. Daaraan voldoet de provincie nog niet.
- De Groningse LPI heeft zich ten opzichte van de nulmeting negatiever ontwikkeld dan landelijk. Groningen kende ten

opzichte van 2018 een lichte daling in de geïndexeerde trend. Dat is een beweging die zich sinds de nulmeting elk jaar heeft doorgezet. Landelijk was de LPI bijna gelijk aan het niveau van 2018.

Hoofdindicator: broeikasgasemissies per inwoner

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Inclusief elektriciteitsproductie (2022) [N2¹]	93,8	7,1	93,0	4,5	79,3	10,5	84,5	9,7	84,1	11,5	77,2	24,6
Gemiddelde in de referentiegroep	86,6	7,8	89,3	7,8	91,6	8,7	85,9	9,8	91,8	16,6	85,7	10,4
Exclusief elektriciteitsproductie (2022) [N2²]	93,8	7,1	93,0	4,5	79,2	10,3	84,4	9,7	84,1	11,5	90,5	9,5
Gemiddelde in de referentiegroep	85,9	7,7	89,2	7,8	91,6	8,7	85,7	9,7	91,8	16,6	88,5	8,4

1 N2 Totale broeikasgasemissies (CO₂, CH₄, N₂O, HFK, PFK en SF₆) in CO₂-equivalenten per inwoner, ton CO₂-equivalent per inwoner

2 N3 Broeikasgasemissies per inwoner exclusief elektriciteitsproductie ton CO₂-equivalent per inwoner

- De uitstoot van broeikasgassen per inwoner in de provincie Groningen lag in 2022 22,8% lager dan in de startsituatie in 2018, met 24,6 ton CO₂-equivalenten⁶⁰. Landelijk daalde de uitstoot per inwoner in die periode met 14,3%. De absolute uitstoot per inwoner ligt in Groningen nog wel flink hoger dan in Nederland. Dit wordt veroorzaakt door de grote energiewinning die in de provincie plaats vindt. Deze sector is goed voor bijna twee derde van de totale uitstoot in de provincie.
- De grote invloed van de elektriciteitsproductie in de broeikasgasemissies van de provincie Groningen zijn zichtbaar wanneer er wordt vergeleken met de broeikasgasuitstoot zonder deze sector. Dan ligt de uitstoot per inwoner met 9,5 ton CO₂-equivalenten een stuk dichterbij het landelijke cijfer van 8,4 ton. De

afname in de uitstoot van broeikasgassen sinds de startsituatie ligt dan op 9,5%, een fractie lager dan de landelijke afname van 11,5%.

- Drie gemeenten presteren beter dan de referentiegroep als we kijken naar broeikasgasuitstoot inclusief elektriciteitsproductie: Veendam, Westerkwartier en Westerwolde. In alle gemeenten nam de uitstoot van broeikasgasemissies sterker af dan in de respectievelijke referentiegroepen.
- In de gemeenten Pekela en Stads kanaal namen de emissies van broeikasgassen ook af ten opzichte van 2018. Echter, de emissies in de referentiegroepen van deze gemeenten namen respectievelijk meer af, waardoor deze gemeenten slechter scoren dan de referentiegroep.

⁶⁰ CO₂-equivalenten zijn een maatstaf om aan te geven in welke mate een broeikasgas bijdraagt aan de opwarming van de aarde. Zo is het effect van methaan op de opwarming van de aarde 28 keer zo sterk als dat van CO₂ (IPCC AR5). Emissie van 1 kg methaan (CH₄) kan dan ook worden uitgedrukt als emissie van 28 kg CO₂-equivalenten.

- In alle gemeenten namen de broeikasgasemissies in 2022 af ten opzichte van een jaar daarvoor. Dat geldt ook voor het gemiddelde van de referentiegemeenten.
- In de vijf gemeenten waarover hier gerapporteerd wordt, speelt elektriciteitsproductie nauwelijks een rol in de lokale sectorstructuur. Daarom biedt de indicator van broeikasgasemissies exclusief elektriciteitsproductie voor deze gemeenten geen nieuwe inzichten.

Sub-indicator: emissies van fijnstof (PM_{2,5})⁶¹ naar lucht

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde	Index: 2018 = 100	Meest recente waarde
Emissies van fijnstof naar lucht (PM _{2,5}) (2022) [N4']	98,6	16.979	93,4	36.484	105,0	57.743	104,1	71.768	131,7	37.744	90,3	647.929
Gemiddelde in de referentiegroep	94,9	13.211	96,2	32.838	100,4	28.758	109,2	62.561	110,1	34.928	91,0	16.841.960

1 N4 Aandeel landnatuur met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit

- Lokale fijnstofuitstoot draagt - samen met onder meer 'import'⁶² van fijnstof uit het buitenland - onder invloed van weersomstandigheden bij aan hogere fijnstofconcentraties in de lucht. Dit leidt tot vermindering van de luchtkwaliteit en kan gezondheidseffecten teweegbrengen. Met name fijnstofdeeltjes met een doorsnee van minder dan 2,5 micrometer (PM_{2,5}) zijn schadelijk voor de gezondheid.
- De gemeenten Stadskanaal en Westerkwartier presteren beter dan de referentiegroepen. In de gemeente Stadskanaal daalde de fijnstofuitstoot ten opzichte van 2018. In Westerkwartier steeg de uitstoot licht. Die stijging is in de referentiegroep echter sterker.
- Gemeenten Pekela, Veendam en Westerwolde presteerden minder goed dan de referentiegroep. Pekela kent een lichtere afname dan haar referentiegroep, terwijl in de gemeenten Veendam en Westerwolde de uitstoot van fijnstof harder steeg dan in de referentiegroepen. In de gemeente Westerwolde is een sterke stijging ten opzichte van 2018, al nam deze trend wel af in 2022. In de gemeente Veendam nam de uitstoot van fijnstof in het jaar 2022 fors toe ten opzicht van het jaar ervoor, ingegeven door een forse uitstoot stijging uit de winning van delfstoffen (geen olie en gas).

⁶¹ In dit hoofdstuk wordt met fijnstof altijd fijnstof (PM_{2,5}) bedoeld.

⁶² Het RIVM schat op basis van modelmatige berekeningen in dat gemiddeld twee-derde van de fijnstofconcentratie door buitenlandse bronnen wordt veroorzaakt.

Sub-indicator: ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies

	PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2017	Meest recente waarde
Ecosysteemkwaliteit (areaal) landnatuur provincies (2017) [N5¹]	n nb	17,0%
Gemiddelde in de referentiegroep	n nb	38,0%

¹ **N5** Jaarlijkse gemiddelde fijnstof emissie naar lucht, kg PM_{2,5}. Deze indicator is sinds de nulmeting niet voorzien van nieuwe cijfers

- Bij deze sub-indicator wordt op provinciaal niveau het aandeel landnatuur met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit geregistreerd. Omdat de kwaliteit van het ecosysteem van landnatuur langzaam verandert, is er niet jaarlijks een registratie van deze cijfers. De cijfers die nu in de monitor staan betreffen cijfers over 2017 die in 2020 zijn gepubliceerd. De cijfers worden elke 5-6 jaar geactualiseerd, wat betekent dat we in de Monitor 2025 of 2026 nieuwe cijfers over de ecosysteemkwaliteit van de land-

natuur in de provincie kunnen rapporteren. In de nulmeting was het aandeel landnatuur in Groningen met een (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit 17,0%. Dat is ruim onder het landelijke beeld van 38,0%. De volgende waarde moet uitwijzen of de kwaliteit van de landnatuur in Groningen zich tijdens de programmaperiode beter heeft ontwikkeld dan de kwaliteit van de landnatuur in Nederland.

Sub-indicator: hittestress

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
Percentage vaak last gehad van hitte in afgelopen jaar (2022) [N6¹]	geen data		+0,4	13,2%	geen data		-3,3	8,4%	-1,7	11,3%	-1,5	11,3%

1 N6 Percentage inwoners dat heeft aangegeven hitte te hebben ervaren in het afgelopen jaar

- Hittestress komt met name voor in steden. Uit de nulmeting bleek dat er in Groningen nauwelijks hittestress voorkomt, als er gekeken wordt naar de oppervlakte binnen een gemeente waar meer dan 14 warme nachten per jaar voorkomen.
- Groningers ervaren echter wel degelijk hitte. Het percentage Groningers dat hitte ervaart ligt op 11,3%, variërend van 8,4% in Westerkwartier tot 13,2% in Stadskanaal. Per gemeente is sprake van kleine schommelingen ten opzichte van 2020.

Sub-indicator: wateroverlast

	PEKELA		STADSKANAAL		VEENDAM		WESTERKWARTIER		WESTERWOLDE		PROVINCIE GRONINGEN	
	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde	Verandering t.o.v. 2020	Meest recente waarde
Percentage vaak last gehad van wateroverlast in afgelopen jaar (2022) [N7¹]	geen data		+0,6	1,6%	geen data		-2,5	1,1%	-0,6	0,8%	-0,8	2,4%

1 N7 Percentage inwoners dat heeft aangegeven wateroverlast te hebben ervaren in het afgelopen jaar

- In de nulmeting bleek dat het aantal dagen dat er in het huidige klimaat extreme neerslag valt (gemiddeld aantal dagen >25mm) en er objectief sprake is van wateroverlast, in de provincie Groningen lager ligt dan in de rest van Nederland.
- Inwoners van Groningen hebben minder last van wateroverlast dan van hittestress. 2,4% van de Groningers gaf aan vaak last te hebben gehad van wateroverlast, dat is een lager percentage dan in 2020. Per gemeente is sprake van kleine schommelingen ten opzichte van 2020.

Colofon

© 2024

ONDERZOEK EN TEKST

KplusV

Sociaal Planbureau Groningen

Aletta Advies

ONTWERP

Peter Boersma